

KANSANELÄKELAITOKSEN
VALTUUTETTUJEN
TOIMINTAKERTOMUS
VUODELTA 2001

Helsinki 2002

K 7/2002 vp

KANSANELÄKELAITOKSEN VALTUUTETTUJEN

TOIMINTAKERTOMUS

VUODELTA 2001

HELSINKI 2002

KELAN VALTUUTETUT

EDUSKUNNALLE

Viitaten 8. kesäkuuta 1956 annettuun kansaneläkelain 54 §:n 2 momenttiin Kansaneläkelaitoksen valtuutetut lähettävät oheisena kunnioittaen Eduskunnalle toimintakertomuksensa vuodelta 2001.

Helsingissä 13. maaliskuuta 2002

Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen puolesta

Timo Ihamäki
puheenjohtaja

Olli Valpola
sihteeri

SISÄLLYS

1 Yleistä	6
2 Valtuutetut	7
3 Tilintarkastajat	7
4 Kertomusvuoden toiminta	7
5 Kertomusvuonna annetut kannanotot	8
6 Liitteet	11

Liitteet

1 Luettelo valtuutetuista ja varavaltuutetuista	12
2 Kansaneläkelaitoksen vuosikertomus 2001	13
3 Tilintarkastuskertomus	57
4 Kansaneläkelaitoksen hallituksen vastaus Eduskunnan sosiaali ja terveystieteiden valiokunnan mietintöön n:o 22/2001 vp Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomuksesta vuodelta 2000	58
5 Katsaus väestön sosiaaliturvan ja hyvinvoinnin kehitykseen – Kelan tutkimustyön tuloksia vuonna 2001	63

1. Yleistä

Valtuutetut ovat vuonna 2001 perehtyneet monipuolisesti Kelan toimintaan hankkimalla selvityksiä palvelutoiminnan sekä etuusasioiden ongelmakohdista ja kehittämistarpeista. Valtuutetut ovat myös perehtyneet Kelan toimistojen toimintaan, työtilanteisiin ja -tiloihin.

Hyvänä apuvälineenä Kelan ja sen yksiköiden toiminnan kehittämisessä on ollut vuodesta 1998 toiminnan laadun vuosittainen itsearviointi. Itsearviointien seurauksena Kela osallistui vuonna 2001 Suomen laatupalkintokilpailun sarjaan Julkinen sektori ja yleishyödylliset yhteisöt. Kilpailussa käytettiin Euroopan laatupalkintokriteeristöä. Kela menestyi kilpailussa niin hyvin, että arvioijat tekivät Kelaan hakemusta tarkentavan arviointikäynnin. Kela sai laatupalkintokilpailusta hyvän palauteraportin kehittämistyön pohjaksi. Siinä mainittiin yli 100 toiminnan vahvuutta ja parantamisaaluetta. Valtuutetut ovat seuranneet keskeisten kehittämiskohteiden etenemistä.

Toimintavuonna 2001 valtuutetut ovat omalta osaltaan tukeneet Kelaa toimintansa kehittämisessä siten, että Kelasta – osin perusteettomasti – syntynyt kielteinen julkisuuskuva muuttuisi myönteisemmäksi ja samalla paremmin tosiasioita vastaavaksi. Valtuutetut ovat kiinnittäneet huomiota päätösten ja erilaisten asiakaskirjeiden selkeyteen sekä niiden koheliaaseen ja asiakasta kunnioittavaan sävyyn.

Ymmärrettävien päätösten laatimistyössä ongelmien taustalla ovat lainsäädännön vaikeaselkoisuus ja erilaisten säädösten sekä etuusnimikkeiden alati kasvava määrä. Valtuutetut ovatkin toistuvasti, viimeksi yleiskokouksessaan 22.5.2001 edellyttäneet lainsäädännön selkeyttämistä konkreettisoin toimin. Valtuutetut ovat myös ottaneet kantaa siihen, minkälaisella strategialla asiassa tulisi edetä. Sosiaali- ja terveysministeriö käynnisti syyskuussa 2001 kaksivuotisen hankkeen, joka pitkälti

pohjautuu selvitysmies Pentti Arajärven vuonna 1998 tekemiin ehdotuksiin. Kela toimii avustajana myös tässä uudessa, käytännön lainsäädäntöehdotuksiin tähtäävässä projektissa.

Vuoden aikana on valmisteltu Kelan ylimmän hallinnon uudistusta. Sosiaali- ja terveysministeriön johdolla laadittiin uusi laki Kansaneläkelaitoksesta. Siihen koottiin Kelan ylintä hallintoa ja organisaatiota koskevat keskeiset säännökset. Samalla kumottiin vastaavat, osin vanhentuneet ja tarpeettoman pikkutarkat säännökset kansaneläke- ja sairausvakuutuslaeista ja -asetuksista. Tämä osaltaan selkeytti Kelaa ja sen toimeenpanemaa sosiaaliturvaa koskevaa lainsäädäntöä. Laki Kansaneläkelaitoksesta (731/2001) annettiin 17.8.2001 ja sitä täydentävä asetus (1137/2001) 29.11.2001. Valtuutetut ottivat valmistelun eri vaiheissa kantaa uuden lainsäädännön sisältöön.

Uuden lainsäädännön mukaan Kelan lisäty hallitus lakkautettiin. Entisen, päätoimisista johtajista muodostuneen hallituksen tilalle asetettiin 1.1.2002 lukien uusi, pääosin Kelan ulkopuolisista henkilöistä koostuva hallitus. Puheenjohtajan ja seitsemän jäsentä nimittävät valtuutetut. Kelan pääjohtaja ja hänen sijaisensa ovat hallituksen jäsenenä suoraan lain perusteella. Niin sanotuiksi ulkopuolisiksi jäseniksi valitaan lain mukaan yksi henkilö seuraavilta tahoilta: sosiaali- ja terveysministeriö, työnantajakeskusjärjestöt, palkansaajakeskusjärjestöt sekä maa- ja metsätaloustuottajien keskusjärjestöt. Muista jäsenistä päättävät valtuutetut. Kelan johtajat nimittää edelleen tasavallan presidentti valtuutettujen ehdotuksen pohjalta.

Asioiden etenemiseksi siten, ettei vuodenvaihteessa 2001–2002 Kelan toimintaan syntynyt aiheutonta kitkaa, valtuutetut antoivat Kelan silloisen hallituksen tehtäväksi ryhtyä luonnostelemaan Kelan ohje- ja johtosäännön korvaavaa työjärjestystä. Tämän lain edellyttämän työjärjestyksen laati uusi hallitus ja valtuutetut vahvistavat sen.

Valtuutetut päättivät kokouksessaan 14.8.2001 lähettää edellä mainituille tahoille kirjeet Kelan hallituksen jäsenten valitsemiseksi. Tarkoituksena oli saada hallituksen kokoonpano selville jo ennen vuotta 2002, jotta esimerkiksi työjärjestyksen laatimistavasta ja sen sisällöstä sekä erilaisista toimivaltajärjestelyistä voitiin käydä neuvotteluja riittävän ajoissa ennen uuden lain ja sen mukaisten toimivaltasuhteiden muutosten voimaantuloa.

2. Valtuutetut

Vuonna 2001 varsinaisina Kansaneläkelaitoksen (Kela) valtuutettuina ovat toimineet seuraavat henkilöt: kansanedustaja Timo Ihmäki (puheenjohtaja), kansanedustaja Pirkko Pelto (varapuheenjohtaja) sekä jäsenenä kansanedustajat Kari Rajamäki, Valto Koski, Anne Huotari, Juha Rehula, Hannu Takkula, Niilo Keränen, Jaana Ylä-Mononen, Hanna Markkula-Kivisilta, Tuija Nurmi ja Pehr Löf.

Valtuutettujen työvaliokuntaan ovat kuuluneet puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan lisäksi valtuutetut Anne Huotari, Pehr Löf ja Hannu Takkula. Valtuutettujen sihteerinä on toiminut oikeustieteen kandidaatti Anne Neimala.

3. Tilintarkastajat

Tilintarkastajat toimivat valtuutettujen apuna valvonta- ja tarkastustoiminnassa. Tilintarkastajat pitivät tarkastusvuoden aikana vuositilintarkastuksen lisäksi 5 tarkastuskokousta, ja KHT-tilintarkastaja ja hänen tilintarkastustöistonsä muut tilintarkastajat suorittivat jatkuvaa valvontatilintarkastusta. KHT-tilintarkastaja antoi neljännesvuosittain valvontatilintarkastuskertomuksen valtuutetuille ja tilintarkastajille.

Valtuutettujen valitsemina kertomusvuoden tilintarkastajina toimivat professori, KHT

Markku Koskela (varalla professori, KHT Reino Majala), hallinto- ja talouspäällikkö Seppo Berg (opettaja Pentti Lahdensivu), kansanedustaja Virpa Puisto (kansanedustaja Iivo Polvi), kansanedustaja Markku Rossi (sairaanhoidopiirin apulaisjohtaja Markku Auvinen), kansanedustaja Hannu Aho (kaupunginjohtaja, HTT Jorma Rasinmäki), kansanedustaja Irja Tulonen (kansanedustaja Jouni Lehtimäki), kansanedustaja Sirpa Pietikäinen (valtiotieteiden lisensiaatti Max Arhippainen) sekä kauppatieteiden maisteri, KHT Yrjö Tuokko (kauppatieteiden maisteri, KHT Hannu T. Koskinen).

Tilintarkastajien puheenjohtajana toimi Markku Koskela ja varapuheenjohtajana Seppo Berg.

4. Kertomusvuoden toiminta

Valtuutetut vahvistivat 13.3.2001 Kansaneläkelaitoksen vuoden 2000 tilinpäätöksen ja myönsivät laitoksen hallitukselle ja lisätylle hallitukselle vastuuvapauden vuodelta 2000. Kertomusvuodelta valtuutetut ovat kokouksessaan 13.3.2002 myöntäneet laitoksen hallitukselle ja lisätylle hallitukselle vastuuvapauden vuodelta 2001.

Valtuutettujen yleiskokousten pöytäkirjat on saatettu tilintarkastajien, laitoksen hallituksen ja lisätyn hallituksen tietoon.

Valtuutetut ovat käsitelleet mm. seuraavia Kelan toimintaan liittyviä asioita:

- Kelan maksuvalmiutta
- kansaneläkelain 1.1. ja 1.6. 2001 voimaan tulleita muutoksia
- valtuutettujen asiakirjojen julkisuutta koskevia periaatteita ja toimintatapoja
- Kelan viestintästrategiaa vuosiksi 2000–2005
- Kelassa tehtyjä ylitöitä ja säästövapaita
- Kelan investointeja

- Kelan osallistumista Tampereen yliopistoon perustettavan vakuustieteen professuurin rahoitukseen
- Kela-barometrin 2001 keskeisiä tuloksia
- Kelan toiminta- ja taloussuunnitelmaa vuosille 2002–2005
- toimintolaskentajärjestelmää
- vuoden 2001 laatupalkintokilpailuun osallistumista ja kilpailusta saatua palauteraporttia sekä raportista aiheutuvia toimenpiteitä
- Kelan tutkimuspolitiikkaa
- valtuutettujen ja tilintarkastajien johtosääntöön tehtäviä muutoksia
- Kelan vuoden 2002 tulossopimusneuvotteluja
- tutkimus- ja kehitysyksikön uudelleen järjestäytymistä sekä
- hallituksen päätöstä sisäisen tarkastustoiminnan yhdistämisestä.

Lisäksi käsiteltiin seuraavia etuustoimintaan liittyviä asioita:

- sairausvakuutuslain mukaisia lääkärin-palkkiotaksoja
- koulumatkatukea
- paluumuuttajien sosiaaliturvan ongelmia
- Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen sairausvakuutusmaksuja koskevaa tuomiota
- erityisäitiysrahoikeutta
- Kelan etuuksien rahoitusta
- hallituksen esityksessä Eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2002 olevia, Kansaneläkelaitoksen hoitamaa sosiaaliturvaa koskevia muutoksia
- etuuksien käsittelyaikoja
- kansaneläkkeen pohjaosan ns. kaksinkertaisten leikkausten selvittämistä Kelassa sekä
- kansallista terveydenhuollon projektia.

Valtuutetut tekivät kertomusvuonna tarkastusmatkan Etelä-Suomen vakuutusalueelle. Tarkastuksen kohteena oli Riihimäen, Lounais-

Hämeen, Kanta-Hämeen ja Salpausselän vakuutuspiirien toiminta. Valtuutetut tutustuivat myös Reumasäätiön sairaalan toimintaan Heinolassa.

5. Kertomusvuonna annetut kannanotot

Valtuutetut antoivat vuonna 2001 seuraavat lausumat.

Yleiskokouksessa 20.4.2001 sairausvakuutuslain mukaisesta matkakorvauskäytännöstä:

Kelan matkakorvausohjeiden mukaan terveyskeskuksen tai sairaalan antaman lähetteen perusteella tutkimuksiin tai hoitoon tehty matka voidaan sairausvakuutuslain mukaan korvata enintään oman sairaanhoitopiirin keskus-sairaalaan tai alueen yliopistolliseen keskus-sairaalaan taikka erityisvastuualueen valtakunnalliseen osaamiskeskukseen.

Nykyisen matkakorvauskäytännön ulkopuolelle jää merkittäviä sairaanhoitoyksiköitä. Esimerkiksi Reumasäätiön sairaalaan eri puolilta Suomea tehtyjä matkoja ei korvata, vaikka Reumasäätiön sairaala on Suomen johtava reumasairauksien valtakunnallinen osaamiskeskus. Asiakkaille Reumasäätiön sairaalassa annettavasta hoidosta on suurta hyötyä. Reumasäätiön sairaalan kustannukset ovat julkiseen erikoissairaanhoidon nähden kilpailukykyisiä.

Nykyinen matkakorvauskäytäntö vaikeuttaa potilaiden mahdollisuutta saada heidän tarvitsemaansa hoitoa Reumasäätiön sairaalassa tai muissa vastaavissa laitoksissa. Valtuutetut pitivät tätä huonona ratkaisuna. Valtuutetut edellyttävät, että Kela selvittää pikaisesti sosiaali- ja terveysministeriön ja Suomen Kuntaliiton kanssa, miten matkakorvauksiin liittyvät ongelmat voidaan ratkaista.

Yleiskokouksessa 22.5.2001 sosiaaliturvalainsäädännön selkeyttämisestä:

Valtuutetut ovat toistuvasti edellyttäneet toimeentuloturvaa koskevan lainsäädännön selkeyttämistä. Hyvän pohjan työn käynnistämiseksi antavat selvitysmies Arajärven ehdotukset vuodelta 1998. Tämä selvitystyö tähtäsi erillisten säädösten ja yksittäisten etuusnimikkeiden vähentämiseen. Sen jälkeen on kuitenkin säädetty huomattava määrä uusia erillislakeja ja otettu käyttöön uusia etuusnimikkeitä. Säädösten ja etuuslajien jatkuva lisääntyminen vaarantaa jo järjestelmän toimeenpanon hallittavuutta. Asiakkaiden kannalta tällainen kehitys heikentää oikeusturvaa ja vaikeuttaa järjestelmien sekä eri etuuksien välisen yhteensovituksen ymmärtämistä.

Etuuksille yhteisten menettelytapojen ja käsitteiden yhtenäistäminen ja kokoaminen samaan lakiin olisi tarkoituksenmukainen tapa käynnistää selkeyttämistyö. Tähän tekniseen uudistukseen on pohjatyötä jo tehty. Käytännössä se tarkoittaisi sitä, että yli 30:stä Kelan toimeenpanemasta laista ja yli 60 alemmanasteisesta säädöksestä kumottaisiin menettelytapoja koskevat säännökset ja ne koottaisiin yhteen lakiin. Näin etuuksien asiasisältöä koskevat säännökset saataisiin nykyistä läpinäkyvämmäksi ja kansalaisten kannalta ymmärrettävämmiksi. Menettelytapojen ja käsitteiden yhdenmukaistamisella voidaan vähentää myös soveltamisongelmia. Askel tähän suuntaan otetaan myös siinä yhteydessä, kun Kelan hallintoa koskevat säännökset poistetaan kansaneläke- ja sairausvakuutuslainsäädännöistä ja kootaan yhteen lakiin.

Valtuutetut pitävät selkeyttämistyötä erittäin tärkeänä ja kiirehtivät selkeyttämistyön aloittamista. Sen jälkeen tulee tehdä poliittiset ratkaisut siitä, miten edetään etuuksien asiasisältöjä koskevien säädösten teknisessä uudistamistyössä. Näitä säännöksiä on mahdollista jäsentää kansalaisen kannalta paremmin ymmärrettäväksi kokonaisuuksiksi. Se merkitsisi

siirtymistä hallinto- ja rahoituskeskeisestä ajattelutavasta asiakaslähtöiseen, ihmisten ja perheiden elämäntilanteita myötäileviin säädösrakenteisiin.

Yleiskokouksessa 12.6.2001 Kelan rahoituksesta:

Valtioneuvosto sopi maaliskuussa 1998 ministeriöiden vuoden 1999 talousarviokehyyksiä koskevien neuvottelujen yhteydessä, että valtio vähentää rahoitusosuuttaan Kelalle 500 miljoonalla markalla puuttumatta laitoksen maksamien etuuksien määriin.

Asiasta säädettiin vuoden 1999 alussa voimaan tulleella lailla (910/1998). Sen mukaan valtio suorittaa vuonna 1999 takuusuoritusta kansaneläkerahastoon ja sairausvakuutusrahastoon yhteensä 500 miljoonaa markkaa vähemmän kuin rahastojen lakisääteisten rahoitusomaisuuden vähimmäismäärien saavuttamiseksi tarvitaan. Samalla säädettiin, että Kansaneläkelaitos vastaa mainitun määrän rahoittamisesta omilla varoillaan vuoden 2001 loppuun mennessä. Lakiehdotuksen perustelujen mukaan rahoitus edellyttää viime kädessä laitoksen sijoitusomaisuuden realisointia, jollei Kelalla ole riittävästi rahoitusomaisuutta maksuvelvollisuutensa hoitamiseksi. Rahoitus voi tapahtua myös siten, että eläkevastuurahasto ostaa varojensa tuotoilla sijoitus- tai käyttöomaisuutta kansaneläke- ja sairausvakuutusrahastosta.

Valtuutetut toteavat, että vuonna 1999 valtion takuusuoritusta Kelalle leikattiin edellä kerrotun lainsäädännön mukaisesti. Takuusuorituksen leikkauksen Kela rahoitti tosiasiasa kassavaroillaan. Tämän seurauksena Kelan maksuvalmius heikkeni niin, että se joutui pyytämään vuosina 1999–2000 valtiolta maksuvalmiusrahaa useana kuukautena maksuvalmiutensa turvaamiseksi.

Valtuutetut toteavat myös, että Kela on täyttänyt rahoitusvelvoitteestaan 137,2 miljoonaa

markkaa ostamalla eläkevastuurahaston varoilla kansaneläkerahaston ja sairausvakuutusrahaston sijoituksina olleita osakkeita sekä myymällä eräitä kansaneläkerahaston sijoituksena olleita osakkeita. Lisäksi Kelalle on kertynyt vuosina 1999–2001 sijoitusomaisuuden osinkotuottoja noin 467 miljoonaa markkaa. Rahoitusomaisuuden korkotuottoja kertynee vuoden 2001 loppuun mennessä arviolta 270 miljoonaa markkaa. Nämä tuotot ovat vähentäneet valtion takuusuorituksen tarvetta vastavana aikana lähes 740 miljoonalla markalla.

Valtuutettujen mielestä valtion takuusuoritusta 500 miljoonalla markalla vähentänyttä lakia voidaan tulkita siten, että Kela on edellä kerrotuilla toimenpiteillään täyttänyt lain tarkoittaman rahoitusvelvoitteen.

Yleiskokouksessa 14.8.2001 etuuskien liikemaksujen ehkäisemisestä ja takaisinperinnän kehittämisestä:

Kansaneläkelaitoksen valtuutetut ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että Kansaneläkelaitoksen hoitamien sosiaaliturvatuksien takaisinperinnässä olevien etuuskien määrä on kasvanut vuosittain. Takaisinperintätilanteiden lisääntyminen johtuu monista syistä, muun muassa lainsäädännön monimutkaistumisesta, tietojärjestelmien tehostuneesta käytöstä sekä siitä, ettei asiakkailta ole saatu tarvittavia tietoja muuttuneista olosuhteista.

Valtuutetut ovat pyytäneet Kansaneläkelaitoksen hallitukselta selvityksen tarvittavista lainsäädäntö- ja muista toimenpiteistä, joilla takaisin perittävien etuuskien määrän kasvu voidaan pysäyttää.

Saamansa selvityksen perusteella valtuutetut toteavat tyydytyksellä, että Kansaneläkelaitoksessa on täsmennetty takaisinperintäasioiden käsittelyyn liittyviä toimivaltarojoja. Muutoinkin Kansaneläkelaitos on tehostanut takaisinperintätilanteiden ehkäisemiseen tähtäviä toi-

menpiteitä mm. antamalla lisäkoulutusta sekä kehittämällä ja tarkentamalla lomakkeiden, päätösten ja esitteiden ilmoitusvelvollisuutta koskevia tekstejä. Takaisinperintätilastot osoittavat, että liikaa maksetut etuudet on aikaisempaa useammin saatu perittyä takaisin.

Valtuutettujen mielestä Kansaneläkelaitos on osaltaan pyrkinyt mahdollisimman hyvin ehkäisemään takaisinperintätilanteiden syntyä ja perimään aiempaa tehokkaammin liikaa maksetut etuudet takaisin.

Kansaneläkelaitos on myös käynnistänyt neuvottelut asianomaisten ministeriöiden kanssa takaisinperintään liittyvistä lainsäädäntökysymyksistä. Valtuutetut pitävät tärkeänä, että takaisinperintöjen ehkäisemiseen tähtäviä toimenpiteitä jatketaan ja lainsäädäntökysymykset selvitetään asianomaisten ministeriöiden kanssa niin, että tarvittavat lainsäädännön muutosesitykset voidaan tehdä mahdollisimman pian.

Yleiskokouksessa 20.9.2001 opintotuen takaisinperinnästä ja takausvastuista:

Kelan valtuutetut ovat useaan otteeseen kiinnittäneet huomiota opintorahan ja asumislisän takaisin perittävien määrien sekä valtion opintolainan takausvastuiden kasvuun. Kelassa on opintotuen saamisen perusteista tiedotettu suoraan opiskelijoille sekä lehdistön, radion ja oppilaitosten välityksellä. Tästä huolimatta Kelan vuonna 2001 toteuttamassa opintotuen tulovalvonnassa on opiskelijoille lähetetty takaisinperinnän päätösehdotuksia yhteensä 22 500 kappaletta, jotka koskevat vuonna 1999 maksettua opintotukea. Takaisinperintäehtotuksia jouduttiin lähettämään noin 300 kappaletta enemmän kuin edellisenä vuonna, vaikka tiedotus on ollut kattavaa. Myös valtion vastattavaksi jääneiden opintolainojen määrä on kasvanut vuosittain, ja valtuutetut ovat vaatineet opetusministeriöltä toimenpiteitä, joilla kasvu voidaan pysäyttää.

Valtuutetut ovat saaneet kattavan selvityksen opintotuen takaisinperintä- ja takausvastuutilanteesta. Sen perusteella valtuutetut toteavat, että takaisinperinnän toimenpiteiden tehokkuus on kasvanut. Takaisin perittävä määrä on noussut uusimuotoisen tulovalvonnan sekä toisaalta Kelan parantuneen tiedonsaannin vuoksi. Samalla myös perinnän toimenpiteiden tehostumisen johdosta takaisin perittyjen etuuksien määrä on noussut.

Valtuutetut ovat myös pyytäneet ja saaneet toimenpide-ehdotuksia takausvastuusaatavien kasvun hillitsemiseksi. Opetusministeriön asettaman työryhmän 9.5.2001 jättämässä muistiossa esitetään useita toimenpiteitä takausvastuiden määrän kasvun estämiseksi. Valtuutetut pitävät esitettyjä toimenpiteitä oikeasuuntaisina. Valtuutetut tulevat jatkossakin seuraamaan takaisinperinnän ja takausvastuiden määrän kehitystä.

Yleiskokouksessa 20.11.2001 Kelan valmiussuunnittelutilanteesta:

Valmiuslain mukaan valtioneuvoston, valtion hallintoviranomaisten, valtion liikelaitosten ja muiden valtion viranomaisten sekä kuntien tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluun sekä muin toimenpitein varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa. Tämä varautumisvelvollisuus koskee myös Kelaa.

Valtuutetut ovat kokouksessaan 23.10.2001 saaneet selvityksen Kelan valmiussuunnittelutilanteesta. Valtuutettujen mielestä Kela on hoitanut varautumisvelvollisuutensa hyvin. Se on asianmukaisesti varautunut valmius- ja varautumissuunnitelmillaan toimintaansa uhkaaviin riskitekijöihin ja valmiuslain tarkoittamiin poikkeusoloihin. Kela on myös osallistunut toimintaansa liittyviin valmiusharjoituksiin.

Valtuutettujen mielestä on jatkossakin tärkeää, että Kela keskeisenä sosiaaliturvan toimeenpanijana ylläpitää valmiuksia hoitaa tehtävänsä normaaliolojen lisäksi myös normaali-ikäisissä häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Tässä laaja, maankattava palveluverkko ja atk:n keskuslaitteiston toimivuus varajärjestelmiseen ovat ensisijaisen tärkeitä tekijöitä.

6. Liitteet

Liitteenä on luettelo valtuutetuista ja varavaltuutetuista (liite 1), Kansaneläkelaitoksen vuosikertomus toimintavuodelta 2001 ja siihen liittyvä tuloslaskelma ja tase sekä tilintarkastuskertomus (liitteet 2–3) sekä Kansaneläkelaitoksen hallituksen vastaus Eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valtuutettujen toimintakertomuksesta vuodelta 2000 (liite 4).

Lisäksi liitteenä on Kelan tutkimus- ja kehityksikön laatima katsaus tutkimustyön keskeisistä tuloksista ja havainnoista vuonna 2001 (liite 5).

Helsingissä 13. maaliskuuta 2002

Timo Ihamäki

Pirkko Peltomo

Valto Koski

Anne Huotari

Hannu Takkula

Niilo Keränen

Jaana Ylä-Mononen

Hanna Markkula-Kivisilta Tuija Nurmi

Pehr Löw

LUETTELO VALTUUTETUISTA JA VARAVALTUUTETUISTA

Vuoden 1999 maaliskuussa toimitettujen edustajan vaalien jälkeen pidetyillä ensimmäisillä varsinaisilla valtiopäivillä eduskunta toimitti

valtuutettujen ja heidän varamiestensä vaalin. Valtuutettuina ja varavaltuutettuina vuonna 2001 ovat toimineet seuraavat henkilöt:

Ihamäki, Timo, kansanedustaja

Varajäsenet:

Kanerva, Seppo, kansanedustaja

Vahasalo, Raija, kansanedustaja

Peltomo, Pirkko, kansanedustaja

Koskinen, Marjaana, kansanedustaja

Karhu, Saara, kansanedustaja

Rajamäki, Kari, kansanedustaja

Mähönen, Raimo, kansanedustaja

Haatainen, Tuula, kansanedustaja

Koski, Valto, kansanedustaja

Prusti, Riitta, kansanedustaja, 1.1.–30.3.

Seppälä, Arto, kansanedustaja

Huotari, Anne, kansanedustaja

Immonen, Mikko, kansanedustaja

Kuoppa, Mikko, kansanedustaja

Rehula, Juha, kansanedustaja

Vihriälä, Jukka, kansanedustaja

Vilkuna, Pekka, kansanedustaja

Takkula, Hannu, kansanedustaja

Nousiainen, Pekka, kansanedustaja

Kemppainen, Marja-Leena, kansanedustaja

Keränen, Niilo, kansanedustaja

Oinonen, Lauri, kansanedustaja

Puhakka, Osmo, kansanedustaja

Ylä-Mononen, Jaana, kansanedustaja

Kerola, Inkeri, kansanedustaja

Komi, Katri, kansanedustaja

Markkula-Kivisilta, Hanna, kansanedustaja

Salo, Petri, kansanedustaja

Sarkomaa, Sari, kansanedustaja

Nurmi, Tuija, kansanedustaja

Oksala, Ilkka, neuvotteleva virkamies

Kurvinen, Esko, kansanedustaja

Löv, Pehr, kansanedustaja

Katainen, Jyrki, kansanedustaja

Könkkölä, Kalle, pääsihteeri

Kansaneläkelaitoksen vuosikertomus 2001

64. toimintavuosi

KELA – JOKAISTA SUOMALAISTA VARTEN

Kansaneläkelaitos (Kela) huolehtii Suomessa asuvien perusturvasta eri elämäntilanteissa. Kelan hoitamia sosiaaliturvaetuuksia ovat vähimmäiseläkkeet, vammaisetuudet, sairausvakuutusetuudet, kuntoutusetuudet, työttömän perusturvaetuudet, pienten lasten hoidon tuki, lapsilisät, äitiysavustus, opintoetuudet, yleinen asumistuki ja sotilasavustus.

Eduskunnan valvonnassa

Kela toimii eduskunnan valvonnassa. Laitoksen toimintaa johtaa ja kehittää sen hallitus. Periaatteellisesti tärkeät asiat ja eräät nimitykset päättyi vuoden 2001 loppuun asti lisätty hallitus. Vuoden 2002 alusta aloitti toimintansa uusi 10-jäseninen hallitus, jossa Kelasta on mukana pääjohtaja ja hänen sijaisensa. Laitoksen hallintoa ja toimintaa valvovat eduskunnan valitsemat 12 valtuutettua ja heidän valitsemansa 8 tilintarkastajaa.

Lähellä asiakasta

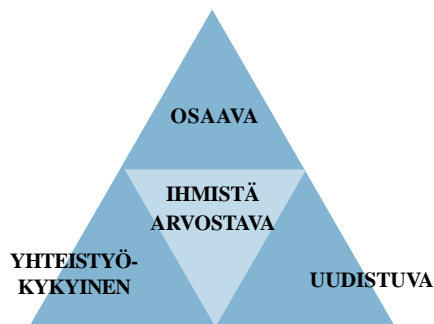
Sosiaaliturvaetuuksien ratkaisua koskeva päätöksenteko on hajautettu vakuutuspiirien toi-

mistoihin. Ne tekevät ratkaisupäätökset lähes kaikista etuuksista. Vain työkyvyttömyyseläkkeet sekä osa opintotuista ja työterveyshuollon korvauksista ratkaistaan keskitetysti keskushallinnossa. Korkeakouluopiskelijoiden opintotukihakemukset ratkaistaan korkeakoulujen opintotukilautakunnissa.

Toiminta-ajatus ja arvot

Kelan toiminta-ajatus uudistettiin seuraavaksi: Kela turvaa väestön toimeentuloa, edistää terveyttä ja tukee itsenäistä selviytymistä eri elämäntilanteissa.

Kelan toiminta perustuu seuraaviin arvoihin:

KELA VUONNA 2001

Kela maksoi etuuksia 55,1 mrd. markkaa. Toimintamenot olivat 1,8 mrd. markkaa eli 3,1 % kokonaismenoista. Tuotot olivat 57,1 mrd. markkaa, mistä valtion osuus oli 53 %. Vakuutusmaksuilla rahoitettiin kuluista 37 %. Valtion takuusuorituksia tarvittiin 2,8 mrd. markkaa.

Valtaosa suomalaisista sai Kelan etuuksia. Sairausvakuutusetuuksia maksettiin 3,8 miljoonalle ja työttömyysturvaetuuksia 0,3 mil-

joonalle henkilölle. Lapsilisää sai vuoden lopussa noin 1,1 miljoonaa lasta. Eläkkeensajia oli vuoden lopussa neljännes edellisvuotta vähemmän eli 0,8 miljoonaa.

Kelan hallintoa koskeva laki (Laki Kansaneläkelaitoksesta) vahvistettiin 17.8. Laissa määritellään Kelan ylimpien toimielinten rakenne sekä Kelan ja toimielinten tehtävät. Laki tuli voimaan vuoden 2002 alusta.

Euron käyttöönotto Kelan etuuskäsittelyssä sujui vuodenvaihteessa 2001–2002 häiriöttä. Muutoksia tietojärjestelmiin toteutettiin pitkin vuotta ja osallistuttiin lainsäädäntömuutosten valmisteluun.

Kelan 84 vakuutuspiirissä oli omia palvelupaikkoja vuoden lopussa 333. Niistä 264 oli joka päivä avoinna olevia täyden palvelun toimistoja. Sen lisäksi Kela oli mukana 123 erilaisessa yhteispalveluhankkeessa.

Sähköisiä palveluja täydennettiin ja valmistaututtiin niiden laajentamiseen osallistumalla erilaisiin yhteishankkeisiin, muun muassa Satakunnan Makropilottiin ja sähköisen reseptin toteutusprojektiin.

Kelalle hyväksyttiin johtamisen periaatteet sekä strategisen suunnittelun ja tulossopimusmenettelyn prosessit toteutettavaksi vuosittaisine aikatauluineen.

Kelan strategiaperustaa kehitettiin. Se sisältää toiminta-ajatuksen, vision, arvot ja strategian. Vuosien 2002–2005 toiminta- ja taloussuunnitelman lähtökohtana on strategiaperusta. Tuloskortti ja sen neljä näkökulmaa otettiin kiinteäksi osaksi toiminnan ohjausta. Näkökulmat ovat: asiakas ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus, talous, prosessit sekä henkilöstön ja työyhteisön uudistuminen. Kelalle vahvistettiin myös henkilöstö-, tieto- ja ympäristöstrategiat.

Laatuohjelmaa toteutettiin tekemällä jo neljänä vuonna peräkkäin koko Kelan laadun itsearviointi. Kela osallistui myös Suomen laaturapalkintokilpailun sarjaan julkinen sektori ja yleishyödylliset yhteisöt. Itsearviointeja tehtiin edellisvuosien tapaan myös osastoilla, aluekeskuksissa ja vakuutuspiireissä. Edellisvuonna todettuja kehittämiskohteita toteutettiin käytännössä. Lisäksi käynnistettiin vuoden 2002 sisäinen laatukilpailu.

Kelan asiakaspalvelukysely tehtiin aikaisempien vuosien tapaan. Tässä kyselyssä Kelan palvelutaso arvioitiin vertailussa mukana olleista organisaatioista kolmanneksi parhaaksi. Kela teetti Suomen Gallupilla jo toisen keran imagokyselyn. Lisäksi tehtiin yhdessä Helsingin yliopiston sosiaalipolitiikan laitoksen kanssa asiakaskysely. Tulokset olivat barometrikyselyä kriittisempiä.

Toimihenkilöiden uuteen palkkausjärjestelmään kuuluva henkilöstöä koskeva arviointi toteutettiin. Uusi järjestelmä otettiin takautuvasti käyttöön vuoden 2001 alusta.

Henkilöstön määrä oli vuoden lopussa yhteensä 6 006, joista kokopäivätoimisia oli 5 045. Henkilöstön täysi eläkevastuu oli vuoden lopussa 6,6 mrd. markkaa. Vuoden lopussa eläkevastuun kate oli täydestä eläkevastuusta 35,6 %.

TOIMINTATIETOJA KELASTA

	1997	1998	1999	2000	2001
Kokonaismenot, mrd. mk	54,1	55,5	55,2	55,3	56,9
Etuusmenot, mrd. mk	52,5	53,0	53,5	53,6	55,1
Toimintamenot / kokonaismenot, %	2,9	3,0 (4,3)	3,0	3,0	3,1
Etuusmenot / BKT, %	8,3	7,7	7,5	6,9*	6,9*
Etuusmenot / sosiaalimenot, %	28,2	28,2	28,0	27,3*	27,0*
Etuusmenot / asukas, mk/v	10 200	10 300	10 400	10 400	10 600*
Henkilöstö 31.12.	5 718	5 718	5 778	5 906	6 006

* Arvio

Suluissa oleva luku vastaa tilinpäätöksessä olevaa määrää, jossa on otettu huomioon eläkevastuurahaston nopeutettu kattaminen.

KELAN MAKSAMAT ETUUDET

KAIKKI ETUUDET

Kelan etuusmenot kasvoivat nimellisesti edellisvuodesta 2,7 %, mutta reaalisesti kasvu oli vain 0,1 %. Etuuksien yhteismäärä oli 55 093 milj. markkaa.

Opintoetuudet kasvoivat 10,4 %, sairausvakuutusetuudet 8,6 % ja kuntoutusetuudet 5,3 %. Yleisen asumistuen menot pienentyivät 12,3 % ja lapsiperheiden etuudet 1,0 %. Opiskelijoiden siirtyminen opintotuen asumislisän piiriin aiheutti opintoetuuksien kasvun, mutta yleisen asumistuen menot pienenevät vastaavasti.

	2001 milj. mk	2000 milj. mk	Muutos %
Eläkkeet ja vammaisetuudet	16 937	16 699	1,4
Sairausvakuutusetuudet	13 398	12 338	8,6
Kuntoutusetuudet	1 410	1 340	5,3
Työttömyysturvaetuudet	6 165	6 052	1,9
Lapsiperheiden etuudet ¹	10 465	10 567	-1,0
Opintoetuudet	4 250	3 848	10,4
Yleinen asumistuki	2 375	2 708	-12,3
Muut etuudet	93	82	13,5
Etuuskulut yhteensä	55 093	53 634	2,7

¹ Vanhempainpäivärahat sisältyvät sairausvakuutusetuuksiin.

ELÄKETURVA JA VAMMAISETUUDET

Vuoden 2001 alussa eläkkeisiin ja vammaisuuksiin tehtiin 3,9 %:n indeksikorotus. Tällöin myös pelkkää entistä pohjaosaa saavien kansaneläkkeet (leikatut kansaneläkkeet) ja puolisoliset lakkasivat. Kaikkiaan 335 000:sta leikattua kansaneläkettä saaneesta 245 000 jäi kokonaan ilman kansaneläkettä ja 90 000 sai pelkästään kansaneläkkeen lisiä. Täyttä kansan-

eläkettä ja leskeneläkkeen täydennysmäärää korotettiin 1.6.2001 enimmillään 73 markkaa ja ylimääräistä rintamalisää 33 markkaa kuukaudessa. Yhteensä eläkkeitä ja vammaisuuksia maksettiin 16 937 milj. markkaa (lisäystä 1,4 %).

Kela otti vastaan 382 000 hakemusta, jotka koskivat eläkettä, eläkkeenosaa, vammaisuuksia tai niiden tarkistusta (lisäystä 6,5 %). Näistä 17 500 oli kansainvälisiä hakemuksia, eli ne perustuivat EY-asetukseen tai sosiaaliturvasopimukseen. Hakemuksista 38 % koski uutta eläkettä tai vammaisuuksia ja 37 % asumistukea. Työeläkehakemuksia vastaanotettiin 82 300 eli 9,0 % enemmän kuin edellisvuonna.

Hakemusten keskimääräinen käsittelyaika oli 48 päivää. Se lyheni edellisestä vuodesta päivällä. Kansallisten hakemusten käsittelyaika (41 pv) kuitenkin piteni kahdella päivällä, mutta kansainvälisten hakemusten käsittelyaika (runsaat 5 kk) lyheni kahdella kuukaudella edellisvuotisesta. Yli puolet kansallisista hakemuksista käsiteltiin alle kuukaudessa.

Keskimääräinen kansaneläke oli vuoden 2001 lopussa rintamalisät mukaan luettuna 1 704 markkaa kuukaudessa. Pelkän kansaneläkkeen varassa elävän yksinäisen henkilön kansaneläke oli ensimmäisessä kuntaryhmässä 2 832 markkaa kuukaudessa. Keskimääräinen eläkkeensaajien asumistuki oli vuoden lopussa 729 markkaa kuukaudessa.

ELÄKKEET JA VAMMAISETUDET

Eläkkeet

	2001 milj. mk	2000 milj. mk	Muutos %
Maksetut eläkkeet	16 290,7	16 093,3	1,2
Kansaneläkkeet	15 316,5	15 109,1	1,4
Vanhuuseläkkeet	10 723,5	10 894,8	-1,6
Niistä alle 65-vuotiaiden	48,4	49,6	-2,5
Työkyvyttömyyseläkkeet	3 916,7	3 869,6	1,2
Niistä yksilölliset varhaiseläkkeet	90,7	130,3	-30,4
Työttömyyseläkkeet	287,1	281,6	2,0
Muut ¹	389,2	63,1	517,0
Perhe-eläkkeet	243,5	237,7	2,5
Rintamalisät	730,6	746,6	-2,1
Muut etuudet	15,1	14,8	2,6

¹ Kelan maksamat pelkät eläkkeensaajien asumistuet, eläkkeensaajien hoitotuet ja lapsikorotukset.

Eläkkeensaajien lukumäärä

	31.12.2001	31.12.2000	Muutos %
Eläkkeensaajia yhteensä	813 800	1 061 400	-23,3
Kansaneläkkeen saajia	777 500	1 024 200	-24,1
Vanhuuseläkkeen saajia	508 600	773 000	-34,2
Niistä alle 65-vuotiaiden	3 800	3 900	-3,3
Työkyvyttömyyseläkkeen saajia	150 100	220 600	-31,9
Niistä yksilöllisiä varhaiseläkkeitä	6 900	21 700	-68,4
Työttömyyseläkkeen saajia	23 900	23 000	3,6
Muuta ¹	94 900	7 600	.
Perhe-eläkkeen saajia	36 300	37 200	-2,4

¹ Henkilö saa Kelasta pelkästään eläkkeensaajien asumistukea, eläkkeensaajien hoitotukea, rintamalisää tai lapsikorotusta.

Kansaneläkkeiden rakenne

	31.12.2001	31.12.2000	Muutos %
Kansaneläkkeen saajista sai työeläkevähenteistä kansaneläkettä täyttää	682 600	681 500	0,2
vähennettyä	111 100	115 700	-4,0
leikattua kansaneläkettä	571 500	565 800	1,0
pelkkää asumistukea, eläkkeensaajien hoitotukea, rintamalisää tai lapsikorotusta	.	335 000	.
Kansaneläkkeen saajista sai asumistukea	94 900	7 700	.
eläkkeensaajien hoitotukea	163 500	161 500	1,2
rintamalisää	159 900	153 900	3,9
ylimääräistä rintamalisää	136 200	149 100	-8,6
puolisolisää	72 900	80 200	-9,1
lapsikorotusta	.100	.100	.
	6 900	8 500	-18,6

Vammaisetuudet

	2001 milj. mk	2000 milj. mk	Muutos %
Maksetut tuet			
Lapsen hoitotuet	468,5	438,6	6,8
Vammaisetuudet	177,6	166,9	6,4
Vammaisetuuksia saavien lukumäärä			
Lapsen hoitotuet	31.12.2001	31.12.2000	Muutos %
Vammaisetuudet	46 700	46 800	-0,1
	12 300	12 000	2,3

SAIRAUSVAKUUTUS

Sairausvakuutuksen etuusmenot lisääntyivät edellisvuodesta 1 060 milj. markkaa (8,6 %). Etuuksia maksettiin 13 398 milj. markkaa. Sairaanhoitokorvaukset kasvoivat 12,1 % ja työtulokorvaukset 5,2 %. Sairausvakuutus-etuuksia saaneiden henkilöiden määrä kasvoi 2,1 %.

Keskimääräinen sairauspäiväraha oli 238 markkaa ja vanhempainpäiväraha 196 markkaa. Tarveharkintaisia sairauspäivärahoja maksettiin 1 700 henkilölle. Vuosilomakustannusten korvausta maksettiin 19 000 henkilön työnantajalle.

Sairauspäiväraharatkaisuja tehtiin 570 000 (lisäystä 1,7 %). Ratkaisujen keskimääräinen käsittelyaika oli 14 päivää eli päivän pitempi kuin edellisenä vuonna.

Sairaanhoitokorvausten maksukertoja oli 24,8 milj. kpl (lisäystä 5,1 %). Sairaanhoitokorvauksista lääkekorvausmenot kasvoivat edelleen (13,3 % ja 538 milj. mk). Kasvu oli suurinta ylempään erityiskorvausryhmän (100 %) lää-

kekorvauksissa (18,8 %). Lääkekorvausten kasvu johtuu mm. uusien entistä kalliimpien lääkkeiden tulosta korvattaviksi, mikä näkyy myös suurista lääkekustannuksista lisäkorvausta saaneiden määrän kasvuna (8,2 %).

Sairausvakuutuksesta korvattava hammas- huolto laajeni huhtikuun 2001 alussa koskemaan kaikkia vuonna 1946 tai sen jälkeen syntyneitä. Tämän seurauksena hammaslääkärin- palkkioiden korvaukset lisääntyivät huomattavasti. Menot olivat 88 milj. markkaa (36,0 %) edellisvuotta suuremmat. Sairausvakuutuskorvauksista tutkimus- ja hoitokorvaukset vähenivät (vähennystä 3,1 %).

Työterveyshuollon menot olivat 846 milj. markkaa (lisäystä 7,4 %). Korvauksia maksettiin työnantajille 740 milj. markkaa ja Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiölle 98 milj. markkaa. Yrittäjien ja muiden omaa työtään tekevien työterveyshuoltokorvaukset olivat 0,5 milj. markkaa ja korvaukset terveystieteille 2,7 milj. markkaa. Maatalousyrittäjien työolosuhdeselvitysten kulut olivat 3,9 milj. markkaa.

SAIRAUSVAKUUTUSETUUKSET

	2001 milj. mk	2000 milj. mk	Muutos %
Kaikki etuudet	13 398,3	12 338,2	8,6
Työtulokorvaukset	6 177,6	5 872,9	5,2
Sairauspäivärahat ¹	3 110,6	2 936,6	5,9
Vanhempainpäivärahat ²	3 067,0	2 936,3	4,4
Sairaanhoitokorvaukset	6 291,7	5 614,5	12,1
Muut etuudet	929,0	850,8	9,2
Kaikki sairaanhoitokorvaukset	6 291,7	5 614,5	12,1
Lääkkeet	4 567,4	4 029,9	13,3
Peruskorvatut (50 %)	1 683,5	1 565,3	7,6
Erityiskorvatut (75 %)	1 293,6	1 113,0	16,2
Erityiskorvatut (100 %)	1 304,1	1 097,6	18,8
Lääkkeiden lisäkorvaukset ³	286,0	254,2	12,5
Lääkäripalkkiot	379,7	356,2	6,6
Hammaslääkäripalkkiot	333,8	245,5	36,0
Tutkimus ja hoito	332,6	343,3	-3,1
Matkakustannukset	678,2	639,6	6,0
Matkojen lisäkorvaukset ³	127,6	107,0	19,2

¹ Sisältää myös tartuntatautilain perusteella maksetut päivärahat ja ansionmenetykskorvaukset sekä elimen tai kudoksen luovuttajalle maksetut päivärahat.

² Sisältää myös erityishoitorahat ja vuosilomakustannusten korvaukset työnantajalle.

³ V. 2001 lääkkeiden omavastuun kattosumma oli 3 449,74 mk ja matkojen 935 mk.

Sairausvakuutusetuuksien saajat

	2001	2000	Muutos %
Kaikki etuudet	3 837 400	3 759 400	2,1
Sairauspäivärahat	301 300	296 300	1,7
Vanhempainpäivärahat	139 700	140 300	-0,4
Sairaanhoitokorvaukset	3 780 500	3 702 700	2,1
Lääkkeet	3 363 200	3 322 000	1,2
Peruskorvatut (50 %)	3 217 400	3 186 700	1,0
Erityiskorvatut (75 %)	778 700	758 600	2,7
Erityiskorvatut (100 %)	391 200	376 300	4,0
Lääkkeiden lisäkorvaukset	112 000	103 500	8,2
Lääkäripalkkiot	1 476 100	1 393 700	5,9
Hammaslääkäripalkkiot	627 800	469 700	33,7
Tutkimus ja hoito	763 600	739 500	3,3
Matkat	563 100	572 900	-1,7
Matkojen lisäkorvaukset	33 300	29 300	13,7

KUNTOUTUS

Kuntoutuskulut kasvoivat 5,3 %, ja ne olivat yhteensä 1 411 milj. markkaa. Yksilökohtaiseen kuntoutukseen käytettiin 1 133 milj. markkaa (lisäystä 4,7 %). Kuntoutusrahaa maksettiin 250 milj. markkaa (lisäystä 9,2 %).

Kuntoutustoimenpiteitä kustannettiin 83 300 henkilölle. Heistä 16 300:lle järjestettiin vajaakuntoisten ammatillista kuntoutusta, 19 200:lle vaikeavammaisten lääkinnällistä kuntoutusta ja 49 800:lle muuta ammatillista ja lääkinnällistä kuntoutusta. Kuntoutujien lukumäärä kasvoi edellisestä vuodesta prosentoin. Eniten lisää kuntoutujia tuli ikäryhmiin alle 25-vuotiaisiin ja yli 64-vuotiaisiin.

Sekä kuntoutujien että kuntoutusrahaa saavien lukumäärä kasvoi koko 1990-luvun. Vuosina 2000 ja 2001 kasvu on hidastunut. Kuntoutusrahaa maksettiin 54 500 henkilölle (lisäystä 2,0 %). Heistä 41 200 sai kuntoutuspäätöksen Kelasta. Kuntoutusrahaa maksetaan yhä enemmän lyhytaikaisesta kuntoutuksesta (esim. TYK-toiminta). Kuntoutusraha oli keskimäärin 166 markkaa päivässä.

Kuntoutuksen palveluyksikkö

Kuntoutuksen palveluyksikkö tuottaa kuntoutuspalveluja. Kuntoutuspalveluasiakkaita oli 3 700. Asiakasvuorokausia kertyi 37 900, mikä oli 1,5 % vähemmän kuin edellisellä vuonna.

MUU SOSIAALITURVA

Työttömyysturva

Työllisyystilanteen parantumisesta huolimatta Kelan maksamat työttömyysturvaetudet kasvoivat 1,9 %, ja ne olivat 6 165 milj. markkaa. Merkittävin syy kasvuun oli se, että täytetty työttömyyspäivärahaa korotettiin 5 markalla vuoden alusta.

Työmarkkinatuen markkamäärään (5 493 milj.) sisältyvää yhdistelmätukea maksettiin pitkäaikaistyöttömän työllistäneille työnantajille 416 milj. markkaa (lisäystä 8,8 %). Matka-avustuksena työmarkkinatukea alettiin vuoden alusta maksaa kahdelta kuukaudelta henkilölle, joka ottaa vastaan työssäkäyntialueensa ulkopuolelta pysyväisluonteisen, kokoaikaisen työn. Matka-avustusta maksettiin 3,8 milj. markkaa.

Työttömyysturvaetuuksia maksettiin vuoden aikana 319 000 henkilölle keskimäärin 155 päivää etuudensaajaa kohti. Peruspäivärahaa sai 44 000 henkilöä (lisäystä 0,7 %) ja työmarkkinatukea 271 000 (vähennystä 5,3 %). Lisäksi yhdistelmätuen työmarkkinatukea maksettiin 31 000 pitkäaikaistyöttömän työnantajalle ja kotoutumistukea 8 600 maahanmuuttajalle.

Työmarkkinatuen saajista 74 000 oli vuoden aikana ollut työharjoittelussa tai työvoimakoulutuksessa. Työmarkkinatukea saaneista 88 000 oli saanut ansioturvan päivärahaa ja 80 000 peruspäivärahaa enimmäisajan.

Keskimääräinen peruspäiväraha oli 124 markkaa ja työmarkkinatuki 121 markkaa. Sovitettua päivärahaa maksettiin vuoden aikana ainakin jonkin aikaa 26 %:lle peruspäivärahan saajista ja 15 %:lle työmarkkinatuen saajista.

Peruspäiväraha- ja työmarkkinatukiratkaisuja tehtiin kaikkiaan 729 000 (vähennystä 4,9 %). Varsinaisten ratkaisujen keskimääräinen käsittelyaika oli 14 päivää eli päivän pitempi kuin vuotta aiemmin.

Työvoimapolitiittisia koulutusetuuksia maksettiin 143 milj. markkaa. Etuuksia sai 45 000 henkilöä (vähennystä 12,0 %).

Lapsiperheiden etuudet

Pienten lasten hoidon tukimenot pienenivät 1,8 % Tukea maksettiin yhteensä 2 228 milj. markkaa. Tähän sisältyy 1 993 milj. markkaa kotihoidon tukea, 228 milj. markkaa yksityisen hoidon tukea ja osittaista hoitorahaa 7 milj. markkaa. Markkamäärissä on 274 milj. markkaa kuntakohtaisia lisiä. Pienten lasten hoidon tukea maksettiin kaikkiaan 129 800 henkilölle. Näistä yksityisen hoidon tuen saajia oli 17 700.

Äitiysavustuksia maksettiin 54 000 äidille yhteensä 56 milj. markkaa (lisäystä 6,2 %). Äitiysavustus korotettiin maaliskuun alusta 760 markasta 832 markkaan. Äitiyspalkkauksen valitsi 78 % avustuksen saajista. Loput ottivat raha-avustuksen.

Opintotuki

Opintojen tukemiseen tarkoitetut etuudet kasvoivat 10,4 % Tukea maksettiin 4 250 milj. markkaa, josta opintorahoja oli 3 786 milj. markkaa eli 89 %. Opintotuen asumislisän piiriin siirtyneet asumistuen saajat selittävät kasvua.

Vuoden lopussa Kelan maksamaa opintotukea sai 244 000 opiskelijaa. Heistä yliopisto-opiskelijoita oli 67 000, ammattikorkeakoululaisia 75 000, ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevia 66 000, lukiolaisia 26 000 ja ulkomaisissa oppilaitoksissa opiskelevia 4 000. Opintolainan valtiontakaus myönnettiin 113 000 opiskelijalle. Keskimääräinen opintoraha oli vuoden lopussa 1 200 markkaa, aikuisopintoraha 2 200 markkaa ja asumislisä 900 markkaa kuukaudessa.

Korkeakouluopiskelijoiden ruokailua tuettiin 84 milj. markalla, mikä oli 3,9 % enemmän kuin vuotta aikaisemmin.

Opintolainan korkoavustusta maksettiin 19 000 henkilölle yhteensä 18 milj. markkaa.

Korkotukimenot olivat 8 milj. markkaa. Opintolainakanta oli vuoden lopussa 8,8 mrd. markkaa. Valtiontakauksen perusteella opintolainoja ja lainan korkoja maksettiin 157 milj. markkaa, mikä oli 9 % enemmän kuin vuotta aikaisemmin.

Opintotukihakemusten keskimääräinen käsittelyaika lyheni 4 päivää. Keskimääräinen käsittelyaika oli opintotukikeskuksessa 17, korkeakoulujen opintotukilautakunnissa 9 ja Kelan toimistoissa 17 päivää.

Koulumatkatukea sai kaikkiaan 64 500 opiskelijaa yhteensä 147 milj. markkaa. Kustannuksista Matkahuollon laskutuksen osuus oli 64 %.

Yleinen asumistuki

Yleisen asumistuen menot pienenivät 12,3 %. Pieneneminen johtuu ensinnäkin opiskelijoiden siirtymisestä opintotuen asumislisän piiriin. Toiseksi hyväksyttävät enimmäisasumismenot ovat jääneet jälkeen todellisista menoista. Tukea maksettiin 2 375 milj. markkaa. Asumistukea saavia ruokakuntia oli vuoden lopussa 158 500 (vähennystä 7,0 %). Lapsiperheiden osuus vuoden lopussa oli 44 % ja yksin asuvien 49 %. Opiskelijoiden osuus oli 9 %. Työttömien osuus on lisääntynyt vuodesta 2000. Työttömien ruokakuntien osuus oli 65 %. Keskimääräinen asumistuki oli vuoden lopussa 1 142 markkaa kuukaudessa.

Vuoden aikana tehtiin 341 000 yleistä asumistukea koskevaa päätöstä (vähennystä 11,7 %). Hakemukseen perustuvien ratkaisujen keskimääräinen käsittelyaika oli 30 päivää, mikä on 7 päivää enemmän kuin edellisenä vuonna. Käsittelyä on osaltaan hidastanut asumistukien uusi käsittelyjärjestelmä, jota käytettiin vanhan järjestelmän rinnalla.

Muut etuudet

Sotilasavustuksia maksettiin 67 milj. markkaa, mikä oli lähes 16 % enemmän kuin vuotta aiemmin. Kasvu kohdentui asumisavustukseen, jota maksettiin 55,6 milj. markkaa. Sotilasavustuksen saajien määrä sen sijaan pieneni hieman edellisvuodesta. Yhteensä 10 600:sta sotilasavustuksen saajasta varusmiehiä oli 8 740, siviilipalvelusmiehiä 990 ja omaisia 890.

Rintamaveteraanien kuntoutusmatkakustannusten korvauksia maksettiin 4,6 milj. markkaa. Maatalousyrittäjien työolosuhdeselvityksiä korvattiin 4,2 milj. markkaa ja Työterveyslaitoksen yhteyteen perustetun Maatalousyrittäjien työterveyshuollon keskusyksikön menoja 1,9 milj. markkaa.

MUUT ETUUKSET

	2001 milj. mk	2000 milj. mk	Muutos %
Kuntoutusetuudet	1 410,5	1 339,8	5,3
Yksilökohtainen kuntoutus	1 132,9	1 081,7	4,7
Kuntoutusraha	249,6	228,6	9,2
Muut kulut	27,9	29,5	-5,4
Työttömyysturvaetuudet ¹	6 164,5	6 051,8	1,9
Peruspäivärahat ²	518,2	499,2	3,8
Työmarkkinatuki ³	5 492,5	5 384,3	2,0
Yhdistelmätyömarkkinatuki	415,7	381,9	8,8
Kotoutumistuen työmarkkinatuki	179,6	165,1	8,8
Työvoimapolitiittiset koulutusetuudet	143,2	155,4	-7,8
Koulutustuki	60,2	61,6	-2,4
Työmarkkinatuella opiskelevan ylläpito- ja majoituskorvaukset	83,0	93,8	-11,4
Koulutuspäiväraha	8,7	10,9	-20,7
Äitiysavustukset	55,8	52,6	6,2
Lapsilisät	8 181,8	8 247,1	-0,8
Pienten lasten hoidon tuki ⁴	2 227,6	2 267,5	-1,8
Lakisääteinen tuki	1 953,3	2 011,5	-2,9
Kuntakohtaiset lisät	274,3	256,0	7,2
Opintoetuudet	4 249,7	3 848,2	10,4
Yleinen asumistuki	2 374,6	2 707,8	-12,3
Muut	77,8	67,1	15,9

¹ Sisältää myös vuorottelukorvaukset (1,9 milj. mk v. 2000 ja 1,9 milj. mk v. 2001).

² Sisältää myös ulkomaille työnhakuun lähteneille suomalaisille Kelan kautta maksetut ansiopäivärahat.

³ Sisältää myös työharjoittelun ja kuntouttavan työtoiminnan (1.9.2001 alkaen) ajalta maksetut ylläpitokorvaukset (9,3 milj. mk v. 2000 ja 10,4 milj. mk v. 2001) sekä vuoden 2001 alusta matka-avustuksena maksetut työmarkkinatuet (3,8 milj. mk).

⁴ Luvuista on vähennetty vanhan lain mukaiset palautukset (1,2 milj. mk v. 2000 ja 0,8 milj. mk v. 2001).

MUUT ETUUKSET

	Vuonna 2001	Vuonna 2000	Muutos %
Etuuksien saajat			
Yksilökohtaiset kuntoutusetuudet	98 300	96 000	2,3
Kuntoutus	83 300	82 500	1,0
Kuntoutusraha	54 500	53 500	2,0
Työttömyysturvaetuedet			
Peruspäiväraha tai työmarkkinatuki	308 300	323 300	-4,6
Peruspäiväraha	43 700	43 300	0,7
Työmarkkinatuki	271 300	286 600	-5,3
Työvoimapol. koulutus	40 100	46 300	-13,4
Työharjoittelu	32 900	34 800	-5,6
Kuntouttava työtoiminta (1.9.2001 lukien)	100	.	.
Matka-avustus (1.1.2001 lukien)	700	.	.
Yhdistelmätuen työmarkkinatuki	30 900	29 100	6,3
Työvoimapol. koulutustuki	4 900	5 100	-4,8
Koulutuspäiväraha	600	700	-10,1
Kotoutumistuen työmarkkinatuki	8 600	7 800	10,3
Äitiysavustukset	54 400	55 200	-1,5
Lapsilisät			
Perheet (31.12.)	580 000	586 800	-1,2
Lapset (31.12.)	1 054 200	1 063 700	-0,9
Pienten lasten hoidon tuki			
Perheet	129 800	130 300	-0,4
Lapset	201 800	204 000	-1,1
Yleinen asumistuki (ruokakunnat) (31.12.)	158 500	170 400	-7,0
Opintoetuedet			
Opintotuki ³	301 600 ¹	326 800 ²	.
Koulumatkatuki	51 300 ¹	54 600 ²	-6,2
Sotilasavustus (taloudet)	10 600	10 600	-0,3

¹ Lukuvuonna 2000/2001.

² Lukuvuonna 1999/2000.

³ Lukuvuodesta 2000/2001 alkaen opintotuen saajakäsitettä on muutettu.

KELAN MUU TOIMINTA

TUTKIMUS- JA KEHITYSTOIMINTA SEKÄ TIETOPALVELU

Kelan tutkimus- ja kehitystoiminta tutki kansalaisten sosiaali- ja terveysturvaa sekä tuotti tutkimustietoa ja teki asiantuntijatyötä Kelan etuusjärjestelmien, toiminnan ja asiakaspalvelun kehittämiseksi.

Kela teki sekä kansallista että kansainvälistä tutkimusyhteistyötä yliopistojen, tutkimuslaitosten ja sosiaaliturva-alan järjestöjen kanssa.

Kelan tutkimustoimintaa esiteltiin tutkimus- ja kehitysyksikön Internet-sivustolla suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.

Kelan sosiaali- ja terveysturvan julkaisusarjoissa julkaistiin 16 tutkimusraporttia. Helsingin yliopiston Kansainvälisen talousoikeuden instituutin ja Kelan yhteistyöprojektin jatkona julkaistiin 25 maan sosiaaliturvajärjestelmien esittelyt. Lisäksi julkaistiin suuri määrä artikkeleita koti- ja ulkomaisissa tieteellisissä lehdissä.

Tietopalvelu vastasi Kelan tietohuollosta. Se seurasi sekä sähköistä että painettua tietotarjontaa ja välitti eri lähteistä tietoa pääasiassa Kelan omille toimiyksiköille, mutta myös ulkopuolisille asiakkaille. Kertomusvuonna tietopalvelu panosti erityisesti uusien sähköisten palvelujen hankintaan. Tietopalvelu jatkoi yhteistyötä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnon alan muiden tietopalvelujen kanssa.

KANSAINVÄLINEN YHTEISTYÖ

EU-lainsäädännön ja sosiaaliturvasopimusten täytäntöönpanoon liittyvät tehtävät ovat huomattava osa kansainvälisestä toiminnasta. Täytäntöönpanoon liittyviä neuvotteluita käytiin Pohjoismaiden, Yhdistyneen kuningaskunnan, Itävallan ja Viron sosiaaliturvavakuutuslaitosten kanssa. Liettuan kanssa käytiin lomakeneuvottelut syyskuussa.

Kela jatkoi yhteistyötä eri maiden sosiaalivakuutuslaitosten ja alan järjestöjen kanssa. Kela osallistui edelleen muun muassa Kansainvälisen sosiaaliturvajärjestön ISSAn (International Social Security Association), Maailman terveysjärjestön WHO:n, EISSin (European Institute of Social Security), FISSin (Foundation for International Studies on Social Security) ja ESIPin (European Social Partners) työhön. Yhteistyötä oli myös sekä EU:n että muiden maiden sosiaaliturva-alan tutkimuslaitosten kanssa.

Liettuan kanssa solmittu sosiaaliturvasopimus tuli voimaan elokuussa. Sosiaaliturvasopimusneuvottelut Puolan kanssa saatiin päätökseen keväällä. Pohjoimaisen sopimuksen uudistamista koskevat neuvottelut käytiin vuoden aikana. Henkilöiden vapaata liikkuvuutta koskeva EU:n ja Sveitsin välistä sopimusta koskeva laki vahvistettiin Suomessa elokuussa. Sopimuksen voimaantulo edellyttää sen hyväksymistä kaikissa jäsenmaissa, ja uusittua Luxemburgin sopimusta koskeva laki vahvistettiin lokakuussa.

TIEDOTUS

Kelan Internet-palvelujen uudistus rakenteellisesti, visuaalisesti, ylläpitoperiaatteiltaan ja organisatorisesti käynnistyi. Internet-sivuilla oli noin 980 000 käyntiä. Kotisivuilla esiteltiin laitoksen toimintaa, muun muassa etuuk- sia, uutisia, tutkimustoimintaa ja tilastointia.

Asiakaslehdet Kelan sanomat ja FPA-bladet ilmestyivät kumpikin kertomusvuonna neljä kertaa. Kelan sanomat jaettiin jokaiseen suomenkieliseen kotitalouteen (keskimääräinen painos 2,3 miljoonaa kpl) ja FPA-bladet ruotsinkielisiin talouksiin (noin 180 000 kpl). Yhteispeli ilmestyi 10 kertaa (10 000 kpl) ja Sosiaalivakuutus 6 kertaa (18 000 kpl).

Tiedotusvälineille tuotettiin tiedotteita ja paikallisradioille valmiita radio-ohjelmia.

Uusina Kelainfo-esityksinä valmistuivat Kelan etuudet euroina ja Yrittäjän päiväraha. Suomenkieliset ja ruotsinkieliset Perusturva-esitykset (8 kpl) uusittiin, samoin englanninkielinen A Guide to Benefits.

Kela osallistui tammikuussa Nextstep-työpaikka- ja koulutusmessuille Helsingissä, Farmari-Suomen maaseutunäyttelyyn elokuussa Kuopiossa, Rekisterit auki -tapahtumaan marraskuussa ja Studia-opintomessuille joulukuussa Helsingissä.

TIETOJENKÄSITTELY

Euron käyttöönotto Kelan etuskäsittelyssä sujui vuodenvaihteessa 2001 – 2002 häiriöittä. Kaikkien operatiivisten etuus- ja hallintoversioiden euromuutokset valmistuivat aikataulun mukaan. Euromuutostyötä on vuoden 2001 loppuun mennessä tehty yhteensä 131 henkilötyövuotta, josta vuoden 2001 aikana on tehty 68 henkilötyövuotta. Merkittävä työpanos käytettiin lainmuutosten toimeenpanoon. Tietojärjestelmät rakennettiin yhtenäiskäsittelymallin mukaisesti.

Merkittävimmät lainmuutoshankkeet liittyivät yleisen asumistuen normirakenteeseen, työtömyysturvaan, eläkkeiden tasokorotukseen, aikuisopintotukeen, kuntoutusrahan ylläpitorvaukseen ja kuntouttavaan työtoimintaan. Kuntoutuksen uusi tietojärjestelmä otettiin käyttöön. Tilastointijärjestelmiin tehtiin lainmuutosten ja uusien etuuslajien edellyttämät muutokset. Kuntien sosiaalitoimen Kela-tietojen kysely- ja maksuvaatimusten rekisteröintijärjestelmään oli vuoden loppuun mennessä rekisteröity 2 908 käyttäjää ja 184 sopimusta.

Hallinnollisten asioiden kirjaamiseen liittyvä diaarijärjestelmä otettiin käyttöön. Sähköinen asiakirjanhallintasovellus on käytössä kaikkiaan 26 vakuutuspiirissä. Valmistautumista sähköiseen asiointiin ja tietoverkkojen käyttöön etuuskäsittelyssä jatkettiin. Internet-yhteydet kaikilta Kelan työasemilta otettiin käyttöön.

Tietokonekeskuksen lisärakennus otettiin käyttöön elokuussa. Syyskuussa kasvatettiin päätieläkoneen tehoa noin 45 %. Tila- ja laitteistojärjestelyillä parannettiin atk-toiminnan häiriöttömän jatkuvuuden edellytyksiä. Päätetapahtumia tehtiin 1 057 miljoonaa. Lisäystä edelliseen vuoteen oli 188 miljoonaa (yli 21 %). Toimintavuoden päättyessä valtakunnallisessa dataverkossa oli 6 106 työasemaa.

TILASTOINTI JA LASKELMAT

Tilastotietokantojen tietosisältöä laajennettiin. Toimistojen toimintaa kuvaavien tunnusluku-kehittämistyötä jatkettiin ja tilastoaineistojen analysointia lisättiin. Tilastotietojen jakelua Internetin kautta laajennettiin uusilla tilastotiedotteilla. Tilastoarkkitehtuurityötä jatkettiin selvittämällä tilastojen ja muun informaatiotuotannon kehittämisvaihtoehtoja.

Kelan tilastollisen vuosikirjan, neljännesvuosittaisen tilastokatsauksen ja viiden erikielisen taskutilaston lisäksi kertomusvuonna ilmestyi kahdeksan tilastollista vuosikatsausta sekä erillinen nide Suomen terveydenhuollon kustannuksista. Painettuja tilastojulkaisuja ilmestyi kaikkiaan 20 ja tilastotiedotteita 56. Yhteistyössä Eläketurvakeskuksen kanssa julkaistiin lisäksi kaksi nidettä maamme kokonaiseläketurvasta ja Lääkelaitoksen kanssa Suomen lääketilasto. Osa painetuista tilastojulkaisuista julkaistiin myös Internetissä.

Sosiaaliturvan budjetointia ja maksuvalmiuden ylläpitoa varten tuotettiin ennuste- ja rahoituslaskelmia. Kertomusvuoden aikana laadittiin ensimmäisen kerran vuoteen 2005 ulottuva vakuutusalueittainen ennuste Kelan suoritteiden kehittymisestä. Sosiaalimenotoimikunnalle, asumistuen yhteensovitustyöryhmälle sekä lukuisille muille sosiaaliturvan kehittämishankkeille toimitettiin arvioita uudistusten taloudellisista vaikutuksista. Euron käyttöönottoon valmistautumiseksi tarkistettiin kaikkien etuuksien laskentakaavat.

ASIAKASPALVELU JA PALVELUVERKKO

Kelan viidellä vakuutusalueella oli vuoden päättyessä 84 vakuutuspiiriä. Kussakin piirissä oli yksi tai useampi joka päivä avoinna oleva täyden palvelun toimisto. Vuoden päättyessä Kelalla oli yhteensä 333 omaa palvelupaikkaa. Näistä 264 oli päivittäin avoinna olevia toimistoja ja 69 sivuvastaanottoja, jotka ovat avoinna rajoitetusti. Lisäksi Kela oli mukana 123 erilaisessa yhteispalveluhankkeessa.

Kelan asiakaspalvelupaikat 31.12.2001

Vakuutusalue	Täyden palvelun toimistot	Sivu- vastaannot	Toimistot yhteensä
Pohjois-Suomi	43	19	62
Länsi-Suomi	43	13	56
Itä-Suomi	56	17	73
Lounais-Suomi	52	14	66
Etelä-Suomi	70	6	76
Yhteensä	264	69	333

Toimistoissa asioitiin noin 17 miljoonaa kertaa. Lukuun sisältyvät asiakaskäyntien lisäksi myös asiointit postitse ja puhelimitse. Asiakaskäyntien osuus kaikista asioinneista oli noin kolmannes. Lisäksi asiointi Internetin kautta lisääntyi. Kela osallistui erilaisiin sähköisen asioinnin kehittämishankkeisiin.

HENKILÖSTÖ

Koko henkilöstön määrä oli vuoden lopussa 6 006 eli 100 henkilöä enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Toimistojen henkilömäärä kasvoi 76 henkilöllä, aluekeskusten 1 henkilöllä ja keskushallinnon 23 henkilöllä.

Kokopäiväisiä toimihenkilöitä oli vuoden lopussa 5 045 (lisäystä 58). Heistä oli vakinaisia 4 582 (lisäystä 30) ja määräaikaisia 463 (lisäystä 28). Lisäksi vakinaisia osa-aikaisia oli 887 (lisäystä 44) ja määräaikaisia osa-aikaisia 74 (vähennystä 2).

Kelan kokopäiväinen (vakinaiset ja määräaikaiset) henkilöstö

	31.12.2001	31.12.2000
Keskushallinto	1 263	1 244
Aluekeskukset	208	207
Kelan toimistot	3 574	3 536
Yhteensä	5 045	4 987

Kelan henkilöstöstrategia 2005 vahvistettiin tammikuussa.

Työn vaatavuuteen ja henkilökohtaiseen suoriutukseen perustuva uusi palkkausjärjestelmä otettiin käyttöön sopimuksen mukaisesti 1.1.2001 lukien. Uuteen järjestelmään siirtyi suoraan 1 150 toimihenkilöä. Siirtymähetkellä 2 530 toimihenkilölle jäi ns. taulukkovajetta eli lisäpalkankorotustarvetta. Entiselle palkalle jäi 1 070 toimihenkilöä. Uuden järjestelmän mukaiset palkat maksettiin takautuvasti 1.9.2001.

Kelan toimihenkilöiden työsuhteessa noudatetaan 1.1.2002 lukien työsuhtesopimuslakia. Tämän vuoksi tehtiin 17.12.2001 Kelan ja Kelan toimihenkilöt r.y:n välillä sopimus voimassa olevan toimiehtosopimuksen muuttamisesta työehtosopimukseksi.

Kaikilla työpaikoilla on työkykyryhmät, jotka suunnittelevat ja toteuttavat työyhteisökohtaista työ-työkykytoimintaa. Henkilöstölinjalla valmistui työkykyhallinnan kokonaissuunnitelma.

Ryhmäkohtaisina toimenpiteinä järjestettiin työyhteisöryhmiä, ryhmäliikuntaa, erikoiskursseja, kuntoremonttikursseja ja ammatillisesti syvennetyn lääkinnällisen kuntoutuksen (ASLAK®) kursseja yhteensä 449 henkilölle. Varhaiskuntoutusryhmä teki 76 yksilöpäätöstä erilaisiksi kuntoutustoimenpiteiksi. Varhaiskuntoutustoimenpiteiden piirissä oli kaikkiaan 525 henkilöä.

Kelalaisista jäi vanhuuseläkkeelle 73 ja yksilölliselle varhaiseläkkeelle tai työkyvyttömyyseläkkeelle 57. Osa-aikaeläkkeelle siirtyi 81 ja osatyökyvyttömyyseläkkeelle 33.

KOULUTUS

Kurssimuotoisia koulutustilaisuuksia järjestettiin 607 (edellisvuonna 585). Näihin osallistui yhteensä 13 571 henkilöä (14 246), ja kurssihenkilöpäiviä kertyi 18 490 (19 232). Tämän

lisäksi yksiköt järjestivät toimipaikkakoulutusta. Kelan ulkopuoliseen koulutukseen toimihenkilöitä osallistui 1 380 kertaa (1 110).

Henkilöstökoulutuksen painopiste oli etuusasioissa. Osaamisen varmistamiseksi järjestettiin runsaasti eri etuuksiin liittyvää perus- ja täydennyskoulutusta. Etuuskoulutuksen ja osaamisen varmistamisen tueksi tarkoitettujen koulutusmateriaalien tuottamista jatkettiin. Vuoden 2001 aikana valmistuivat työttömyys- turvan, opintotuen ja vammaisetuksien koulutusmateriaalipaketit.

Kehittämiskoulutuksen pääpaino oli laatukoulutuksessa. Se antoi esimiehille, laatuyhdys- henkilöille ja muulle henkilöstölle perustiedot Euroopan laatupalkintokriteeristöä ja sen

käytöstä toiminnan itsearvioinnissa. Sähköisen asiakirjanhallintajärjestelmän käyttöönottoon valmentavaa koulutusta järjestettiin niille vakuutuspiireille, jotka siirtyvät tähän järjestelmään vuoden 2002 aikana.

Tietotekniikkakoulutus oli monipuolista, ja se sisälsi mm. työasema-, keskuskone- ja selain- ohjelmiin liittyvää koulutusta sekä atk-ammattilaisille suunnattua ammatillista täydennys- koulutusta.

Turun yliopiston, Åbo Akademin, Kelan ja Eläketurvakeskuksen yhteishankkeena käynnistettiin TOPSOS-koulutusohjelman suunnitelu. Kyseessä on sosiaalivakuutuksen huip- puasiantuntijoiden jatkokoulutusohjelma, joka alkaa maaliskuussa 2002.

HALLITUKSEN TOIMINTAKERTOMUS

Sisäisen toiminnan kehittäminen

Vuonna 2001 toiminnan painopisteenä oli strategia- ja laatutyö. Hallituksen johdolla sisäistettiin Kelan yhteisiä arvoja: ihmistä arvosta-

va, osaava, yhteistyökykyinen ja uudistuva. Myös muu strategiaperusta tarkistettiin.

Kelan toimintaa johdetaan ja arvioidaan neljästä näkökulmasta.

Tulosohjauksen strategiset näkökulmat

Näkökulma	Päämäärä	Menestystekijä
1. Asiakas ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus	Turvaamme asiakkaiden toimeentuloa ja kannamme yhteiskunnallisen vastuamme.	<ul style="list-style-type: none">• Palveluhenkisyys• Palvelujen saatavuus• Kilpailukyky ja julkisuuskuva• Vaikuttaminen lainsäädäntöön
2. Talous	Huolehdimme maksukyvästämme ja tuotamme palvelut kilpailukykyiseen hintaan.	<ul style="list-style-type: none">• Maksuvalmius• Resurssien käytön tehokkuus ja taloudellisuus
3. Prosessit	Prosessimme ovat toimivia, tehokkaita ja hallittuja. Tuotamme palvelut asiakkaille nopeasti ja virheettömästi.	<ul style="list-style-type: none">• Prosessien suorituskyky• Toiminnan nopeus• Ratkaisujen yhdenmukaisuus ja virheettömyys
4. Henkilöstö ja työyhteisön uudistuminen	Työyhteisömme on hyvin johdettu, ihmistä arvostava ja jatkuvasti uudistuva.	<ul style="list-style-type: none">• Johtaminen• Työyhteisön toimivuus• Osaaminen• Työkyky

Hallituksen jäsenten johdolla tehtiin jo neljäs kerran peräkkäin Kelan toiminnan itsearviointi. Itsearvioinnin tuloksena syntyi samalla Kelan hakemus Suomen laatupalkintokilpailuun. Kela menestyi kilpailussa niin hyvin (351 - 400 pistettä), että arvioijat tekivät Kelaan hakemusta tarkentavan arviointikäynnin. Arvioi-

jilta saatiin palauteraportti, jonka parantamisalueiden kuntoon saattaminen on jo aloitettu.

Jokaisen tulossopimuksen tekevän työyksikön tavoitteena oli tehdä itsearviointi. Sen toteutti noin 90 % tulossopimuksen tehneistä yksiköistä. Laatutyön teemoina olivat laatumittarien

kehittäminen ja palvelusitoumusten käyttöön-otto. Itsearviointeissa käytettiin apuna Euroopan laatupalkintokilpailun arviointiperusteita. Edellisvuoden itsearviointeista kehittämis-kohteiksi otettiin johtamisen periaatteet, strateginen suunnittelu ja tulossopimusmenettely, prosessien kehittäminen sekä päätösten perustelu ja hakemuslomakkeiden ja ohjeiden ymmärrettävyys.

Tutkimustoimintaa suunnattiin Kelan hoitami-
en etuusjärjestelmien sekä palvelutoiminnan
kehittämisen kannalta keskeisiin kysymyksiin.
Järjestelmien toimivuuden ja tuloksellisuuden
seurantaa lisättiin, sosiaaliturvan tarpeita ja
ongelmia selvitettiin ja kansalaisten hyvin-
voinnin muutoksia arvioitiin sosiaaliturvan
näkökulmasta.

Sähköisen asiakirjanhallinnan käyttöönottoa
laajennetaan niin, että järjestelmä on käytössä
koko maassa vuoteen 2004 mennessä.

Rahoitus

Kelan kokonaiskulut olivat 56,9 mrd. markkaa.
Siitä etuuskuuluja oli 55,1 mrd. markkaa ja toimin-
takuluja 1,8 mrd. markkaa. Kulut lisääntyivät edel-
lisestä vuodesta runsaat 1,5 mrd. markkaa.

Kelan kokonaistuotot olivat 57,1 mrd. markkaa.
Ne lisääntyivät edellisestä vuodesta 1,7 mrd.
markkaa. Tuottoihin on tässä laskettu mukaan
valtion 2,8 mrd. markan takuusuoritus sairaus-
vakuutusrahastoon.

Vakuutusmaksut muodostivat tuotoista 37 %.
Valtion suoritusten osuus oli 53 % ja kunti-
en 4 %. Loput 6 % koostuivat arvonlisäveron
tuotosta ja liikenne- ja tapaturmavakuutuslai-
tosten maksusta sekä rahastojen omaisuuden
tuotoista ja takautumissuorituksista.

Sijoitustoiminta

Kelan sijoitustoimintaa koskevat kansaneläke-
lain ja sairausvakuutuslain säännökset muutet-
tiin ja samalla ne siirrettiin vuoden 2002 alusta
voimaan tulleeseen Kelan hallintoa koskevaan
lakiin Kansaneläkelaitoksesta.

Kelalle hyväksyttiin sijoitustoiminnan yleiset
periaatteet sekä vuoden 2001 sijoitussuunnitel-
ma. Sijoitustoiminnan tavoitteeksi asetettiin
varmuus, tuotto ja rahaksi muutettavuus sekä
sijoitusten asianmukainen monipuolisuus ja
hajauttaminen. Sijoitustoiminnassa tulee ottaa
huomioon myös kansaneläkerahaston, sairaus-
vakuutusrahaston ja eläkevastuurahaston luon-
ne ja tarkoitus sekä tästä sijoitustoiminnalle ai-
heutuvat vaatimukset.

Kelan etuusmenot suoritetaan kansaneläke- ja
sairausvakuutusrahastoista. Sijoittamisen paino-
piste on rahoitusomaisuuden sijoittamisessa.
Kansaneläkerahaston nykyisten pitkäaikaisten
osakeomistusten katsotaan liittyvän kansantalou-
den kannalta ja kansallisesti tärkeisiin yrityksiin.

Eläkevastuurahaston varat ovat henkilöstön
Kelan palvelukseen perustuvan eläkevastuun
katteena. Rahaston varoja sijoitettaessa paino-
tetaan portfoliosijoittamisen periaatteita. Vuo-
teen 2010 saakka jatkuvan rahaston kartutta-
misvaiheen aikana omaisuuden allokoinnilla
pyritään ensisijaisesti kasvattamaan rahaston
tuottoa ja toissijaisesti varautumaan rahaston
myöhemmissä kehitysvaiheissa vaadittavaan
sijoitusten hyvään rahaksi muutettavuuteen.
Sijoitusten kansainväliselle hajauttamiselle on
asetettu tavoitteet ja aikataulu.

Suomen osakemarkkinoiden kehitys jäi vuonna
2001 edellisen vuoden tavoin miinusmerkkisek-
si. Tästä huolimatta Kelan kaikkien osakkeiden
yhteenlaskettu markkina-arvo oli vuoden 2001
lopussa hieman korkeampi kuin vuotta aikai-
semmin eli 5,23 mrd. markkaa (5,18 mrd. mk
v. 2000). Tämä johtui erityisesti kansaneläke-
rahaston sijoituksena olevien perusteollisuus-
osakkeiden hyvästä hintakehityksestä. Elä-
kevastuurahaston osakkeiden markkina-arvo
oli vuoden 2001 lopussa 2,81 mrd. markkaa
(3,12 mrd. mk v. 2000).

Kelan osinkotuotot nousivat 207 milj. markkaan
(144 milj. mk v. 2000). Rahoitusomaisuuden
keskikorko nousi puolestaan 4,31 %:iin (4,03 %
v. 2000). Rahoitusomaisuuden korkotuottoja

kertyi yhteensä 123 milj. markkaa (94 milj. mk v. 2000). Korkotuottojen kasvu oli 30,5 %.

Eläkevakuutuksen rahoitus

Eläkevakuutuksen kulut olivat 17,7 mrd. markkaa ja tuotot 18,6 mrd. markkaa. Tuotot kertyivät työnantajien kansaneläkemaksuista (50 %), valtion suorituksista (36 %), arvonlisäveron tuotosta (13 %) ja omaisuuden tuotoista (1 %).

Valtio rahoitti kansaneläkkeistä 29 % ja kokonaan lapsen hoitotuet, vammaistuet, perheläkkeet, rintamasotilasetuudet ja eläkkeensaajien asumistuet.

Vuositason maksuvalmiuden turvaaminen edellyttää kansaneläkerahastolta määrättyä vähimmäistaso, joka on määritelty rahoitusomaisuuden perusteella. Vuonna 2001 eläkevakuutuksen rahoitusomaisuuden vähimmäistaso ylittyi, joten kansaneläkerahastosta siirrettiin 0,8 mrd. markkaa sairausvakuutusrahastoon.

Sairausvakuutuksen ja kuntoutuksen rahoitus

Sairausvakuutuksen kokonaiskulut olivat 15,9 mrd. markkaa, josta kuntoutuskulut olivat 1,4 mrd. markkaa. Sairausvakuutuksen tuotot ilman takuusuoritusta ja rahastosiirtoa olivat 12,4 mrd. markkaa. Tuotoista valtaosa eli 11,7 mrd. markkaa oli vakuutettujen ja työnantajien sairausvakuutusmaksuja. Valtio rahoitti vähimmäispäivärahan suuruiset vanhempainpäivärahat. Lisäksi liikenne- ja tapaturmavakuutuslaitosten maksu tilitettiin sairausvakuutusrahastoon. Loppuosa tuotoista kertyi takautumissuorituksista ja omaisuuden tuotoista.

Vuositason maksuvalmiuden turvaaminen edellyttää myös sairausvakuutusrahastolta määrättyä vähimmäistaso. Vuonna 2001 sairausvakuutuksen omat tuotot ja varojen 0,8 mrd. markan siirto kansaneläkerahastosta eivät riittäneet sairausvakuutuksen rahoitusomaisuuden vähimmäistason saavuttamiseen. Valtio maksoi sairausvakuutusrahastoon takuusuoritusta 2,8 mrd. markkaa.

Muun sosiaaliturvan rahoitus

Muuhun sosiaaliturvaan on tässä luettu työttömyysturvaetuudet, lapsilisät, lastenhoidon tuki, äitiysavustus, opintoetuudet, yleinen asumistuki ja sotilasavustus. Muun sosiaaliturvan etuuk-sia maksettiin kaikkiaan runsaat 23,3 mrd. markkaa.

Etuuksista valtio rahoitti 20,8 mrd. markkaa. Kunnat rahoittivat lastenhoidon tuen eli 2,2 mrd. markkaa. Loppu 0,3 mrd. markkaa kertyi palkansaajien työttömyysvakuutusmaksusta.

Toimintakulut

Toimintakulujen yhteismäärä oli 1 758 milj. markkaa. Ne lisääntyivät edellisvuodesta 5,3 %. Palkkoja ja palkkioita maksettiin 842 milj. markkaa eli 5,4 % edellisvuotta enemmän.

Henkilösivukulut sisältävät eläkevastuurahastoon maksettavan kannatusmaksun sekä lakisääteiset ja vapaaehtoiset henkilösivukulut. Henkilösivukulut olivat 242 milj. markkaa, ja niiden määrä kasvoi edellisvuodesta 8,8 %.

Muita toimintakuluja oli 412 milj. markkaa. Ne lisääntyivät edellisvuodesta 2,3 %. Muihin toimintakuluihin sisältyy suurimpina ryhmänä atk-käyttökulut, toimitilakulut ja toimintakuluja vähentävänä tekijänä saadut tuotot. Ostopalveluista maksettiin 261 milj. markkaa. Niistä suurin erä on verohallinnolle maksetut verotuskustannukset.

Eläkevastuurahasto

Kelan toimihenkilöiden vakuutustekninen täysi eläkevastuu oli vuoden 2001 lopussa 6 622 milj. markkaa, josta jo alkaneiden eläkkeiden osuus oli 2 395 milj. markkaa. Täysi eläkevastuu lisääntyi kertomusvuonna 328 milj. markkaa, joka johtui eläkkeiden, palkkojen ja eläkekertymän kasvusta.

Vuoden 1998 lopussa muutettujen kattamisäännösten mukaan täydestä eläkevastuusta tulee vuoden 2010 loppuun mennessä kattaa 41 %. Vuosina 1998 ja 1999 toteutettiin huomattava osa kattamisvelvollisuudesta. Vuoden 2001 lopussa eläkevastuun kate täydestä

eläkevastuusta oli 35,6 %. Kertomusvuonna rahastoon siirrettiin eläkevastuurahaston myyntivoittoa 21,2 milj. markkaa ja rahaston muita tuottoja 34,6 milj. markkaa.

Eläkevastuurahastoon suoritettiin työnantajan kannatusmaksuna 80 milj. markkaa. Lisäksi rahastoon suoritettiin työntekijäin eläkemaksua 39 milj. markkaa, josta 11 milj. markkaa käytettiin eläkevastuun katteeksi. Rahastosta maksettiin eläkkeitä 217 milj. markkaa.

TYÖNANTAJIEN VAKUUTUSMAKSUPERUSTEET

Kansaneläkevakuutus	2000	2001	2002
	% ennakonpidätyksen alaisista palkoista		
Yksityinen sektori¹			
I maksuluokka	2,40/2,00 ²	2,00	2,00/1,35 ³
II maksuluokka	4,00	4,00	4,00/3,55
III maksuluokka	4,90	4,90	4,90/4,45
Julkinen sektori			
Valtio ja Ahvenanmaa	3,95	3,95	3,95
Kunnat ja kirkko	3,15	3,15	3,15/2,40
Sairausvakuutus			
Yksityinen sektori			
	1,60	1,60	1,60
Julkinen sektori			
Valtio ja Ahvenanmaa	2,85	2,85	2,85
Kunnat ja kirkko	1,60	1,60	1,60

¹ Maksuluokka määräytyy yrityksen tekemien poistojen määrän sekä poistojen ja palkkojen suhteen perusteella.

² 1.7.2000 lähtien.

³ 1.3.2002 lähtien.

VAKUUTETTUJEN SAIRAUSVAKUUTUSMAKSUPERUSTEET

	2000	2001	2002
	penniä kunnallisverotuksessa vahvistetulta veroäyriältä (vuonna 2002 % ansiotulosta)		
Ansiotulosta	1,50	1,50	1,50
Eläketulosta peritty korotus	1,70	1,20	0,40

Näkymät vuodesta 2002 eteenpäin

Strategia

Kelan vahvuudet ovat osaava henkilöstö, kattava palveluverkko, monipuoliset palvelumuodot sekä luotettava tietotekniikka. Ne tarjoavat tulevaisuudessakin uusia mahdollisuuksia palveluiden järjestämiseksi.

Tasapainoisen onnistumisen varmistamme ohjaamalla toimintaamme neljällä näkökulmalla ja niille asetetuilla päämäärillä ja menestystekijöillä.

Asiakas ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Arvostamme asiakkaitamme. Toimimme ystävällisesti, neuvomme ja autamme.

Pidämme palvelut asiakkaiden saatavilla maan kattavan palveluverkkomme avulla. Turvaamme sen elinkelpoisuuden kehittämällä eri palvelumuotoja ja töitä siirtämällä. Täydennämme omaa toimistoverkkoamme yhteispalveluilla. Lisäämme yhteistyötä muiden organisaatioiden kanssa ja osallistumme yhteistyökokeiluihin.

Tarjoamme asiakkaille henkilökohtaisen palvelun vaihtoehtona sähköisiä asiointimahdollisuuksia ja itsepalveluohjelmia. Asiakkaat voivat hoitaa asioitansa myös puhelimitse tai postitse. Otamme huomioon eri asiakasryhmien kyvyt ja mahdollisuudet hyödyntää uutta tekniikkaa. Asiakkaiden tarpeet määräävät palveluaikamme. Arvioimme säännöllisesti asiakaspalvelun ja sisäisen toiminnan laatua. Otamme käyttöön palvelusitoumuksia. Kaikessa toiminnassamme huolehdimme tietoturvallisuudesta.

Tiedotamme avoimesti palveluistamme ja toiminnastamme. Käytämme viestinnässä useita eri kanavia. Kohdistamme tiedotuksemme niin, että viestimme menee perille.

Osallistumme aktiivisesti sosiaaliturvan kehittämiseen. Korostamme asiakasnäkökulmaa, sosiaalipoliittisia näkökohtia ja lainsäädännön selkeyttämisen tarvetta. Arvioimme lainsäädännön muutosten vaikutuksia ja sosiaaliturvassa olevia puutteita.

Talous

Hoidamme talouttamme tehokkaasti. Rahoitamme toimintamme vakuutettujen ja työnantajien maksuilla sekä julkisen sektorin osuuskilla. Vakiinnutamme rahoituksen suunnitelmalliselle ja kestäväälle pohjalle. Huolehdimme sijoitustemme varmuudesta ja tuotosta sekä maksuvalmiudesta. Sijoitamme varamme monipuolisesti ja hajautetusti. Kehitämme toimintolaskentaa strategisen ohjauksen apuvälineeksi.

Vuonna 2002 Kelan kokonaiskulujen ja -tuottojen arvioidaan lisääntyvän reaalisesti vajaat kaksi prosenttia vuodesta 2001. Kansaneläke- ja sairausvakuutusrahastoon arvioidaan tarvittavan valtion takuusuoritusta yhteensä noin 620 milj. euroa (3,7 mrd. markkaa).

Eläkevakuutuksen etuuskulujen kokonaismäärä pysyy vielä vuonna 2002 reaalisesti edellisvuoden tasolla, mutta alkaa siitä eteenpäin vähetä. Sairausvakuutuksen etuuskuluista etenkin sairauspäivärahojen ja lääkekorvausten arvioidaan lähivuosina lisääntyvän reaalisesti. Työttömyysturvan etuuskulut lisääntyvät etuuksiin tehtyjen korotusten johdosta vuosina 2002 ja 2003, mutta alkanevat sitten vähetä. Muun sosiaaliturvan menokehitys on aleneva, jos etuuksiin ei tehdä hintatason ylittäviä tasokorotuksia. Toimintakulujen osuus kokonaiskuluista pysyy vuoden 2001 tasolla.

Kulujen rahoituksessa vakuutusmaksujen osuus pienenee edelleen, kun sekä työnantajien että vakuutettujen maksuperusteita alennetaan. Vuonna 2002 alennettiin työnantajien kansaneläkemaksua ja eläketulosta perittävää vakuutetun sairausvakuutusmaksua. Rahoituksen turvaamiseksi arvonlisäveron tuotosta

Kelalle tilitettävää osuutta lisättiin vuonna 2002. Valtion takuusuorituksen tarve kasvaa lähivuosina edelleen.

Prosessit

Ratkaisemme asiat nopeasti, virheettömästi ja yhdenmukaisesti. Parannamme päätöstemme ymmärrettävyyttä. Puutummme väärinkäytöksiin ja estämme niitä ennakolta.

Kehitämme sisäisen toimintamme tehokkuutta, joustavuutta sekä yhdenmukaistamme toimintatapojamme. Vertaamme prosessejamme parhaisiin käytäntöihin.

Henkilöstö ja työyhteisön uudistuminen

Kehitämme johtamistaitoja ja -järjestelmiä kannustaviksi ja vuorovaikutteisiksi. Huolehdimme henkilöstömme osaamisesta, työkyvystä ja hyvinvoinnista. Pidämme yllä työtyytyväisyyttä parantamalla työn johtoa, työn sisältöä ja työyhteisön toimivuutta. Varmistamme osaamisen siirtymisen koulutuksen, perehdyttämisen ja rekrytoinnin avulla. Huolehdimme työmäärien ja voimavarojen tasapainosta.

Suomen laatupalkintokilpailusta saadun palauteraportin keskeiset parantamisalueet painottuvat seuraaviin kehittämisalueisiin:

1. Johtaminen ja strategiat
2. Asiakaspalvelu
3. Sidosryhmäyhteistyö
4. Prosessit ja työvälineet
5. Henkilöstön ja organisaation osaaminen
6. Arviointi, mittarit ja tulokset

1 000 mk

ELÄKEVASTUURAHASTO

	2001	2000
TUOTOT		
Kannatusmaksut	80 000	70 115
Omaisuu den tuotot (4)	195 449	– 18 127
Työntekijöiden eläk emaksut	38 501	38 224
	313 950	90 212
KULUT		
Toimihenkilöeläkkeet	217 225	195 508
Muut kulut	81	137
Eläkevastuurahaston katteen muutos	+ 96 645	– 105 433
	– 313 950	– 90 212
Ylijäämä/alijäämä	0	0

Suluissa olevat luvut viittaavat liitetietoihin.

TASE 31. PÄIVÄNÄ JOULUKUUTA 2001 JA 2000

VASTAAVAA

1 000 mk

	2001	2000
Käyttöomaisuus ja muut pitkäaikaiset sijoitukset		
Aineelliset hyödykkeet	459 315	449 446
Rakennukset (12)	459 309	447 319
Koneet ja kalusto (12)	6	1
Ennakkomaksut	0	2 126
Sijoitukset		
Käyttöomaisuussijoitukset (12)	379 289	372 033
Osakkeet ja osuudet (14)	379 289	372 033
Muut sijoitukset (13,14)	1 696 741	1 445 146
Osakkeet	1 696 741	1 445 146
	2 535 344	2 266 625
Rahoitusomaisuus		
Lyhytaikaiset saamiset		
Rahastojen väliset saamiset (15)	1 838	81 468
Myyntisaamiset	22 277	15 216
Siirtosaamiset (16)	2 165	3 421
Muut saamiset (16)	18 714	20 211
Ennakkomaksut (17)	312 291	526 205
Rahoitusarvopaperit	1 355 626	1 025 443
Rahat ja pankkisaamiset	541 531	864 538
	2 254 443	2 536 502
Yhteensä	4 789 787	4 803 127
ELÄKEVASTUURAHASTO		
Käyttöomaisuus ja muut pitkäaikaiset sijoitukset		
Sijoitukset (13)		
Lainat	170 458	234 291
Osakkeet ja osuudet (14)	2 041 193	2 183 224
Muut sijoitukset	110 500	110 500
	2 322 150	2 528 014
Eläkevastuurahaston vajeus (20)	1 029 004	980 492
Rahoitusomaisuus		
Lyhytaikaiset saamiset		
Rahastojen väliset saamiset (15)	770	0
Siirtosaamiset (16)	8 885	10 710
Rahoitusarvopaperit	118 648	150 000
Rahat ja pankkisaamiset	2 159	3 583
	130 463	164 293
Yhteensä	3 481 617	3 672 799
Vastaavaa yhteensä	8 271 404	8 475 926

TASE 31. PÄIVÄNÄ JOULUKUUTA 2001 JA 2000

1 000 mk

VASTATTAVAA

	2001	2000
Oma pääoma (19)		
Kansaneläkerahasto	1 318 212	1 183 587
Rahasto vuoden alussa	1 183 587	1 277 953
Rahaston muutos	+ 134 624	- 94 366
Sairausvakuutusrahasto	805 862	707 825
Rahasto vuoden alussa	707 825	527 708
Rahaston muutos	+ 98 037	+ 180 117
Arvonkorotusrahasto	1 817 865	1 690 795
Rahasto vuoden alussa	1 690 795	2 267 383
Rahaston muutos	+ 127 070	- 576 587
	3 941 938	3 582 207
Varaukset (11)		
Kuntoutuslain 4 §		
Varaus vuoden alussa	97 654	111 269
Varauksen lisäys	536 000	501 000
Varojen käyttö	- 513 215	- 514 615
	120 439	97 654
Vieras pääoma		
Lyhytaikainen vieras pääoma		
Saadut ennakot (17)	214	218 473
Rahastojen väliset velat (15)	770	0
Ostovelat	27 857	11 491
Siirtovelat (18)	215 932	214 976
Muut lyhytaikaiset velat (18)	482 636	678 327
	727 410	1 123 266
Yhteensä	4 789 787	4 803 127
ELÄKEVASTUURAHASTO		
Oma pääoma (19)		
Eläkevastuurahasto	2 809 142	2 663 985
Katettava vastuu vuoden alussa	2 663 985	2 560 947
Katettavan vastuun lisäys	+ 145 157	+ 103 038
Arvonkorotusrahasto	672 463	930 655
Rahasto vuoden alussa	930 655	1 177 931
Rahaston muutos	- 258 191	- 247 276
	3 481 605	3 594 640
Vieras pääoma		
Lyhytaikainen vieras pääoma		
Rahastojen väliset velat (15)	0	78 147
Siirtovelat	12	12
	12	78 159
Yhteensä	3 481 617	3 672 799
Vastattavaa yhteensä	8 271 404	8 475 926

TULOSLASKELMAT JA TASEET RAHASTOITTAIN

Tuloslaskelmat vuosilta 2001 ja 2000, 1 000mk

KANSANELÄKEVAKUUTUS

TUOTOT	2001	2000
Vakuutusmaksut	9 219 144	9 417 664
Vakuutettujen maksut	621	39 542
Työnantajien maksut	9 218 523	9 378 123
Valtion osuudet etuuksista	6 716 372	6 592 391
Erityistuotot	2 400 000	2 400 000
Sijoitusten tuotot ja kulut	217 736	- 25 587
Rahoitustuotot ja kulut	27 432	27 897
Muut tuotot ja kulut	897	1 167
	18 581 580	18 413 533
KULUT		
Eläke- ja vammaisetuudet	16 936 825	16 698 776
Muut etuudet	15 149	14 761
	- 16 951 974	- 16 713 537
Etuuskate	+ 1 629 607	+ 1 699 996
Toimintakulut		
Henkilöstökulut	433 713	408 734
Palkat ja palkkiot	336 975	319 825
Henkilösivukulut	96 739	88 909
Muut toimintakulut	164 894	161 228
Ostopalvelut	104 459	97 775
	- 703 066	- 667 736
Valtion osuus kansaneläkevakuutuksen kokonaismenoista	+ 0	+ 0
Suoritukset Savan ja Kevan välillä	- 791 916	- 1 126 626
Ylijäämä / alijäämä	+ 134 624	- 94 366

SAIRAUSVAKUUTUS

TUOTOT	2001	2000
Vakuutusmaksut	11 670 154	10 945 516
Vakuutettujen maksut	6 430 567	5 921 661
Työnantajien maksut	5 239 586	5 023 855
Valtion osuudet etuuksista	241 358	253 318
Takautumissuoritukset	78 801	62 181
Erityistuotot	307 000	307 000
Sijoitusten tuotot ja kulut	0	98 133
Rahoitustuotot ja kulut	86 096	57 124
Muut tuotot ja kulut	1 345	1 751
	12 384 754	11 725 023

KULUT	2001	2000
Suoritukset vakuutetuille	12 390 069	11 410 086
Työterveyshuolto	845 610	787 103
Kuntoutus	1 410 480	1 339 822
Muut etuudet	162 617	140 964
	- 14 808 775	- 13 677 975
Etuuskate	- 2 424 021	- 1 952 952
Toimintakulut		
Henkilöstökulut	650 570	613 101
Palkat ja palkkiot	505 462	479 738
Henkilösivukulut	145 108	133 363
Muut toimintakulut	247 348	241 841
Ostopalvelut	156 688	146 662
	- 1 054 606	- 1 001 604
Valtion osuus sairausvakuutuksen kokonaismenoista	+ 2 807 533	+ 1 994 432
Suoritukset Savan ja Kevan välillä	+ 791 916	+ 1 126 626
Kuntoutuslain 4 §:n varauksen muutos	- 22 785	+ 13 615
Ylijäämä/alijäämä	+ 98 037	+ 180 117

MUU SOSIAALITURVA

TUOTOT	2001	2000
Valtion suoritus etuuksiin	20 759 276	20 559 525
Kuntien suoritukset etuuksiin	2 227 640	2 267 546
Palkansaajan työttömyysvakuutusmaksu	345 000	415 000
	23 331 915	23 242 071
KULUT		
Työttömyysturvaetuudet	6 164 536	6 051 763
Lapsiperheiden etuudet	10 465 278	10 567 158
Opintoetuudet	4 249 696	3 848 212
Asumistuki	2 374 623	2 707 838
Muut etuudet	77 782	67 100
	- 23 331 915	- 23 242 071
Ylijäämä/alijäämä	0	0

ELÄKEVASTUURAHASTO

TUOTOT	2001	2000
Kannatusmaksut	80 000	70 115
Omaisuuksien tuotot	195 449	- 18 127
Työntekijöiden eläkemaksut	38 501	38 224
	313 950	90 212
KULUT		
Toimihenkilöeläkkeet	217 225	195 508
Muut kulut	81	137
Eläkevastuurahaston katteen lisäys	+ 96 645	- 105 433
	- 313 950	- 90 212
Ylijäämä/alijäämä	0	0

Taseet 31. päivänä joulukuuta 2001 ja 2000, 1 000 mk

VASTAAVAA

KANSANELÄKEVAKUUTUS

	2001	2000
Käyttöomaisuus ja muut pitkäaikaiset sijoitukset		
Aineelliset hyödykkeet	253 430	249 479
Rakennukset	253 424	248 628
Koneet ja kalusto	6	1
Ennakkomaksut	0	850
Sijoitukset		
Käyttöomaisuussijoitukset	151 716	148 814
Osakkeet ja osuudet	151 716	148 814
Muut sijoitukset	1 696 741	1 445 146
Osakkeet	1 696 741	1 445 146
	2 101 886	1 843 439
Rahoitusomaisuus		
Lyhytaikaiset saamiset		
Rahastojen väliset saamiset	4 350	32 587
Myyntisaamiset	8 911	6 087
Siirtosaamiset	348	636
Muut saamiset	249	431
Ennakkomaksut	1 881	6 255
Rahoitusarvopaperit	654 030	580 000
Rahat ja pankkisaamiset	108 576	176 499
	778 345	802 496
Vastaavaa yhteensä	2 880 232	2 645 935

SAIRAUSVAKUUTUS

	2001	2000
Käyttöomaisuus ja muut pitkäaikaiset sijoitukset		
Aineelliset hyödykkeet	205 885	199 967
Rakennukset	205 885	198 691
Ennakkomaksut	0	1 276
Sijoitukset		
Käyttöomaisuussijoitukset	227 573	223 219
Osakkeet ja osuudet	227 573	223 219
Rahoitusomaisuus		
Lyhytaikaiset saamiset		
Rahastojen väliset saamiset	1 103	86 000
Myyntisaamiset	13 366	9 130
Siirtosaamiset	1 817	2 785
Muut saamiset	18 464	19 779
Ennakkomaksut	310 410	297 788
Rahoitusarvopaperit	701 596	445 443
Rahat ja pankkisaamiset	432 955	688 039
	1 479 712	1 548 964
Vastaavaa yhteensä	1 913 170	1 972 150

MUU SOSIAALITURVA

	2001	2000
Rahoitusomaisuus		
Lyhytaikaiset saamiset		
Rahastojen väliset saamiset	102 771	236 006
Ennakkomaksut	0	222 161
Vastaavaa yhteensä	102 771	458 166

ELÄKEVASTUURAHASTO

	2001	2000
Käyttöomaisuus ja muut pitkäaikaiset sijoitukset		
Sijoitukset		
Lainat	170 458	234 291
Osakkeet ja osuudet	2 041 193	2 183 224
Muut sijoitukset	110 500	110 500
	2 322 150	2 528 014
Eläkevastuurahaston vajeus	1 029 004	980 492
Rahoitusomaisuus		
Lyhytaikaiset saamiset		
Rahastojen väliset saamiset	770	0
Siirtosaamiset	8 885	10 710
Rahoitusarvopaperit	118 648	150 000
Rahat ja pankkisaamiset	2 159	3 583
	130 463	164 293
Vastaavaa yhteensä	3 481 617	3 672 799

VASTATTAVAA

KANSANELÄKEVAKUUTUS

	2001	2000
Oma pääoma		
Kansaneläkerahasto	1 318 212	1 183 587
Rahasto vuoden alussa	1 183 587	1 277 953
Rahaston muutos	+ 134 624	- 94 366
Arvonkorotusrahasto	1 415 546	1 286 412
Rahasto vuoden alussa	1 286 412	1 804 825
Rahaston muutos	+ 129 134	- 518 413
	2 733 757	2 469 999
Vieras pääoma		
Lyhytaikainen vieras pääoma		
Rahastojen väliset velat	308	37 119
Ostovelat	11 143	4 596
Siirtovelat	73 134	72 391
Muut lyhytaikaiset velat	61 890	61 829
	146 474	175 935
Vastattavaa yhteensä	2 880 232	2 645 935

SAIRAUSVAKUUTUS

	2001	2000
Oma pääoma		
Sairausvakuutusrahasto	805 862	707 825
Rahasto vuoden alussa	707 825	527 708
Rahaston muutos	+ 98 037	+ 180 117
Arvonkorotusrahasto	402 319	404 383
Rahasto vuoden alussa	404 383	462 558
Rahaston muutos	- 2 064	- 58 175
	1 208 181	1 112 208
Varaukset		
Kuntoutuslain 4 §		
Varaus vuoden alussa	97 654	111 269
Varauksen lisäys	536 000	501 000
Varojen käyttö	- 513 215	- 514 615
	120 439	97 654
Vieras pääoma		
Lyhytaikainen vieras pääoma		
Saadut ennakot	0	3 245
Rahastojen väliset velat	106 848	236 006
Ostovelat	16 714	6 894
Siirtovelat	142 799	142 585
Muut lyhytaikaiset velat	318 190	373 560
	584 550	762 289
Vastattavaa yhteensä	1 913 170	1 972 150

MUU SOSIAALITURVA

	2001	2000
Vieras pääoma		
Lyhytaikainen vieras pääoma		
Saadut ennakot	214	215 228
Muut lyhytaikaiset velat	102 557	242 938
Vastattavaa yhteensä	102 771	458 166

ELÄKEVASTUURAHASTO

Oma pääoma		
Eläkevastuurahasto	2 809 142	2 663 985
Katettava vastuu vuoden alussa	2 663 985	2 560 947
Katettavan vastuun lisäys	+ 145 157	+ 103 038
Arvonkorotusrahasto	672 463	930 655
Rahasto vuoden alussa	930 655	1 177 931
Rahaston muutos	- 258 191	- 247 276
	3 481 605	3 594 640
Vieras pääoma		
Lyhytaikainen vieras pääoma		
Rahastojen väliset velat	0	78 147
Siirtovelat	12	12
	12	78 159
Vastattavaa yhteensä	3 481 617	3 672 799

TUOSLASKELMAN JA TASEEN LIITETIEDOT

1. Tilinpäätöksen rakenne, perusteet ja arvostusperiaatteet

Tilinpäätöksessä esitetään Kelan tuloslaskelma ja tase yhdistettynä siten, että kansaneläkevakuutuksen, sairausvakuutuksen ja muun sosiaaliturvan luvut on yhdistetty. Eläkevastuurahasto esitetään omakatteisena rahastona. Yhdistetystä taseesta on eliminoitu Kevan, Savan ja muun sosiaaliturvan väliset erät. Yhdistetyn tuloslaskelman ja taseen lisäksi kustakin osasta on oma tuloslaskelmansa ja taseensa.

Tilinpäätöksen perusteet noudattavat valtuutettujen päätöksen mukaisesti pääosin maksuperustetta. Viime vuosina suoriteperusteisuutta on lisätty. Rahastojen väliset tilitykset, ennakonpidätykset ja sosiaaliturvamaksut, sairauksien ehkäisemistä ja kuntoutusvaraus, arvonlisäverotilitykset, korot, käyttö- ja sijoitusomaisuuden ostot ja myynnit, kurssierot ja vastaavat erät sekä toimintakulut kirjataan suoriteperusteisesti. Kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta annetun lain 4 §:n mukaisen varauksen käyttö kirjataan tuloslaskelmaan suoriteperusteisesti kuluksi. Myös varauksen muutos merkitään tuloslaskelmaan.

Valtuutettujen päätöksen mukaisesti omaisuuden arvostusperiaatteena käytetään varovaisia käyviä arvoja, jotka kiinteistöjen ja toimisto-osakkeiden osalta ovat enintään 85 % käyvästä arvosta ja muiden osakkeiden osalta enintään 70 % tilinpäätöshetken arvosta.

Arvonkorotuksia ja arvonalennuksia tehtäessä on arvostusperiaatteena noudatettu valtuutettujen hyväksymiä enimmäisprosentteja. Arvonkorotukset ja niiden peruutukset on kirjattu taseeseen ja arvonalennukset ja niiden oikaisu tuloslaskelmaan. Käyvän arvon määrittelyssä on osakkeissa käytetty tilinpäätöshetken pörssikursseja. Kiinteistöjen ja kiinteistö- ja asunto-osakeyhtiöiden osakkeiden arvot perustuvat kiinteistölinjan arvioihin ja osittain ulkopuolisiin arvioihin.

2. Valtion suoritukset etuuksiin, 1 000 mk

	Keva	Sava	Muu sos. turva	yhteensä
Valtion suoritukset etuuksiin	6 716 372	241 358	20 759 276	27 717 006
Kansaneläkeosuus	3 652 849			3 652 849
Perhe-eläkesuoritukset	244 391			244 391
Rintamasotilasetuussuoritukset	731 070			731 070
Eläkkeensaajien asumistukisuoritukset	1 442 365			1 442 365
Lapsen hoitotukisuoritukset	468 187			468 187
Vammaistukisuoritukset	177 510			177 510
Vanhempainpäivärahaosuus		241 358		241 358
Työttömyysturva			5 819 536	5 819 536
Lapsiperheiden etuudet			8 237 638	8 237 638
Opintoetuudet			4 249 696	4 249 696
Asumistuki			2 374 623	2 374 623
Muut etuudet			77 782	77 782

3. Erityistuotot, 1 000 mk

	Keva	Sava	yhteensä
Erityistuotot	2 400 000	307 000	2 707 000
Osuus alv-tuotoista	2 400 000		2 400 000
Maksu vakuutuslaitoksilta		307 000	307 000

4. Sijoitusten tuotot ja kulut sekä rahoitustuotot ja kulut, 1 000 mk

	Keva	Sava	Elva	yhteensä
Sijoitusten tuotot ja kulut	217 736	0	186 381	404 117
Korot ja osingot	95 847	0	129 722	225 569
Muut sijoitustuotot ja kulut	121 888	0	56 660	178 548
Rahoitustuotot ja kulut	27 432	86 096	9 067	122 596

Kansaneläke- ja sairausvakuutusrahaston sijoitusten tuotot ja kulut, 1 000 mk

	2001	2000
Korkotuotot	0	46
Osinkotuotot	95 847	70 302
Omaisuuuden myyntituotot	626	102 987
Vuokratuotot	139	118
Arvonlennusten muutos tuloslaskelmassa	+ 121 124	- 100 907
Sijoitusten tuotot ja kulut tuloslaskelmassa	217 736	72 546
Arvonkorotusten muutos taseessa	+ 130 795	- 504 927
Sijoitusten tuotot ja kulut yhteensä	+ 348 531	- 432 381

Eläkevastuurahaston omaisuuden tuotot, 1 000 mk

	2001	2000
Rahoitusomaisuuden korkotuotot	9 068	8 925
Sijoitusten korkotuotot	18 124	19 908
Osinkotuotot	111 597	74 014
Vuokratuotot	9 100	8 558
Myyntituotot	21 167	
Arvonlennusten muutos tuloslaskelmassa	+ 26 393	- 129 532
Omaisuuuden tuotot tuloslaskelmassa	+ 195 449	- 18 127
Arvonkorotusten muutos taseessa	- 256 890	- 247 276
Omaisuuuden tuotot yhteensä	- 61 441	- 265 403

5. Etuudet, 1 000 mk

	Keva	Sava	Muu sos. turva	yhteensä
Eläke- ja vammaisetuudet	16 936 825			16 936 825
Kansaneläkkeet	15 316 540			15 316 540
Perhe-eläkkeet	243 520			243 520
Rintamasotilasetuudet	730 642			730 642
Lapsen hoitotuet	468 479			468 479
Vammaistuet	177 643			177 643
Sairausvakuutusosuudet vakuutetuille ..	12 390 069			12 390 069
Päivärahat	2 883 689			2 883 689
Vanhempainpäivärahat	2 878 721			2 878 721
Lääkekorvaukset	4 465 842			4 465 842
Lääkärinpalkkiokorvaukset	677 599			677 599
Tutkimus- ja hoitokorvaukset	306 765			306 765
Matkakorvaukset	672 892			672 892
Työpaikkakassojen maksamat suoritukset ..	504 561			504 561
Työterveyshuolto	845 610			845 610
Työterveyshuolto	747 123			747 123
Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö	98 487			98 487
Kuntoutus	1 410 480			1 410 480
Vajaakuntoisten ammatillinen kuntoutus ...	176 252			176 252
Vaikeavammaisten lääkinnällinen kuntoutus	471 368			471 368
Muu ammatillinen ja lääkinnällinen kuntoutus	513 215			513 215
Kuntoutusraha	250 028			250 028
Kuntoutuksen takautumissuoritukset	-383			-383
Työttömyysturvaetuudet		6 164 536		6 164 536
Peruspäivärahat		518 247		518 247
Työmarkkinatuki		5 492 507		5 492 507
Koulutusetuudet		143 219		143 219
Vuorottelukorvaus		1 887		1 887

	Keva	Sava	Muu sos. turva	yhteensä
Työttömien opiskelun tuki			8 676	8 676
Lapsiperheiden etuudet			10 465 278	10 465 278
Lastenhoidon tuki			2 227 640	2 227 640
Lapsilisät			8 181 849	8 181 849
Äitiysavustus			55 789	55 789
Opintoetuudet			4 249 696	4 249 696
Asumistuki			2 374 623	2 374 623
Muut etuudet	15 149	162 617	77 782	255 548
Terveydentilan ja työkyvyn lisäselvitykset		6 265		6 265
Lomakustannuskorvaukset työnantajille ...		79 258		79 258
Suoritukset Melalle	12 878	35 018		47 896
EU-korvaukset		42 075		42 075
Maatalousyrittäjien työolosuhdeselvitykset			4 172	4 172
Maatalousyrittäjien tth:n keskusyksikkö ...			1 943	1 943
Rintamaveteraanien matkakorvaukset			4 629	4 629
Sotilasavustus			67 038	67 038
Lääkärintarkastuskulut	2 271			2 271
Etuuskulut yhteensä	16 951 974	14 808 775	23 331 915	55 092 664

6. Toimintakulut

KEL 58 §:n ja SVL 59 §:n mukaan hallintokustannusten kokonaismäärä jaetaan eläkevakuutuksen ja sairausvakuutuksen kesken jakosuhteessa 40/60.

7. Henkilöstökulut, 1 000 mk

	2001	2000	muutos
Palkat ja palkkiot	834 098	791 917	+ 42 181
Lomapalkkavelan lisäys	8 339	7 646	+ 692
Yhteensä	842 436	799 563	+ 42 873
Kannatusmaksut	80 000	70 115	+ 9 885
Muut henkilösivukulut	161 847	152 156	+ 9 691
Henkilöstökulut yhteensä	1 084 283	1 021 834	+ 62 449
Palkkoihin liittyvien luontoisetujen verotusarvo	27 013	25 637	+ 1 376

Hallitukselle ja lisätylle hallitukselle on maksettu palkkoja ja palkkioita 3,3 milj. markkaa.

Henkilöstön määrä

Kokopäiväisen henkilöstön keskimääräinen luku vuoden 2001 aikana hallintotasoinen

keskushallinto		
varsinainen keskushallinto	722	
atk-keskus	330	
kuntoutuksen palveluyksikkö	125	
tutkimus- ja kehitysyksikkö	107	1 284
aluehallinto		207
paikallishallinto		3 610
yhteensä		5 101

8. Muut toimintakulut, 1 000 mk

	2001	2000
Muut toimintakulut	412 242	403 069
Koneiden ja kaluston käyttökulut	223 188	222 077
Hallintokulut	152 564	140 899
Toimitilakulut	88 950	86 208
Sekalaiskulut	12 951	18 465
Käyttöomaisuuden poistot	14 868	15 059
Kuntoutuksen palveluyksikön tuotot	- 39 322	- 39 134
Muut tuotot	- 40 958	- 40 505

9. Ostopalvelut, 1 000 mk

	2001	2000
Ostopalvelut	261 146	244 437
Verotuskustannukset	163 180	150 245
Apteekkipalkkiot	72 274	69 520
Työpaikkakassojen toimintakulukorvaukset	15 678	14 204
Muut ostopalvelut	10 015	10 468

10. Valtion osuus kokonaisuudesta

Kansaneläkerahaston takuusuorituslaskelma, 1 000 mk

4 % vuoden 2000 menoista	695 497
+ Ennakkomaksujen lisäys	- 4 374
+ Tulot yhteensä	+ 18 460 097
- Menot yhteensä	- 17 653 840
- Pääomien lisäys	0
- Vähimmäisrahoitusomaisuuden ylite	- 791 226
	<hr/>
Nettorahoitusomaisuus ennen takuusuoritusta 31.12.	706 154
Nettorahoitusomaisuuden vähimmäismäärä (4 % menoista)	706 154
Valtion takuusuoritus	0
Vähimmäisrahoitusomaisuuden ylite	791 226
Omaisuuksien myynti	690
	<hr/>
Kokonaissiirto sairausvakuutusrahastoon ..	791 916

Markkamäärät ovat kassavirtalaskelman mukaisia.

Sairausvakuutusrahaston takuusuorituslaskelma, 1 000 mk

8 % vuoden 2000 menoista	1 177 377	
+ Ennakkomaksujen lisäys	+ 12 622	
+ Tulot yhteensä	+ 12 385 727	
– Menot yhteensä	– 15 881 203	
– Pääomien lisäys	0	
– Varausten lisäys	+ 22 785	
+ Kansaneläkerahaston vähimmäis- rahoitusomaisuuden ylite	+ 791 226	
Nettorahoitusomaisuus ennen takuusuoritusta 31.12.	– 1 537 036	
Nettorahoitusomaisuuden vähimmäismäärä (8 % menoista)	1 270 496	
Valtion takuusuoritus	2 807 533	
Kansaneläkerahaston vähimmäis- rahoitusomaisuuden ylite	791 226	
Kansaneläkerahaston omaisuuden myynti	690	
Kokonaissiirto kansaneläkerahastosta	791 916	

Markkamäärät ovat kassavirtalaskelman mukaisia.

11. Sairausvakuutuksen varaukset, 1 000 mk

Kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta annetun lain 4 §:n mukaiset menot

		Varaus 31.12.2001
Yksilökohtainen kuntoutus		
Varaus 1.1.2001	28 715	
Varauksen lisäys tilivuonna	516 000	
Varauksen käyttö tilivuonna	– 485 316	59 399
Kuntoutuslaitosten perusparannukset ja käyttöavustukset		
Varaus 1.1.2001	37 637	
Varauksen lisäys tilivuonna	5 000	
Varauksen käyttö tilivuonna	– 8 080	34 557
Tutkimus- ja kehittämistoiminta		
Varaus 1.1.2001	31 302	
Varauksen lisäys tilivuonna	15 000	
Varauksen käyttö tilivuonna	– 19 819	26 483
Varaus yhteensä 31.12.2001		120 439
Varauksen muutos yhteensä (lisäys)		22 785

12. Käyttöomaisuus ja muut pitkäaikaiset sijoitukset, 1 000 mk

Tilivuonna hankittu käyttöomaisuus on aikaisempina vuosina tilinpäätöksessä poistettu kansaneläkeasetuksen 19 §:ään perustuen kertapoistona. Poistot ovat sisältyneet kansaneläkerahaston ja sairausvakuutusrahaston muihin toimintakuluihin. Vuoden 1998 tilinpäätöksestä lukien ei kulumattomasta käyttöomaisuudesta tehdä enää poistoja.

Kiinteistöt	
Hankintameno 1.1.2001	306 800
Kertyneet poistot tilikauden alussa	- 303 400
Arvonkorotukset tilikauden alussa	443 919
Ennakkomaksut	2 126
	<hr/>
Tasearvo 1.1.2001	449 445
Lisäys	+ 14 105
Ennakkomaksujen vähennys	- 2 126
Arvonlennusten muutos	- 2 116
	<hr/>
Tasearvo 31.12.2001	459 308
Eläkevastuurahaston muut sijoitukset	
Kiinteistöt	
Hankintameno 1.1.2001	110 500
Lisäys/vähennys	0
	<hr/>
Tasearvo 31.12.2001	110 500
Koneet ja kalusto	
Hankintameno 1.1.2001	245 625
Lisäykset	+ 23 113
Vähennykset	- 9 146
Kertyneet poistot tilikauden alussa	- 245 624
Vähennysten kertyneet poistot	+ 837
Tilikauden poistot	- 14 799
	<hr/>
Tasearvo 31.12.2001	6
Poistot koneista ja kalustosta	14 799
Poistot atk-ohjelmista	69
	<hr/>
Tilikauden poistot	14 868
Käyttöomaisuusosakkeet	
sisältävät toimisto-osakkeet ja puhelinosaakkeet ja -osuudet	
Hankintameno 1.1.2001	647 452
Kertyneet poistot tilikauden alussa	- 616 588
Arvonkorotukset tilikauden alussa	+ 345 719
Kertyneet arvonalennukset	- 4 550
	<hr/>
Tasearvo 1.1.2001	372 033
Vähennykset	- 2 796
Vähennyksiin kohdistuvat kertyneet poistot	+ 2 796
Vähennyksiin kohdistuvat arvонkorotukset	- 3 440
Lisäykset	+ 12 583
Arvonlennukset	- 1 887
	<hr/>
Tasearvo 31.12.2001	379 289

13. Muut sijoitukset, 1000 mk

Kansaneläke- ja sairausvakuutusrahaston osakkeet

Hankinta-arvo 1.1.2001	752 575	
Arvonkorotukset tilikauden alussa	+ 901 157	
Kertyneet arvonalennukset	- 208 585	
		<hr/>
Tasearvo 1.1.2001	1 445 146	
Vähennykset	- 39	
Vähennyksiin kohdistuvat arvonkorotukset	- 286	
Arvonkorotusten muutos	+ 130 795	
Arvonalennusten muutos	+ 121 124	
		<hr/>
Tasearvo 31.12.2001	1 696 741	

Eläkevastuurahaston osakkeet ja osuudet

Hankinta-arvo 1.1.2001	1 380 083	
Arvonkorotukset tilikauden alussa	+ 930 655	
Kertyneet arvonalennukset	- 127 514	
		<hr/>
Tasearvo 1.1.2001	2 183 224	
Lisäykset	+ 104 786	
Vähennykset	- 24 551	
Vähennyksiin kohdistuvat arvonkorotukset	- 1 301	
Vähennyksiin kohdistuvat arvonalennukset	+ 5 700	
Arvonkorotusten muutos	- 256 890	
Arvonalennusten muutos	+ 30 226	
		<hr/>
Tasearvo 31.12.2001	2 041 193	

Eläkevastuurahaston lainat, jotka kaikki ovat joukkovelkakirjalainoja.

Tasearvo 1.1.2001	234 291	
Vähennykset	- 61 396	
Arvonmuutos	- 2 437	
		<hr/>
Tasearvo 31.12.2001	170 458	

14. Osakkeet

Alla on lueteltu ne yhtiöt, joissa Kelalla on markkina-arvoltaan yli kymmenen miljoonan markan omistus 31.12.2001.

Yhtiö	Osakemäärät kpl		Yht.
	Keva	Elva	
Fortum Oyj		16 753 696	16 753 696
Huhtamäki van Leer Oyj		100 000	100 000
Instrumentarium Oyj		210 235	210 235
Metso Oyj		396 316	396 316
Nokia Oyj Abp		4 288 896	4 288 896
Nordea Ab (fdr)		3 414 797	3 414 797
Orion-yhtymä Oyj		829 784	829 784
Outokumpu Oyj	7 658 498	7 636 957	15 295 455
Sonera Oyj		686 003	686 003
Stora-Enso Oyj A	18 468 770	5 356 316	23 825 086
Stora-Enso Oyj R	3 738 965		3 738 965
UPM-Kymmene Oyj		801 845	801 845
Wärtsilä Oyj A		164 951	164 951
Wärtsilä Oyj B		376 703	376 703

Osakkeet ja osuudet

Kelalla on omistusosuus sadassa asunto- tai kiinteistöosakeyhtiössä, joita käytetään toimitiloina. Allaolevissa yhtiöissä omistusosuus on 50 % tai enemmän.

Yhtiö Kotipaikka	omistus- osuus %	oma pääoma mk	voitto/tappio 31.12.2000 mk
Kiint. Oy Härmän Lehtikela			
Alahärmä	64	2 178 787	76
Kiint. Oy Heinolan Virtakatu 9			
Heinola	100	10 884 223	- 4 219
Kiint. Oy Sectagoona			
Helsinki	100	25 471 303	20 902
Kiint. Oy Karpintie 8			
Huittinen	59	4 811 092	- 6 479
Kiint. Oy Iisalmen Päivönk. 14			
Iisalmi	100	7 190 086	- 13 417
Kiint. Oy Kajaanin Keskuspuisto			
Kajaani	58	8 672 314	3 039
Kiint. Oy Kannuksen Torinkulma			
Kannus	53	4 287 324	1 879
Kiint. Oy Valtakatu 19			
Kouvola	100	7 513 021	- 27
Kiint. Oy Ristontori			
Lappeenranta	54	5 705 697	- 45 315
Kiint. Oy Lohjan Kauppatori			
Lohja	60	12 340 235	- 42 953
Kiint. Oy Muonion Erkin Kulma			
Muonio	78	2 342 093	- 1 210
Kiint. Oy Pieksämäen Torihovi			
Pieksämäki	66	7 329 868	- 21 945
Kiint. Oy Pielaveden Puustellint. 10			
Pielavesi	100	2 314 057	- 5 748
Kiint. Oy Vasarantori			
Raisio	51	5 534 721	523
Kiint. Oy Nortamonkatu 24			
Rauma	67	16 769 969	0
Kiint. Oy Ruokolahden Torinkulma			
Ruokolahti	57	2 635 611	1 333

Yhtiö Kotipaikka	omistus- osuus %	oma pääoma mk	voitto/tappio 31.12.2000 mk
Kiint. Oy Hämeentie 18 Salo	100	202 523	- 20 206
Kiint. Oy Suonenjoen Kelankulma	100	3 286 883	- 150
Suonenjoki			
Sini-Kulma Oy Tampere	50	31 275 927	57 647
Kiint. Oy Laivurinkela Tornio	53	1 775 456	10 606
Kiint. Oy Uudenkaupungin Itä-tulli Uusikaupunki	64	10 202 526	00
Kiint. Oy Ravatti Fastighets Ab Vaasa	100	7 081 372	61
Kiint. Oy Varkauden Kelankulma Varkaus	65	2 953 634	- 5 835

15. Rahastojen väliset tilityssaamiset ja tilitysvelat

Tilityssaamiset ja tilitysvelat ovat toiminnallisista syistä johtuvia ja ne maksetaan kuukausittain. Yhdistetyssä taseessa on kansaneläkerahaston, sairausvakuutusrahaston ja muun sosiaaliturvan väliset keskinäiset saamiset ja velat eliminoitu. Yhdistetyssä taseessa olevat rahastojen väliset saamiset ja velat johtuvat sairausvakuutusrahaston kuntoutuksen palveluyksikön myyntisaamisista toimistoilta ja kansaneläkerahaston ja sairausvakuutusrahaston velasta eläkevastuurahastolle.

16. Siirtosaamiset ja muut saamiset

Sairausvakuutusrahastossa on muina saamisina saamiset EU-korvauksista 9,7 milj. markkaa sekä saatavaa edellisten vuosien ennakonpidätyksistä 8,6 milj. markkaa. Eläkevastuurahaston siirtosaamisina on korkoja 8,9 milj. markkaa.

17. Ennakkomaksut

Ennakkomaksuissa on apteekkiennakoita 300,2 milj. markkaa.

18. Siirtovelat ja muut lyhytaikaiset velat

Siirtovelkoihin sisältyy lomapalkka- ja lomarahavelkaa sosiaaliturvamaksuineen 172,9 milj. markkaa sekä Kelan kuntoutukselta annetun lain 4 §:n mukaisia menoja 33,1 milj. markkaa. Muut velat sisältävät velkaa ennakonpidätyksistä 308,3 milj. markkaa, velkaa valtiolle muun sosiaaliturvan etuuksista 99,3 milj. markkaa sekä sairausvakuutusrahaston velkaa valtiolle 62,5 milj. markkaa.

19. Oma pääoma, 1 000 mk

	Keva	Sava	Elva	yhteensä
Oma pääoma	2 733 757	1 208 181	3 481 605	7 423 543
Rahasto	1 318 212	805 862	2 809 142	4 933 215
Rahasto vuoden alussa	1 183 587	707 825	2 663 985	4 555 397
Rahaston muutos	+ 134 624	+ 98 037	+ 145 157	+ 377 818
Arvonkorotusrahasto	1 415 546	402 319	672 463	2 490 328
Käyttöomaisuus	383 880	402 319	0	786 199
Sijoitukset	1 031 666	0	672 463	1 704 130
Rahaston vuoden alussa	1 286 412	404 383	930 655	2 621 450
Käyttöomaisuus	385 255	404 383	0	789 638
Sijoitukset	901 157	0	930 655	1 831 812
Rahaston muutos	129 134	- 2 064	- 258 191	- 131 122
Käyttöomaisuus	- 1 376	- 2 064	0	- 3 440
Sijoitukset	130 509	0	- 258 191	- 127 682

20. Eläkevastuurahasto, 1 000 mk

Vuoden 1998 tilinpäätöksessä korotettiin lainmuutoksen perusteella eläkevastuurahaston tavoitetasoa aikaisemmasta 19 prosentin tasosta 41 prosenttiin. Tavoitetaso tulee saavuttaa viimeistään vuonna 2010.

Sijoitusomaisuuden arvonlennukset ja niiden oikaisu on kirjattu tuloslaskelmaan ja arvonkorotukset ja niiden peruutukset taseeseen. Eläkevastuurahaston vajuus on 980,5 milj. markkaa. Arvonkorotukset huomioon ottaen kannatusmaksulla katetun vastuun osuus täydestä vastuusta oli vuoden lopussa 35,6 %.

	2001	2000	muutos
Henkilöstön eläkevastuu	6 621 947	6 293 958	+ 327 989
Kannatusmaksulla katettava tavoitetaso (41 %) + työntekijäin eläkemaksulla katettu osuus eläkevastuusta = Eläkevastuurahasto	2 809 142	2 663 985	+ 145 157
Katettu kannatusmaksulla ja tuotoilla	1 685 994	1 600 031	+ 85 963
Katettu työntekijäin eläkemaksulla	94 144	83 462	+ 10 682
Katettu yhteensä	1 780 137	1 683 493	+ 96 645
Eläkevastuurahaston vajuus	1 029 004	980 492	+ 48 512
Eläkevastuurahaston arvonkorotukset	672 463	930 655	- 258 191
Rahaston ulkopuolella oleva osuuden kokonaiseläkevastuusta	3 812 805	3 629 973	+ 182 831
Eläkevastuusta pääjohtajan ja johtajien täysi eläkevastuu on 8,7 milj. markkaa.			

21. Leasingvastuut, 1 000 mk

	2001	2000	muutos
Atk-laitteiden leasingvastuu	189 330	167 061	+ 22 269
Seuraavana tilivuonna maksettavat	78 228	99 524	- 21 296
Myöhemmin maksettavat	111 102	67 537	+ 43 565

22. Muut vastuut

Laissa valtion vuonna 1999 kansaneläkelaitokselle suorittaman takuusuorituksen vähentämisestä säädetään, että vuonna 1999 valtio suorittaa takuusuoritusta 500 miljoonaa markkaa vähemmän kuin säädösten perusteella normaalisti tulisi maksettavaksi. Kansaneläkelaitos vastaa kyseisen 500 miljoonan markan rahoittamisesta omilla varoillaan vuoden 2003 loppuun mennessä. Vuoden 2001 loppuun mennessä Kela on rahoittanut kyseisestä määrästä 137,9 miljoonaa markkaa. Rahoitusvelvollisuudesta on jäljellä vielä 362,1 miljoonaa markkaa.

23. Takaisinperinnässä olevien etuuksien määrä, 1 000 mk

	2001	2000	muutos
Etuus			
Työttömyysturvaetuuudet	153 123	141 296	+ 11 827
Yleinen asumistuki	131 324	128 881	+ 2 443
Opintotuki	96 250	104 898	- 8 648
Opintotuen vuosivalvonta	81 458	55 189	+ 26 269
Eläke-etuuudet	41 953	41 281	+ 671
Muut etuuudet	43 615	38 467	+ 5 148
Yhteensä	547 723	510 012	+ 37 711

24. Opintolainojen valtiontakaukset ja takaussaatavat, 1 000 mk

Alla on valtion opintotukilain nojalla takaama pankeissa oleva opintolainakanta sekä takaajana maksetuista lainoista syntynyt takaussaatavakanta, jotka sisältyvät valtion hallinnolliseen kirjanpitoon. Kela huolehtii opintotukilain nojalla takausvastuiden maksamisesta, takaussaatavien perinnästä ja tuottojen tilittämisestä opetusministeriölle.

	2001	2000	muutos
Valtion takausvastuu opintolainoista	8 772 225	9 054 003	- 281 777
Valtion takaussaatavat	981 915	907 040	+ 74 875

25. Vakuutusmaksujäämät, 1 000 mk

	2001	2000	muutos
Verovirastojen jäämäperinnässä olevat vakuutusmaksusaatavat	787 623	895 545	- 107 922

Helsingissä helmikuun 20. päivänä 2002

Rauno Saari

Pertti Parmanne

Anne Neimala

Tuulikki Petäjäniemi

Jorma Huuhtanen

Matti Puhakka

HALLITUS

Huuhtanen, Jorma, pääjohtaja
Puhakka, Matti, johtaja, pääjohtajan sijainen
Morri, Pekka, johtaja
Pesola, Helena, johtaja
Olander, Henry, johtaja
Apukka, Asko, johtaja

LISÄTTY HALLITUS

Hallituksen jäsenten lisäksi lisättyyn hallitukseen kuuluivat:

Mäkinen, Hannu, apulaisbudjettipäällikkö
Varajäsen: Tuhkanen, Pertti, budjettineuvos
Pukkila, Tarmo, ylijohtaja
Blanco Sequeiros, Marjatta, apulaisosasto-
päällikkö
Hämäläinen, Heikki T., varatuomari
Mäkelä, Anton, varatuomari
Konttinen, Mauno, ylijohtaja
Roine, Risto, arviointiyli lääkäri
Parmanne, Pertti, johtaja
Kallinen, Kaija, sosiaalipoliittinen sihteeri
Laatunen, Lasse, johtaja
Piispanen, Pekka, suunnittelupäällikkö,
1.1.–31.1.
Rautiainen, Hannu, lainopillinen asiamies,
31.1. lukien
Knuuti, Kaarina, johtaja
Aaltonen, Seppo, johtaja
Roos, Jukka, asentaja
Ojala, Arja
Pohjola, Tuija, uimaopettaja
Ikonen, Teuvo, toiminnanjohtaja
Leppänen, Pekka
Prusti, Riitta, kansanedustaja
Ala-Harja, Kirsti, lääkintöneuvos
Korhonen, Riitta, kansanedustaja
Antvuori, Pirjo-Riitta, kansanedustaja
Räsänen, Päivi, kansanedustaja
Veteläinen, Maija-Liisa, kunnanjohtaja
Karjula, Kyösti, kansanedustaja
Pietikäinen, Margareta, kansanedustaja
Könkkölä, Kalle, pääsihteeri

VALTUUTETUT

Ihamäki, Timo, kansanedustaja, valtuutettujen
puheenjohtaja
Varajäsenet:
Kanerva, Seppo, kansanedustaja
Vahasalo, Raija, kansanedustaja
Peltomo, Pirkko, kansanedustaja, valtuutettujen
varapuheenjohtaja
Koskinen Marjaana, kansanedustaja
Karhu, Saara, kansanedustaja
Rajamäki, Kari, kansanedustaja
Mähönen, Raimo, kansanedustaja
Haatainen, Tuula, kansanedustaja
Koski, Valto, kansanedustaja
Prusti, Riitta, kansanedustaja, 1.1.–30.3.
Seppälä, Arto, kansanedustaja
Huotari, Anne, kansanedustaja
Immonen, Mikko, kansanedustaja
Kuoppa, Mikko, kansanedustaja
Rehula, Juha, kansanedustaja
Vihriälä, Jukka, kansanedustaja
Vilkuna, Pekka, kansanedustaja
Takkula, Hannu, kansanedustaja
Nousiainen, Pekka, kansanedustaja
Kempainen, Marja-Leena, kansanedustaja
Keränen, Niilo, kansanedustaja
Oinonen, Lauri, kansanedustaja
Puhakka, Osmo, kansanedustaja
Ylä-Mononen, Jaana, kansanedustaja
Kerola, Inkeri, kansanedustaja
Komi, Katri, kansanedustaja
Markkula-Kivisilta, Hanna, kansanedustaja
Salo, Petri, kansanedustaja
Sarkomaa, Sari, kansanedustaja
Nurmi, Tuija, kansanedustaja
Oksala, Ilkka, neuvotteleva virkamies
Kurvinen, Esko, kansanedustaja
Löf, Pehr, kansanedustaja
Katainen, Jyrki, kansanedustaja
Könkkölä, Kalle, pääsihteeri

TILINTARKASTAJAT

Koskela, Markku, professori, KHT,
tilintarkastajien puheenjohtaja
Varajäsen: Majala, Reino, professori, KHT
Berg, Seppo, hallinto- ja talouspäälikkö,
tilintarkastajien varapuheenjohtaja
Lahdensivu, Pentti, opettaja
Puisto, Virpa, kansanedustaja
Polvi, Iivo, kansanedustaja
Rossi, Markku, kansanedustaja
Auvinen, Markku, sairaanhoitopiirin
apulaisjohtaja
Aho, Hannu, kansanedustaja
Rasinmäki, Jorma, kaupunginjohtaja
Tulonen, Irja, kansanedustaja
Lehtimäki, Jouni, kansanedustaja
Pietikäinen, Sirpa, kansanedustaja
Arhippainen, Max, valtiotieteen lisensiaatti
Tuokko, Yrjö, kauppatieteiden maisteri, KHT
Koskinen, Hannu T., kauppatieteiden maisteri,
KHT

JOHTAVAT TOIMIHENKILÖT

OSASTOPÄÄLLIKÖT

Rantamäki, Juhani (hallinto-osasto)
Meriläinen, Erkki (talusosasto)
Ahokas, Eeva (eläke- ja toimeentuloturvaosasto)
Ronkainen, Kaarina (terveys- ja toimeentuloturva-
osasto), 1.1.–31.8.2001
Kivimäki, Elise, ma (terveys- ja toimeentuloturva-
osasto), 1.9.2001 lukien
Lumento, Risto (tietohallinto-osasto)
Luotola, Jouni (palveluosasto)

MUUT JOHTAVAT TOIMIHENKILÖT

Huunan-Seppälä, Antti, ylilääkäri
Alho, Markku, sisäisen tarkastuksen päälikkö
Helin, Tero, henkilöstöpäälikkö
Kalimo, Esko, tutkimus- ja kehitysyksikön johtaja,
professori, 1.1.–16.2.
Forss, Mikael, tutkimus- ja kehitysyksikön johtaja,
16.2. lukien
Haapa-aho, Jussi, päämatemaatikko
Naumanen, Seppo, opintotukikeskuksen johtaja
Waal, Jouko, kuntoutuspäälikkö
Pietilä, Juhani, kuntoutuksen palveluyksikön johtaja
Hytönen, Veikko, atk-päälikkö

ALUEJOHTAJAT

Lämsä, Tuomo (Pohjois-Suomen aluekeskus)
Heinonen, Ritva (Länsi-Suomen aluekeskus)
Östberg, Harry (Itä-Suomen aluekeskus)
Kuusiho, Heikki (Lounais-Suomen aluekeskus)
Ruoppila, Ilkka (Etelä-Suomen aluekeskus)

NEUVOTTELUKUNNAT

SAIRAUSVAKUUTUSASIAIN NEUVOTTELUKUNTA

Morri, Pekka, johtaja, neuvottelukunnan puheen-
johtaja
Varajäsen: Olander, Henry, johtaja
Pesola, Helena, johtaja, neuvottelukunnan vara-
puheenjohtaja
Apukka, Asko, johtaja
Blanco Sequeiros, Marjatta, apulaisosastopäälikkö
Järvinen, Pekka, hallitusneuvos
Pukkila, Tarmo, ylijohtaja
Toiviainen, Matti, apulaisosastopäälikkö
Pylkkänen, Kari, lääketieteen lisensiaatti
Pöyry, Matti, toiminnanjohtaja
Kaukinen, Kari, asiantuntijalääkäri
Karhu, Jukka, asiamies, oikeustieteen
kandidaatti, 1.1.–5.4.
Rantahalvari, Vesa, sosiaalipoliittinen
asiamies, 5.4. lukien
Lehkonen, Aarne, sosiaalipoliittinen sihteeri,
1.1.–24.4.
Näätsaari, Sinikka, sosiaalipoliittinen sihteeri,
28.6. lukien
Näätsaari, Sinikka, sosiaalipoliittinen sihteeri,
1.1.–28.6.
Janérus, Mirja, sosiaalipoliittinen sihteeri,
28.6. lukien
Työläjäarvi, Riitta, asiamies, lääketieteen lisensiaatti
Kojon, Markku, lakimies
Sarkomaa, Sari, kansanedustaja
Koski, Valto, kansanedustaja

SOSIAALILÄÄKETIETEELLINEN NEUVOTTELUKUNTA

Huunan-Seppälä, Antti, ylilääkäri, neuvottelukunnan
puheenjohtaja
Huttunen, Jussi, professori, neuvottelukunnan
varapuheenjohtaja
Holi, Tarja, apulaisjohtaja

Horsmanheimo, Maija, professori
Huupponen, Risto, dosentti
Isohanni, Matti, professori
Kivelä, Sirkka-Liisa, professori
Koivikko, Matti, dosentti
Kujala, Santero, apulaistoiminnanjohtaja
Pylkkänen, Kari, johtajapsykiatri
Leirisalo-Repo, Marjatta, professori
Tilvis, Reijo, professori
Myllynen, Pertti, dosentti
Neuvonen, Pertti, professori
Pentikäinen, Pertti, professori
Pöyry, Matti, toiminnanjohtaja, 1.3. lukien
Samaletdin, Atilla, toiminnanjohtaja, 1.1.–28.2.
Taskinen, Helena, professori

ELÄKEASIAIN NEUVOTTELUKUNTA

Pesola, Helena, johtaja, neuvottelukunnan puheenjohtaja
Olander, Henry, johtaja, neuvottelukunnan varapuheenjohtaja, jäsen
Huunan-Seppälä, Antti, ylilääkäri
Varajäsen: Pirttimäki, Raili, asiantuntijalääkäri
Ahokas, Eeva, osastopäällikkö
Ikonen, Marja, etuuspäällikkö
Haikarainen, Tuulikki, hallitusneuvos
Rossi, Juha, vanhempi hallitussihteeri
Liuksia, Veikko, hallitusneuvos
Tuhkanen, Pertti, budjettineuvos
Lundqvist, Bo, osastopäällikkö
Lindell, Christina, kehityspäällikkö
Åström, Johan, asiamies
Kaukinen, Kari, asiantuntijalääkäri
Karhu, Jukka, asiamies, oikeustieteen kandidaatti, 1.1.–15.2.
Rantahalvari, Vesa, sosiaalipoliittinen asiamies, 15.2. lukien
Suutarinen, Juhapekka, asiamies, kauppatieteen maisteri
Lehkonen, Aarne, sosiaalipoliittinen sihteeri, 1.1.–24.4.
Kallinen, Kaija, sosiaalipoliittinen sihteeri, 21.5. lukien
Kallinen, Kaija, sosiaalipoliittinen sihteeri, 1.1.–21.5.
Näätsaari, Sinikka, sosiaalipoliittinen sihteeri, 21.5. lukien
Simpanen, Veikko, sosiaalis sihteeri
Työläjärvä, Riitta, asiamies, lääketieteen lisensiaatti

Knuuti, Kaarina, johtaja
Aaltonen, Seppo, johtaja
Vuorio, Seppo, puheenjohtaja, 1.1.–15.2.
Hetemäki-Olander, Elsi, puheenjohtaja, 15.2. lukien
Louhista, Valborg, 2. varapuheenjohtaja
Koskelo, Matti, puheenjohtaja
Vuolle, Teuvo, puheenjohtaja

TYÖTERVEYSHUOLTO- NEUVOTTELUKUNTA

Morri, Pekka, johtaja, neuvottelukunnan puheenjohtaja
Ronkainen, Kaarina, osastopäällikkö, neuvottelukunnan varapuheenjohtaja, 1.1.–31.8.
Kivimäki, Elise, osastopäällikkö, neuvottelukunnan varapuheenjohtaja, 1.9. lukien
Husman, Kaj, professori
Räsänen, Kimmo, erikoislääkäri, 1.1.–31.3.
Huskonen, Matti, ylilääkäri, 1.4. lukien
Lamberg, Matti, lääkintöneuvos
Kairisalo, Anja, hallitusneuvos, 1.1.–31.3.
Hiltunen, Marja-Leena, ylitarkastaja, 1.4. lukien
Yrjänheikki, Erkki, neuvotteleva virkamies, 1.1.–31.3.
Savolainen, Heikki, ylilääkäri, 1.4. lukien
Roto, Pekka, ylilääkäri, 1.1.–31.3.
Aalto, Asko, lääkintöneuvos, 1.4. lukien
Mäkinen, Olli. A., johtava työpaikkalääkäri, 1.1.–31.3.
Nykänen, Mikko, lääkäri, 1.4. lukien
Mäkinen, Olli. A., johtava työpaikkalääkäri, 1.4. lukien
Tarvainen, Birgitta, kehityspäällikkö
Tuhkanen, Taina, johtava työterveyshoitaja, 1.1.–31.3.
Peltokoski, Jaana, työterveyshoitaja, 1.4. lukien
Perimäki-Dietrich, Raili, työympäristösihteeri
Sairanen, Helinä, työterveyshoitaja
Kaukinen, Kari, asiantuntijalääkäri
Kaihilahlahti, Riitta, hallinnollinen työterveyshoitaja
Knuuti, Kaarina, johtaja, 1.1.–31.3.
Lumiaho, Maire, jaostopäällikkö, 1.4. lukien
Mattila, Ilpo, jaostopäällikkö
Työläjärvä, Riitta, asiamies, lääketieteen lisensiaatti, 1.1.–20.6.
Pahlman, Irma, asiamies, 20.6. lukien
Mäntymaa, Leena, toimituspäällikkö, 1.1.–31.3.
Kivipelto, Saga, työterveyshoitaja, 1.4. lukien
Forss, Jari, asiamies, varatuomari
Wärn, Riitta, asiamies, varatuomari

KUNTOUTUSASIAIN NEUVOTTELUKUNTA

Puhakka, Matti, johtaja, neuvottelukunnan puheenjohtaja
Waal, Jouko, kuntoutuspäällikkö, neuvottelukunnan varapuheenjohtaja ja jäsen
Huunan-Seppälä, Antti, ylilääkäri
Varajäsen: Koivisto, Pekka, asiantuntijalääkäri
Ronkainen, Kaarina, osastopäällikkö
Kalimo, Esko, professori
Haikarainen, Tuulikki, hallitusneuvos
Toiviainen, Matti, apulaisosastopäällikkö, vakuutusneuvos
Lehmijoki, Pentti, ylitarkastaja
Lyra, Anja, ylitarkastaja
Lehkonen, Aarne, sosiaalipoliittinen sihteeri, 1.1.–24.4.
Janérus, Mirja, sosiaalipoliittinen sihteeri, 21.5. lukien
Perimäki-Dietrich, Raili, työympäristösihteeri
Työläjärvi, Riitta, asiamies, lääketieteen lisensiaatti, 1.1.–20.6.
Pahlman, Irma, asiamies, 20.6. lukien
Simpanen, Veikko, asiamies
Kaukinen, Kari, asiantuntijalääkäri
Kaihilahi, Riitta, hallinnollinen työterveyshoitaja
Knuuti, Kaarina, johtaja
Mattila, Ilpo, jaostopäällikkö
Taskula, Tuula, sosiaali- ja terveystoimen päällikkö
Liukko, Matti, hallintoylilääkäri
Forss, Jari, asiamies, varatuomari, 1.1.–31.7.
Rantahalvari, Vesa, asiamies, 1.8. lukien
Wärn, Riitta, asiamies, varatuomari
Mykrä, Pekka, ylitarkastaja
Hämäläinen, Anita, ylitarkastaja
Könkkölä, Kalle, pääsihteeri
Mikkola, Elisa, toiminnanjohtaja
Pelkonen, Elisa, toimistonjohtaja

TYÖTTÖMYYSTURVA-ASIAIN NEUVOTTELUKUNTA

Morri, Pekka, johtaja, neuvottelukunnan puheenjohtaja
Kivimäki, Elise, osastopäällikkö, neuvottelukunnan varapuheenjohtaja
Toiviainen, Matti, apulaisosastopäällikkö, vakuutusneuvos, 1.1.–31.3.
Hakkola, Hannu, hallitusneuvos, 1.4. lukien
Varajäsen: Kairisalo, Anja, hallitusneuvos, 1.4. lukien

Hartikka, Raili, hallitusneuvos
Järvinen, Pasi, vanhempi hallitussihteeri, 1.4. lukien
Tammenmaa, Jarmo, toiminnanjohtaja, 1.1.–31.3.
Pohja, Heikki, toimitusjohtaja, 1.4. lukien
Oksanen, Tapio, rahoituspäällikkö, 1.4. lukien
Talonen, Juhani, toiminnanjohtaja
Palokangas, Laura, työttömyyskassan johtaja, 1.4. lukien
Rautiainen, Hannu, varatuomari
Nyyssölä, Mikko, varatuomari, 1.4. lukien
Wärn, Riitta, asiamies, varatuomari, 1.1.–31.3.
Räsänen, Mikko, asiamies, oikeustieteen kandidaatti, 1.4. lukien
Wärn, Riitta, asiamies, varatuomari, 1.4. lukien
Airikkala, Risto, varatuomari
Knuuti, Kaarina, johtaja, valtiotieteiden lisensiaatti, 1.4. lukien
Janérus, Mirja, sosiaalipoliittinen sihteeri, 1.1.–31.3.
Metsämäki, Janne, lakimies, 1.4. lukien
Janérus, Mirja, sosiaalipoliittinen sihteeri, 1.4. lukien
Leppälä, Matti, lakimies, 1.1.–31.3.
Kostiainen, Leila, yksikönjohtaja, 1.4. lukien
Salomaa, Markku, lakimies, 1.4. lukien
Rautanen, Erja, päälakimies, 1.4. lukien
Jussila, Nina, ylitarkastaja, 1.4. lukien
Lundström, Stina, työttömyyskassan johtaja
Kurki, Juha-Veikko, kassanjohtaja, 1.4. lukien

TUTKIMUSASIAIN NEUVOTTELUKUNTA

Huhtanen, Jorma, pääjohtaja, neuvottelukunnan puheenjohtaja
Puhakka, Matti, johtaja, neuvottelukunnan varapuheenjohtaja
Forss, Mikael, tutkimus- ja kehitysyksikön johtaja, 1.3. lukien
Hidén, Mikael, professori
Hjerppe, Reino T., ylijohdaja
Julkunen, Raija, dosentti
Järvikoski, Aila, tutkimusjohtaja
Kalimo, Esko, professori
Kangas, Olli, professori, 1.3. lukien
Karisto, Antti, professori, 1.3. lukien
Lehto, Markku, kansliapäällikkö
Nissinen, Aulikki, professori
Okko, Paavo, professori
Purola, Tapani, emeritusprofessori
Riihinen, Olavi, emeritusprofessori
Salavuo, Kari, professori, 1.1.–28.2.
Sintonen, Harri, professori

TILINTARKASTUSKERTOMUS

Olemme tarkastaneet Kansaneläkelaitoksen kirjanpidon, tilinpäätöksen ja hallinnon tilivuodelta 2001 hyvän tilintarkastustavan edellyttämässä laajuudessa. Hallituksen laatima tilinpäätös sisältää toimintakertomuksen sekä Kansaneläkelaitoksen ja eläkevastuurahaston tuloslaskelman ja taseen sekä tilinpäätöksen liitetiedot.

Tilivuoden valvontatilintarkastuksesta on huolehtinut allekirjoittanut Yrjö Tuokko, KHT.

Tilinpäätös osoittaa ylijäämää yhteensä 232.661.455,82 markkaa sen jälkeen, kun sairausvakuutusrahaston lakisääteisen vähimmäismäärän katteeksi on saatu valtion takuusuoritus 2.807.532.652,98 markkaa. Muun sosiaaliturvan ja eläkevastuurahaston tuotot kattavat tilivuodelle kohdistetut kulut. Rahastojen ja muun sosiaaliturvan tuloslaskelmat ja taseet sekä tilinpäätösperusteet, omaisuuden arvostusperiaatteet ja eläkevastuun kattamista koskevat tiedot on esitetty tilinpäätöksen liitetiedoissa.

Takaisinperinnässä olevien etuuksien ja opintolainojen valtion takaussaatavien määrät ovat edelleen merkittävästi kasvaneet. Takaisinperinnässä olevat etuudet olivat tilivuoden päättyessä 548 miljoonaa markkaa ja opintolainojen valtion takaussaatavat 982 miljoonaa markkaa. Pidämme välttämättömänä, että toimenpiteitä takaisinperittävien määrän pienentämiseksi jatketaan mukaan lukien myös lainsäädännön muutokset.

Tarkastuksen perusteella esitämme lausuntonamme seuraavaa:

- Hallitus ja lisätty hallitus ovat toiminnassaan noudattaneet voimassa olevia säännöksiä ja määräyksiä.
- Valvontatilintarkastuksessa on todettu tilivuoden kirjanpito hyvän kirjanpitolain mukaiseksi ja rahavarojen hoito huolelliseksi.
- Kansaneläkelaitoksen tilinpäätös on laadittu Kansaneläkelaitoksesta annetun lain ja soveltuvin osin kirjanpitolain sekä tilinpäätöksen laatimista koskevien muiden säännösten ja määräysten mukaisesti, kun otetaan huomioon, että tilinpäätös on laadittu valtuutettujen päätöksen mukaisesti ja liitetiedoissa selostetuin tavoin pääosin maksuperusteisesti.
- Tilinpäätös antaa kirjanpitolaissa tarkoitetulla tavalla oikeat ja riittävät tiedot toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta, kun otetaan huomioon, että irtaimen käyttöomaisuuden hankintamenot on poistettu kertapoistoina ja että maksuperusteisuudesta ja tilinpäätösperiaatteista johtuen tilinpäätökseen ei sisälly täysimääräisesti saamia ja velkoja eikä vastuita.
- Tilinpäätös voidaan vahvistaa sekä vastuuvapaus myöntää hallituksen ja lisätyn hallituksen jäsenille tarkastamaltamme tilivuodelta.

Helsingissä 7. päivänä maaliskuuta 2002

Markku Koskela
KHT

Hannu Aho

Sirpa Pietikäinen

Virpa Puisto

Markku Rossi

Irja Tulonen

Yrjö Tuokko

KHT

Kansaneläkelaitoksen hallituksen vastaus eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöön n:o 22/2001 vp Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomuksesta vuodelta 2000

Eduskunnan 14.6.2001 hyväksymässä sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnössä 22/2001 vp Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomuksesta vuodelta 2000 (K 7/2001 vp) käsitellään erityisesti Kansaneläkelaitoksen maksuvalmiutta ja rahoitusta, kuntoutusta, sairaanhoidon kustannusten korvaamista EU-maiden välillä sekä koulumatkatukea. Kansaneläkelaitoksen valtuutetut ovat 14.8.2001 pyytäneet Kelan hallitukselta selvitystä niistä toimenpiteistä, joihin kertomuksen johdosta on ryhdytty. Kansaneläkelaitoksen (Kela) hallitus toteaa näistä asioista seuraavaa:

Kansaneläkelaitoksen maksuvalmius ja rahoitus

Kela yhtyy sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnössään esittämään näkemykseen siitä, että Kelan rahoituksen selvittämiseen tulee paneutua niin, että se voidaan järjestää suunnitelmallisesti vakaalle pohjalle. Erityisen tärkeänä ja kiireellisenä Kela pitää valiokunnan kannanottoa, että ryhdyttäisiin myös välittömiin toimenpiteisiin Kelan rahoitus- ja maksuvalmiustilanteen parantamiseksi.

Perimmäisenä syynä Kelan nykyiseen rahoitus- ja maksuvalmiustilanteeseen on se, että vuoden 1995 jälkeen Kelan vakuutusmaksuperusteita on alennettu useaan otteeseen. Maksualennukset ovat merkinneet kansaneläke- ja sairausvakuutusjärjestelmien joutumista epätasapainoon. Vuosina 1995–2001 suoritettujen vakuutusmaksujen alennukset ovat aiheuttaneet sen, että Kelan vakuutusmaksutuotot ovat vuositasolla noin 9 miljardia markkaa pienemmät vuonna 2001 kuin vuonna 1995. Kertomusvuonna sairausvakuutuksen rahoituksen alijäämä kasvoi lähes 2 miljardista markasta 3,1 miljardiin markkaan, ja valtion

takuusuoritusta tarvittiin lähes 2 miljardia markkaa. Kuluvana vuonna sairausvakuutuksen rahoituksen alijäämä nousee lähes 4 miljardiin markkaan, ja valtion takuusuoritusta tarvitaan yli 3 miljardia markkaa.

Kela korostaa sitä, että valtion takuusuoritukset ovat alunperin tarkoitettujen rahoituksen tilapäisen epätasapainon korjaamiseen. Tästä huolimatta Kelan rahoitus on ollut kohtuuttoman suuressa määrin ja pitkään juuri valtion takuusuoritusten varassa. Lisäksi Kelan kansaneläke- ja sairausvakuutusrahastojen vähimmäismäärät on mitoitettu niin pieniksi, että vuosina 1999–2000 on tarvittu myös valtion maksuvalmiussuorituksia useana kuukautena. Käytännössä rahastojen avulla on turvattu vain noin kahden viikon maksuvalmius, jota aiheellisesti voidaan pitää liian alhaisena tasona, kuten valiokuntakin on huomauttanut.

Kuluvana vuonna Kelan kuukausittainen maksuvalmius on voitu turvata siten, että sosiaali- ja terveysministeriö suoritti takuusuorituksen ennakkoa tämän vuoden tammikuussa 940 miljoonaa markkaa. Tämä perustui suuressa määrin eduskunnan valtiovarainvaliokunnan mietintöön 43/2000 vp hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2001. Valtiovarainvaliokunta totesi, että ”näin Kelan maksuvalmius olisi paremmalla pohjalla, eikä maksuvalmiussuorituksia tarvittaisi joka kuukausi”.

Tänä vuonna valtion maksuvalmiussuoritusta tarvitaan joulukuussa tämän hetken arvion mukaan 360 miljoonaa markkaa. Kansaneläkelaitos on esittänyt, että takuusuoritusta maksettaisiin myös vuonna 2002 ennakkoon tammikuussa 155 miljoonaa euroa (920 miljoonaa markkaa). Maksuvalmius olisi näin turvattu joulukuuhun 2002 saakka, jolloin tarvi-

taan arviolta 80 miljoonaa euroa (noin 470 miljoonaa markkaa) maksuvalmiussuoritusta.

Kela korostaa sitä, että pidemmällä aikavälillä kansaneläke- ja sairausvakuutuksen maksuvalmius voitaisiin turvata paremmin korottamalla nykyisiä kansaneläke- ja sairausvakuutusrahastojen neljän ja kahdeksan prosentin vähimmäistasoja. Alkuvaiheessa korotus voisi olla yksi prosenttiyksikkö ja myöhemmin niitä tulisi korottaa edelleen.

Kela kiinnittää huomiota siihen, että sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut toimikunnan selvittämään sosiaalimenojen kehitystä ja sosiaaliturvan rahoituksen turvaamista pitkällä aikavälillä sosiaaliturvan toimintaympäristön muuttuessa. Tämän niin sanotun SOMERA-toimikunnan toimikausi on 19.4.2000–31.12.2001. Toimikunnassa on mukana myös Kelan edustus. Kela toivookin, että toimikunta tekee mahdollisimman konkreettisia ja toteuttamiskelpoisia esityksiä sosiaaliturvan ja myös Kelan rahoituksen turvaamiseksi niin lyhyellä kuin pitkälläkin aikavälillä sosiaaliturvan toimintaympäristön muuttuessa. Erityisesti sairausvakuutuksen rahoitusepätasapainon poistaminen vaatii nykyistä pysyvämpiä ratkaisuja.

Kuntoutus

Valiokunta toteaa, että kuntoutuksella on keskeinen rooli työ- ja toimintakyvyn ylläpitämisessä ja säilyttämisessä ja pitää tärkeänä, että kuntoutuksen määrärahoja lisätään. Kela on lukuisia kertoja mm. kuntoutusta koskevien selontekojen valmistelun yhteydessä korostanut sitä, että kuntoutus tulisi voida käynnistää riittävän varhaisessa vaiheessa, eli jo silloin kun työkyvyttömyyden uhka on todettavissa. Kelan järjestämää kuntoutusta koskevan lain 2 §:n mukaan vajaakuntoisten ammatillisen kuntoutuksen (esimerkiksi kuntoutustutkimus kuntoutussuunnitelman laatimiseksi) myöntäminen edellyttää henkilön työ- ja ansiokyvyn

olennaista alentumista sairauden vian tai vamman vuoksi. Ammatillinen kuntoutus voidaan siten käynnistää vasta, kun selvää työkyvyn alenemista on jo tapahtunut. Valtioneuvoston selonteossa eduskunnalle 7.10.1998 on kuntoutuksen kehittämistarpeena todettu mm., että Kelan kuntoutusta koskevaa lainsäädäntöä tulisi tarkistaa siten, että työkyvyttömyyden uhka voidaan torjua mahdollisimman varhain. Toistaiseksi lainsäädäntöön ei tältä osin ole tehty muutoksia.

Harkinnanvaraisena kuntoutuksena (KKL 4 §) Kela järjestää työkyvyn ylläpitämiseksi ja parantamiseksi mm. ammatillisesti syvennettyä lääketieteellistä kuntoutusta (ASLAK[®]) sekä erilaista kuntoutuskurssitoimintaa, samoin psykiatrista kuntoutusta työ- ja opiskelukyvyn parantamiseksi. Kuntoutuksen tarve on tuntuvasti suurempaa kuin sitä on vuosittain eduskunnan myöntämän rahamäärän puitteissa mahdollista toteuttaa. Esimerkiksi psykoterapian hoidossa on vuosittain jouduttu pohtimaan myöntämiskriteerien tiukentamista ja muita säätelykeinoja, jotta varattu rahamäärä riittäisi koko vuodelle. Keväällä 2001 eduskunta myönsi Kelalle lisärahamäärän aikuisten psykoterapiaan. ASLAK[®]- ja kuntoutuskurssihakemuksia joudutaan niin ikään vuosittain karsimaan, vaikka tarvetta ja perusteita kurssien järjestämiseen olisikin.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös eläkkeellä olevan väestön toimintakykyä parantavan kuntoutuksen tärkeyteen, sillä se myös edistää osaltaan vanhusten edellytyksiä selviytyä kotona mahdollisimman pitkään. Kela on järjestänyt harkinnanvaraisena kuntoutuksena pienessä määrin myös työelämästä poissa oleville toimintakykyä parantavaa lääkinnällistä kuntoutusta (vajaat 3 000 henkilöä vuonna 2000). Tarvetta tällaiseen kuntoutukseen on väestön ikärakenteen huomioon ottaen erittäin paljon. Kela käynnisti vuonna 2000 geriatrisen kuntoutuksen kehittämishankkeen, jossa kokeillaan yhteistyömalleja paikallisen sosi-

aali- ja terveydenhuollon sekä kuntoutuspalvelujen tuottajien kanssa. Tavoitteena on kehittää toimivia ja tuloksellisia kuntoutusmuotoja ja selvittää myös sitä, mihin ikääntyneiden ryhmiin Kelan kuntoutusta on tarkoituksenmukaista kohdentaa. Kela pitää tärkeänä, että yli 65-vuotiaiden kuntoutuksen järjestämisvastuu selvitetään pikaisesti.

Sairaanhoidon kustannusten korvaaminen EU-maiden välillä

Suomen muiden jäsenmaiden puolesta antamien sairaanhoitoetuuksien laskutus on ollut noin 5–6 miljoonaa markkaa viime vuosina ja pysynee tällä tasolla. Muiden jäsenmaiden Suomen puolesta antamien sairaanhoitoetuuksien laskutus on noussut koko jäsenyyden ajan; vuonna 1996 laskutettu määrä oli noin 9 miljoonaa, mutta vuonna 2000 jo 22,2 miljoonaa markkaa. Laskutettavan määrän nousu johtuu lähinnä siitä, että Suomesta on muuttanut pois yhä useampi sellainen eläkeläinen, jonka sairaanhoidosta Suomi eläkkeen maksajavaltiona on asetuksen 1408/71 perusteella vastuussa. Vuonna 2001 saapuneista laskuista on noin neljäsosa ollut ns. turistisairaanhoidon kustannusten laskutusta. Toisin sanoen Suomelta laskutettavasta määrästä noin 50–75 prosenttia aiheutuu Suomesta muihin jäsenmaihiin muuttaneiden eläkeläisten tai heidän perheenjäsentensä sairaanhoidon laskutuksesta.

EU/ETA-sopimuksen tultua voimaan yhä useampi eläkeläinen Suomesta on muuttanut muihin jäsenmaihiin asumaan, ja määrä suurenee jatkuvasti. Elokuussa 2001 EU/ETA-maissa asui noin 2 500 eläkeläistä tai eläkeläisen perheenjäsentä, joiden sairaanhoitokustannuksista Suomi oli vastuussa. Näistä henkilöistä asui noin 2 200 Espanjassa sekä noin 100 Ranskassa ja Portugalissa. Esimerkiksi Espanja laskutti Suomelta vuonna 1998 siellä asuvien eläkeläisten sairaanhoidosta 12,1 miljoonaa markkaa, mutta vuoden 2001 summa nousee noin 19 miljoonaan markkaan. Sairausvakuu-

tusmaksusta säädetään sairausvakuutuslain 32 §:ssä. Nykyisen lainsäädännön mukaan ulkomailla pysyvästi asuvat, Suomesta eläkettä saavat eivät maksa Suomen sairausvakuutusmaksua, koska Suomi ei pidä heitä sairausvakuutettuina kansallisen lainsäädännön mukaan. EU/ETA-sosiaaliturvalainsäädännön mukaan olisi mahdollista periä sairausvakuutusmaksu niiltä EU/ETA-maissa asuvilta eläkeläisiltä, joiden sairaanhoitokustannuksista Suomi on vastuussa. Jos sairausvakuutusmaksu perittäisiin, sen tuotto olisi käytettävissä olevilla tiedoilla vuoden 2000 tasosta laskettuna noin 0,3 miljoonaa markkaa vuodessa 1,5 prosentin sairausvakuutusmaksun mukaan ja niiden henkilöiden eläketulojen perusteella laskettuna, joiden sairaanhoidosta Suomi on vastuussa.

Suomen tekemissä verosopimuksissa määritellään yleensä muun muassa se, missä maassa eläke verotetaan, kun eläkettä saava Suomen kansalainen asuu muussa maassa kuin Suomessa. Verosopimuksissa ei yleensä oteta kantaa sairausvakuutusmaksuihin. Suomella on voimassa eräiden EU/ETA-maiden kanssa ns. vanhan malliset verosopimukset, joiden mukaan yksityisoikeudelliset eläkkeet verotetaan asuinmaassa. Tällainen verosopimus on voimassa muun muassa Espanjan, Ranskan ja Portugalin kanssa.

Suomesta maksetaan eläkettä noin 41 600:lle Pohjoismaissa ja 4 000:lle muissa EU/ETA-maissa asuvalle henkilölle. Vuoden 2000 lopussa Suomessa asuvan eläkeläisen keskimääräinen kokonaiseläke oli 5 570 markkaa kuukaudessa. Suomen lakien mukainen keskimääräinen kuukausieläke oli vuonna 2000 Espanjassa asuvalla 10 019 markkaa, Ranskassa asuvalla 9 278 markkaa ja Portugalissa asuvalla 12 272 markkaa. Espanjassa, Portugalissa ja Ranskassa asuville eläkeläisille maksettu vuotuinen eläkesumma Suomesta on vuonna 2001 noin 22 miljoonaa markkaa, josta julkisoikeudellisten eläkkeiden osuus on noin 15 prosent-

tia, kansaneläkkeiden osuus noin 2 prosenttia ja yksityisoikeudellisten työeläkkeiden osuus noin 82 prosenttia. Espanjan ja Suomen välisen verosopimuksen mukaan julkisoikeudellisista eläkkeistä peritään vero Suomessa (veroprosentti on nykytasossa 35 %). Kansaneläkkeistä ja yksityisoikeudellisista työeläkkeistä ei peritä veroa Suomessa. Jos yksityisoikeudellisista työeläkkeistä maksettaisiin vero Suomeen samalla perusteella kuin julkisoikeudellisista eläkkeistä, vuosittainen verotuotto olisi noin 6 miljoonaa markkaa vuoden 2000 tiedoista laskettuna.

Kela puoltaa sitä, että sairausvakuutusmaksu peritään myös niiltä henkilöiltä, joiden sairaanhoitoetuksista Suomi on vastuussa EU/ETA-lainsäädännön tai Suomen solmiman sairaanhoidon sisältävän sopimuksen perusteella. Myös yksityisoikeudellisten työeläkkeiden verotusoikeuden olisi pysyttävä Suomessa, vaikka eläkkeensaaja ei asu Suomessa.

Koulumatkatuet

Koulumatkatukea on maksettu niin sanotun koulumatkatukilain (48/1997) perusteella Kelasta vuoden 1997 heinäkuusta lukien. Uusi järjestelmä, jonka toimeenpano edellyttää useiden eri tahojen saumatonta ja sovitulla tavalla tapahtuvaa yhteistyötä, ei käynnistymisvaiheessa toiminut ongelmitta. Koulumatkatuki voidaan hoitaa sujuvasti ja hallinnollisesti tehokkaasti vain, jos koulumatkatukea hakeva oppilas, oppilaitos, Kelan toimisto sekä laskuttajatahoina Oy Matkahuolto Ab, VR Osakeyhtiö ja kunnat toimivat kukin osaltaan oikein. Koulumatkatuen toimeenpanon alkuvaiheen pahimmista hankaluuksista on kuitenkin jo päästy ohi.

Kela käynnistää tänä syksynä koulumatkatuen atk-järjestelmän uudistustyön. Nykyinen atk-järjestelmä jouduttiin aikoinaan rakentamaan samanaikaisesti vireillä olleen opintotuen atk-järjestelmän rakentamisen rinnalla

varsin kireällä aikataululla. Tuolloin lähtökohtana oli koulumatkatukea valmistelleen opetusministeriön työryhmän muistion mukaisesti yksinkertainen, lähinnä muiden toimijatahojen toimintaan perustuva maksatusmenettely. Pian kuitenkin osoittautui, ettei tällainen yksinkertainen atk-järjestelmä palvelut riittävästi, etenkin kun tietoja muilta toimijatahoilta ei saatu sovitulla tavalla ja aikatauluissa. Vuosituhannen vaihteen ja euron käyttöönottoon liittyvien pakollisten atk-muutosten vuoksi koulumatkatuen atk-järjestelmän uudistamista ei ole aikaisemmin voitu aloittaa. Tavoitteena on uuden järjestelmän valmistuminen uuden lukuvuoden 2002–2003 alkuun mennessä. Uusi atk-järjestelmä tulee helpottamaan hakemusten ratkaisutoimintaa ja yksinkertaistaa päätöksentekoa.

Kela on jatkuvasti neuvotellut laskuttajatahojen kanssa laskutusmenettelyyn liittyvistä ongelmista ja niiden ratkaisuvaihtoehdoista. Monia työtä helpottavia ratkaisuja on löydetty sekä ongelmien ennaltaehkäisyyn, että laskutusepäselvyyksien selvittämiseen. Koulumatkatuen toimeenpanoon liittyvistä ongelmista on toistuvasti keskusteltu myös opetusministeriön edustajien kanssa. Koulumatkatuen tavoitteena oli tukea opiskelijoiden koulunkäyntimahdollisuuksia ja tasapuolistaa niistä aiheutuvia kuluja. Lisäksi tavoitteena oli tukea haja-asutusalueiden liikennejärjestelyjä, mihin liittyi velvoite käyttää koulumatkaan ensisijaisesti julkisia liikennevälineitä. Opiskelija ei voi käyttää omaa kulkuneuvoaan, jos julkinen liikenneväline on käytettävissä lähempänä kuin viiden kilometrin päässä. Kun monet selvitykset jätettiin lainsäädännössä oppilaitoksen hoidettaviksi, vaikka hakemus ratkaistaankin Kelassa, yhteistyö ja tiedon selvittelyyn liittyvä vastuu ei ole aina toiminut saumattomasti. Etuuden hallinnointiin liittyvät kysymykset ja ongelmat ovat hoidettavissa vain lainsäädännöllisten muutosten kautta järjestelmää yksinkertaistamalla. Kela on useissa yhteyksissä neuvotellut

opetusministeriön edustajien kanssa laajemman selvitystyön käynnistämistä ongelmakohtien vähentämiseksi. Viimeksi opetusministeriöön on otettu yhteyttä 15.10.2001 päi-

vätyllä kirjeellä. Opetusministeriö onkin käynnistämässä tässä kuussa järjestelmän ja säästöjen kehittämistarpeiden selvitystyön.

Tutkimus- ja kehitysyksikkö

KATSAUS VÄESTÖN SOSIAALITURVAN JA HYVINVOINNIN KEHITYKSEEN Kelan tutkimustyön tuloksia vuonna 2001

Väestön hyvinvointi ja toimeentulo

Suomessa seitsemän vuotta jatkunut riipeä talouskasvu hidastui vuonna 2001 ja samalla työttömyyden pieneneminen pysähtyi. Taus-talla olivat kansainvälisen talouden synkenty-neet näkymät, joiden vuoksi tulevaisuuden odotukset olivat epävarmoja. Suomessa kes-kusteltiin siitä, onko perusteltua puhua lamas-ta. Kuluttajat pitävät edelleen omaa talouttaan ja säästämismahdollisuuksiaan hyvinä, ja työt-tömyyden lievän kasvun arvioidaan kääntyvän laskuun jo ensi vuonna. Budjettitalouden va-kauttamisen ei katsota aiheuttavan välitöntä painetta perusturvan rahoitusta kohtaan, jos taloustaantuma jää lyhytaikaiseksi. Kelan hoi-tamien perusturvaetuuksien suhde kansantuot-teeseen pysyi vuonna 2001 ennallaan, vajaas-sa seitsemässä prosentissa.

1990-luvun alun laman jälkeisten tuloerojen ja köyhyyden kehitystä on tutkittu laajasti. Laman jälkeisen taloudellisen kasvun kaudel-la tuloerot ovat kasvaneet. Kasvu on seuraus-ta sekä työttömyyden pienenemisestä että tu-lonmuodostuksen rakenteellisista tekijöistä, kuten pääomatulojen osuuden kasvusta. Ta-vanomaiseen suhteelliseen köyhyyskäsittee-seen verrattuna Euroopan unionin uudet köy-hyysmääritelmät hämärtävät kuvaa köyhyyden kansallisesta kehityksestä. Sosiaaliturvan tehokkuuden kannalta köyhyyden selvittäminen on edelleen haastava tutkimusongelma. Kos-ka EU:n köyhyysindikaattoreiden kehitystyö on edelleen kesken, toimeentulon ja hyvin-voinnin ongelmia on hyödyllistä tarkastella erilaisin lähestymistavoin.

Sosiaaliturvabarometrissa suomalaisten hyvin-vointia tarkasteltiin subjektiivisin mittarein. Vuonna 2000 suomalaiset kokivat toimeentu-lonsa vuotta 1995 helpommaksi ja aiempaa

useampi uskoi taloudellisen tilanteensa kohen-tuvan seuraavien viiden vuoden aikana. Huo-limatta taloudellisen tilanteen yleisestä para-nemisesta vertailujaksolla, oman toimeentu-lonsa todella vaikeaksi kokeneiden määrä oli pysynyt ennallaan, ja edelleen 7 % vastanneis-ta pitää itseään köyhänä. Työssäkäynnin tuo-ma pysyvyys luo turvallisuutta ja tyytyväisyyt-tä, vaikka yleinen tyytyväisyys omaan elinta-soon olikin vähentynyt. Erityisesti alimpaan tuloluokkaan kuuluvat ja pitkäaikaistyöttömät olivat vuonna 2000 tyytymättömämpiä omaan elintasoonsa ja kulutusmahdollisuuksiinsa kuin vuonna 1995. Koetut toimeentulo-ongel-mat liittyivät erityisesti yksinhuoltajien ja työt-tömien elämäntilanteisiin. Työttömien, erityi-sesti pitkäaikaistyöttömien, tilanne oli huonon-tunut. Heidän kokemuksensa toimeentulosta, elintasosta, köyhyydestä, ylivelkaantumises-ta, käytettäväksi jäävien tulojen riittävyydes-tä ja koetuista taloudellisista vaikeuksista oli-vat muita heikommat. Olennaisin tarkastelu-jakson muutos onkin, että hyväosaisuus ja huono-osaisuus kasautuvat entistä selkeäm-min. Taloudellisen eriarvoisuuden lisääntymi-nen lisää huono-osaisuutta ja eriarvoisuutta myös muilla elämänalueilla, kuten terveydes-sä ja sosiaalisissa suhteissa.¹

Suomalaiset suhtautuvat sosiaaliturvaan peri-aatteessa positiivisesti. Sosiaaliturvaa ja sen rahoitusta sekä etuuksia pidetään hyväksyttä-vinä. Vain joka kymmenes Kelan ja Helsingin yliopiston sosiaalipolitiikan laitoksen teke-mään kyselyyn vastanneista pitää kansaneläk-keiden tasoa riittävänä, ja vastaajien selvän enemmistön mielestä myös sairausvakuutus- ja työttömyyskorvaukset ovat tasoltaan liian matalia. Alle kolmannes suomalaisista hyväk-syisi veronalennukset, jotka johtaisivat sosi-aaliturvan leikkauksiin. Joiltakin osin asentei-

den kehitys on ollut jopa hyvinvointivaltiolle myönteistä: vuonna 1996 tehtyyn kyselyyn vastanneista 32 % vastusti verojen alentamista sosiaaliturvan kustannuksella, ja vuonna 2001 vastaava osuus oli 48 %. Sosiaalipolitiikan vaikuttavuuteen ja tuloksellisuuteen suhtaudutaan kuitenkin aiempaa kriittisemmin. Yli kolmannes vastaajista oli vuonna 2001 sitä mieltä, ettei ihmisten todellista hyvinvointia voida enää lisätä, vaikka sosiaaliturvaa parannettaisiinkin. Samankaltaista kriittisyyttä hyvinvointivaltiota kohtaan osoittaa, etteivät vastaajat myöskään kokeneet yhteiskunnan oikeudenmukaisuuden tai elämän turvallisuuden enää parantuneen samalla tavalla kuin aiemmin.²

Määräaikaisten työsuhteiden selkeä yleistymisen oli tiiviissä yhteydessä lamaan ja työttömyyden nopeaan kasvuun. Määräaikaisten työntekijöiden osuus alkoi kasvaa huomattavasti vuonna 1993, ja kasvu jatkui vuoteen 1997 saakka, jolloin palkansaajista 18,4 % työskenteli määräaikaisena. Vuonna 2001 määräaikaisten osuus oli 16,4 % palkansaajista. Suomessa naiset ovat miehiä useammin määräaikaisessa työsuhteessa. Määräaikaisuus on leimallisesti keskittynyt nuoriin (15–29-vuotiaisiin), mutta siitä on tullut yhä yleisempää myös yli 30-vuotiaiden naisten keskuudessa.³

Määräaikaiset työsuhteet ovat keskimäärin epävakaampia kuin muut työsuhteet, ja niissä on kiistatta suurempi työttömyysriski. Useat määräaikaiset työsuhteet ovat myös matalapalkkaisia. Vuonna 1998 kolmanneksella määräaikaisissa kokoaikaisissa työsuhteissa työskentelevistä miehistä kuukausitulot olivat alle 9 000 markkaa. Vakituksissa kokoaikaisissa työsuhteissa työskentelevistä tähän tuloluokkaan kuului 15 % (naisten vastaavat osuudet olivat 51 % ja 39 %). Myös ansiosidonnaisten sosiaaliturvaetuudet on muokattu lähinnä ns. normaalissa, pysyvässä työsuhteessa olevien tarpeisiin. Vaikka määräaikaisissa työsuhteissa olevien sosiaaliturvaetuuksien saamista on parannettu viime vuosina, edelleen osa heistä syrjäytyy ansiosidonnaisten sosiaaliturva-

etuuksien ulkopuolelle. Tutkimuksen mukaan työttömyysturvaa saaneista, määräaikaisissa työsuhteissa olleista noin puolet jäi ansiosidonnaisten työttömyysturvan ulkopuolelle. Toimeentulotukeen joutui tukeutumaan määräaikaisista palkansaajista selvästi suurempi osa kuin pysyvissä työsuhteissa työskentelevistä. Määräaikaiset työntekijät saivat toimeentulotukea myös pitempään kuin pysyvässä työsuhteessa työskentelevät.³

Keskustelu vanhusten tarpeista ja vanhustenhuollon palveluista on laajentunut suomalaisen väestön ikääntyessä. Teknologian kehitys antaa uusia mahdollisuuksia tuottaa palveluja ikääntyvien kasvaviin tarpeisiin. Palvelukulttuurin muutokseen liittyy myös uhkia: kansalaisten yhdenvertaisuus saattaa vaarantua ja osa ikääntyneistä syrjäytyä. Suomessa digitaalisen kahtiajakautumisen riskiryhmään kuuluvat 45–67-vuotiaat, vähän koulutetut, työttömänä tai eläkkeellä olevat sekä osittain myös maaseudulla asuvat. Tällä hetkellä erot ovat vähäisiä. Mahdollinen jakautuminen riippuu siitä, kuinka nopeasti ja laajasti palvelujärjestelmää uudistetaan. Toistaiseksi ikääntyneillä, erityisesti vähän koulutetuilla 52–67-vuotiailla on tietotekniikan käyttämiseen kielteempi asenne kuin nuorilla. Näyttääkin siltä, että viranomaisilta odotetaan kahta rinnakkaisista palvelujärjestelmää. Perinteinen tapa asioida tulisi säilyttää niitä varten, jotka eivät halua tai eivät taloudellisista tai muista syistä voi asioida sähköisesti. Sähköiset asiakaspalvelukanavat voivat kuitenkin olla tärkeä osa palveluvalikoimaa, kun liikuntakyky heikkenee. Uusista palvelumuodoista ollaan kiinnostuneita, jos niiden käyttämiseen on tarve tai ainakin hyvä syy.^{4,5}

Sosiaaliturvajärjestelmät ja niiden rahoitus

Sosiaaliturvajärjestelmien muotoutumisesta ja niihin liittyvistä poliittisista prosesseista tehdyn tutkimuksen mukaan Alankomaat, Espanja, Iso-Britannia, Ranska, Saksa, Suomi ja Tanska eivät ryhmytä aikaisemmin esitettyjen

kolmen hyvinvointimallin (liberaalinen, korporatiivinen ja sosiaalidemokraattinen) mukaan, vaan ne jakaantuvat eri luokkiin lähinnä ajan, paikan sekä historiallisen tilanteen mukaisesti. Tutkimuksen mukaan sosiaaliturvan kehitys ei ole jatkuvaa, eikä se ole suoraan riippuvainen modernisaatiosta, teollistumisesta tai työväenliikkeen toiminnasta. Sosiaaliturvan kehitys on lähinnä seurausta tärkeiden murroskohtien, kuten sodan, aiheuttamista ajatus- ja puhettavan muutoksista, jotka viiveellä vaikuttavat sosiaaliturvajärjestelmän muuttamiseen. Esimerkiksi Suomessa toinen maailmansota vaikutti sosiaalisen ajatus- ja puhettavan muutoksiin ja siten olennaisesti suomalaisen sosiaaliturvan kehitykseen sodan jälkeen.⁶

Valtion rooli vertailumaiden sosiaaliturvassa ei ole poistumassa, vaikka onkin hieman pienentynyt. Yleinen suunta näyttää olevan eräänlaisen sosiaaliturvan moniarvoisuuden lisääntyminen ja hyvinvointivaltiomalli, joka yhdistää valtiollisen yhteisvastuun ja työmarkkinajärjestöjen vastuun.⁶

Vertailevassa hyvinvointivaltiotutkimuksessa keskeinen tutkimuskohde on erilaisten hyvinvointivaltiotyyppien ja -mallien esiintyminen ja muodostuminen. Tarkastelua voidaan tehdä yhtäältä teoreettisista lähtökohdista käsin ja toisaalta tilastollisen luokittelumenetelmän kriteerein. Kelassa otettiin sosiaaliturvan rahoitusjärjestelmien tarkasteluun menetelmä, joka käyttää laajaa tilastollista aineistoa ja luokittelee valtiot erilaisiin tyypeihin noudattaen biologisen hermoston tietojenkäsittelyperiaatteita. Kyseessä on neurolaskennan alueella Suomessa kehitetty ns. Kohosen itseorganisoituva kartta. Kun suuri määrä aineistoa ajetaan siinä toistuvasti neuroverkkojärjestelmän läpi, samankaltaiset valtiot lähestyvät toisiaan ja erilaiset loittonevat toisistaan eräänlaisella kartalla. Kelassa aineistona oli 19 OECD-maan aikasarjatietoja vuodesta 1980 viime vuosikymmenen loppupuolelle asti. Pohjoismaiset hyvinvointivaltiot ryhmittäytyivät kartalla yhteen ja samoin kävi Välimeren maille.

Tulokset osoittivat neurolaskennan toimivuuden hyvinvointivaltioiden luokittelussa. Tarkastelussa ilmeni, että kansantaloudellisten tekijöiden lisäksi luokittelussa keskeisiä ovat esimerkiksi uskonto, köyhyysaste, tuloerot ja sosiaalimenot suhteutettuna kansantuotteen. Käyttämällä nykyaikaista neurolaskentaa sosiaaliturvan talouden tutkimuksessa saadaan hyödyllistä tietoa muun muassa arvioidessa Euroopan unionin yhteisen sosiaalisen mallin toteutumista.⁷

Sosiaalimenojen kasvun rahoituksen turvaamiseksi ja pitkän aikavälin vaihtoehtojen vaihtuusten selvittämiseksi valmisteltiin Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen kanssa tutkimusta varallisuuden merkityksestä sosiaaliturvan rahoituksessa.⁸ Tutkimuksessa tuotiin esille väestöpävarmuuden ja julkisen talouden rahoituksen ongelmia verotuksen kannalta ja selvitetiin kotitalouksien varallisuuden, väestön ikärakenteen, säästämiskäyttäytymisen ja varallisuuden välisiä riippuvuuksia. Lisäksi tutkittiin kotitalouksien varallisuusrakenteen muutoksia kulutustietoja sisältävistä poikkeikkausaineistoista. Tulosten mukaan varallisuus kasvaa n. 60 ikävuoteen asti ja sen jälkeen kasvu tasaantuu tai vähenee. Vanhemmissa ikäluokissa on kuitenkin merkittävää vaihtelua. Asunto-omaisuuden osuus kotitalouksien varallisuudesta pienenee varallisuuden kasvaessa. Tämän peilikuvana rahoitusvarallisuuden osuus kasvaa. Yksi keskeinen tutkimuskohde on varallisuuden verotus ja sen taloudelliset vaikutukset. Myöhemmin arvioidaan kotitalouksien varallisuuden kehittymistä pitkällä aikavälillä ja sitä, millaisia taloudellisia ja hyvinvointivaikutuksia seuraa, jos sosiaaliset tulonsiirrot muutetaan varallisuussidonnaisiksi.

Terveys, työkyky ja kuntoutus

Sairastavuus vaihtelee Suomessa alueittain huomattavasti. Kelan rekisteritiedoista laskettu terveysindeksi osoittaa, että 1990-luvun lopulla terveimpiä kuntia olivat Espoo, Kirkkonummi ja Kauniainen. Kun maan väestön keskiar-

voindeksi saa luvun 100, terveimpien kuntien indeksiluku oli alle 60. Väestöltään sairaimpia kuntia olivat Rautavaara, Savonranta ja Suomenniemi, joista Rautavaaran indeksiluku (200) oli maan korkein. Kunnan terveystilanne on selvästi yhteydessä väestön ikärakenteeseen. Myös elinkeinorakenne ja raskas ruumiillinen työ ovat yhteydessä kunnan terveysindeksiin, sillä valtaosassa sairaimmista kunnista maa- ja metsätalouden osuus työvoimasta on suuri. Monet sairaimmista kunnista ovat väestömäärältään pieniä ja lisäksi muutotappioisia. Näiden kuntien terveyspalvelujen tarve on suuri, ja se kasvaa edelleen nopeasti. Samaan aikaan kuntien taloudelliset resurssit kuitenkin pienenevät. Tällaisia kuntia on maan kaikissa osissa, eniten kuitenkin Savossa, Pohjois-Karjalassa ja Kainuussa, ja Keski-Suomessakin kymmenkunta. Tervein väestö muuttaa alueellisiin kasvukeskuksiin.⁹

Kansalaisten yhteisöllisyyden eli sosiaalisen pääoman ja työkyvyn suhteita selvittävässä tutkimusprojektissa osoitettiin, että toimivassa kansalaisyhteisössä tarvitaan vähemmän kuntoutusta. Tutkimuksessa verrattiin Suomen etelärannikon ja Pohjanmaan kaksikielisissä kunnissa asuvien suomen- ja ruotsinkielisten henkilöiden terveyttä, työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä, kuntoutustarvetta ja kuntoutuskustannuksia. Tutkimus osoitti, että ruotsinkielisellä väestöllä on enemmän sosiaalista pääomaa, se pysyy kauemmin terveenä, elää pitempään ja tarvitsee vähemmän kuntoutusta kuin vertailuväestö.^{10,11,12}

Kelan ja Stakesin väestötutkimusten mukaan 0–14-vuotiaiden lasten pitkäaikaissairastavuus on selvästi lisääntynyt vuosina 1987 ja 1996. Kelan rekisteritiedot erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutetuista lapsista vuosina 1986–2000 osoittavat samanlaista kehitystä. Muutos selittyi miltei täysin astman ja allergioiden lisääntymisestä. Nämä sairaudet ovat pojilla yleisempiä kuin tytöillä. Äskettäin tehdyistä pohjoismaisista tutkimuksista poiketen

vanhempien sosiaalisella asemalla ei juuri näytä olevan Suomessa yhteyttä lasten sairastavuuteen.¹³

Diabetes ja sepelvaltimotauti ovat kansansairauksia, jotka kuormittavat sairausvakuutusta ja aiheuttavat Kelalle suuria kustannuksia. ”Vyötärölihavuuden” eli rasvan kertymisen keskivartaloon vatsaontelon sisälle tiedetään olevan yhteydessä monien vakavien kansansairauksien, kuten diabeteksen ja sepelvaltimotaudin, esiintymiseen. Stressin osuutta vyötärölihavuuden synnyssä tutkittiin identtisillä kaksosilla, joista toinen oli ylipainoinen ja toinen normaalipainoinen. Hormonaaliset, fysiologiset ja psykologiset stressiä kuvaavat mittarit osoittivat, että kun perinnölliset tekijät ovat samoja, vatsan seutuun kertyvä rasva – eikä lihavuus sinänsä – on yhteydessä lisääntyneeseen stressiin ja sen aiheuttamiin haitallisiin terveysvaikutuksiin. Tuloksella on merkitystä suunniteltaessa sairausvakuutusta kuormittavien diabeteksen ja sepelvaltimotaudin ehkäisyä. Stressitekijöiden vähentämisellä on todennäköisesti oletettua suurempi merkitys näiden kansansairauksien ehkäisyssä.¹⁴

Sosiaalivakuutustahot arvioivat rooliaan terveyden edistämässä ja mahdollisuuksiaan kasvattaa yhteistyössä osallistumistaan tällä alueella. Kelan vastuulla olevista etuuksista terveyden edistämistä tukevat mm. työterveyshuolto ja kuntoutus.¹⁵ On arvioitu, että suurimmat haasteet suomalaisten työikäisten sosiaali- ja terveyspalvelujen, etenkin kuntoutuksen, järjestämisessä ovat pitkäaikaistyöttömät, ikääntyvät vajaakuntoiset työntekijät, syrjäytymisvaarassa olevat nuoret sekä vaikeavammaisat henkilöt. Yhä useammin kuntoutusta tarvitsevat päihde- tai huumeongelmaisat tai mielenterveysongelmaisat.^{16,17}

Masennuspotilaan hoidossa ja kuntoutuksessa saattavat olla tarpeen aiempaa monipuolisemmat toimenpiteet. Depressio ei ilmene vain mielen masennuksena, vaan se näyttää heiken-

tävän laaja-alaisesti myös yksilön toimintakykyä ja elämänlaatua. Väestötökseen verrattuna masennuspotilaiden elämänlaatu osoittautui merkittävästi huonommaksi paitsi psykisessä voinnissa myös fyysisessä toimintakyvyssä, kivun kokemisessa ja jopa yleisessä terveydentilassa.^{18,19}

Eläkehakemusten lääkärintlausuntojen laatua pyrittiin kohentamaan 1990-luvulla uudistamalla niihin käytettävää B-lomaketta. Suppeampaan B1-lomakkeeseen verrattuna laajemmän B2-lomakeversion uskottiin parantavan lausuntojen tietotasoa. Tehdyssä selvityksessä ilmeni, että B2-lomakkeelle laadittuja lausuntoja oli vain kuudesosassa Kelaan keväällä 2000 toimitetuista hakemuksista. Hakemukset, joissa oli käytetty suppeampaa B1-lomaketta, olivat tiedoiltaan puutteellisia lähes kaksi kertaa useammin kuin hakemukset, joissa oli käytetty laajempaa B2-lausuntolomaketta. B-lomaketyyppi ei ollut yhteydessä hakemusten hylkäysprosenttiin. Sen sijaan hylättäväksi ehdotetuista hakemuksista oli tiedoiltaan puutteellisia kolminkertainen määrä verrattuna myöntävän ehdotuksen saaneisiin hakemuksiin. B2-lomakkeen käyttöä on perusteltua lisätä, koska se vähentää tietojen puutteita B1-lomakkeeseen verrattuna. Tietojen puutteissa on ehkä kyse enemmän työkyvyttömyyden perusteiden tulkintaeroista hoitavan lääkärin ja vakuutuslääkärin välillä kuin siitä, että lausunnoista olisi todella puuttunut asiatietoja. Tulkintaa tukee se, että tietojen puutteita ilmeni erityisesti tuki- ja liikuntaelinten sairauksien hakemuksissa. Niiden hylkäysosuus eläketilastoissa taas on ollut muita päätäuti-
luokkia selvästi suurempi.²⁰

Vastaaville työterveyslääkäreille suunnatun kyselyn mukaan työterveyslääkärit tarvitsevat koulutusta pääosin kuntoutuksessa ja työkyvyn arvioinnissa. Eniten koulutustarvetta oli erikoistumattomilla ja terveyskeskusten työterveyshuolloissa työskentelevillä. Jäljellä olevan työkyvyn ja työtehtävistä selviytymisen

arvioimisessa sekä kuntoutusvaihtoehtojen selvittämisessä koettiin vaikeuksia koulustaustasta riippumatta. Työkyvyn määrittämisen vaikeuksia ei kuitenkaan ratkaista pelkäämään lääkäreitä kouluttamalla. Suurimmaksi ongelmaksi lyhytaikaisen työkyvyttömyyden hallinnassa osoittautui se, etteivät työpaikat ole kiinnostuneita tai niillä ei ole mahdollisuuksia työtehtävien tilapäisiin järjestelyihin. Pitkäaikaisen työkyvyttömyyden arvioinnissa ongelmaksi koettiin asiakkaan eläkehakuisuus. Ongelmia lisäävät terveydentilatietojen hajanaisuus sekä muun terveydenhuollon tietämättömyys työtehtävistä ja niiden merkityksestä. Työterveyslääkärit toivoivat kehitettävän verkostoihin perustuvaa vuorovaikutteista koulutusyhteistyötä. Lisäksi he toivoivat saavansa eläkelaitoksilta palautetta laatimistaan lausunnoista.²¹

Sairauden tai kuntoutuksen takia tehdyistä matkoista maksetut Kelan korvaukset alkoivat kasvaa huomattavasti 1990-luvun puolivälissä. Matke-hankkeessa kokeiltiin erilaisia keinoja vähentää Kelan maksamia matkakorvauskustannuksia. Kelan korvaamalla matkoilla matkustajille, jotka muuten olisivat tehneet matkansa yksin taksilla, kokeiltiin yhteiskuljetuksia ja matkaketjuja. Ketjutetulla matkalla käytettiin taksia vain yhteytenä linja-autovuorolle ja yhteiskuljetuksessa useita matkustajia yhdistettiin samaan kuljetukseen. Asiakaskyselyjen mukaan valtaosa matkustajista piti yhteiskuljetusta yhtä hyvänä tai parempana vaihtoehtona kuin yksin taksilla matkustamista ja osallistuisi siihen uudelleen. Kokeiluilla saavutettiin säästöjä, etenkin harvaan asutuilla seuduilla, jossa välimatkat ovat pitkiä ja julkiset liikenneyhteydet huonot. Matkojen tilaustoiminta hoidettiin Kelan kautta tai ostopalveluna, ja osassa kokeiltiin houkuttimena omavastuun alennusta tai sen poistoa. Yhdessä kokeilussa käytettiin maksuvälineenä älykorttia, jonka käytöllä pyritään pitkällä aikavälillä paperittomaan tiedonsiirtoon ja korvauskäsittelyn nopeutumiseen. Kahdessa

kokeilussa oli sairaalassa Kelan palvelupiste. Se sai sekä asiakkailta että sairaaloilta erittäin hyvän vastaanoton.²²

Kelan palvelut ja toiminta

Kela-barometrikyselyllä selvitettiin sekä Kelan asiakkaiden asiointitapoja ja -tyytyväisyyttä että Kelan oman henkilöstön käsityksiä työilmapiiristä. Asiakaskyselyn tulosten mukaan Kelan toimistoissa asioivat ovat edelleenkin tyytyväisiä Kelan palveluihin. He antoivat palveluille yleisarvosanan 8,6. Palvelun vahvuudet ja heikkoudet olivat säilyneet samoina kuin aiempinakin vuosina. Parasta ovat konkreettisesti palvelutilanteeseen ja virkailijoiden osaamiseen sekä asenteeseen liittyvät tekijät. Sen sijaan päätösten saannin nopeutta, esitteiden ja hakemusten selkeyttä ja päätösten perusteiden ymmärrettävyyttä kritisoidaan. Barometritulosten mukaan tyypillinen Kelan asiakas on yhteydessä Kelaan keskimäärin seitsemän kertaa vuodessa ja asioi useimmin käymällä toimistossa, mutta hoitaa asioitaan myös postitse ja puhelimitse.

Kela-barometrin henkilöstökyselyn tulosten mukaan vuodesta 1997 jatkunut työtyytyväisyyden heikkeneminen on taittunut ainakin Kelan paikallishallinnossa ja aluekeskuksissa. Positiivista kehitystä on nähtävissä myös stressi-indikaattorissa. Tyytyväisyys johtamiseen oli likimain edellisen vuoden tasolla. Tyytyväisyys Kelassa toteutettavaan palkkausjärjestelmäuudistukseen oli hieman kasvanut, muttei vieläkään ollut kovin laajaa.

Helsingin yliopiston sosiaalipolitiikan laitoksen ja Kelan yhteistyössä toteuttaman postikyselyn mukaan Kelan imago on kaksijakoinen. Toisaalta Kela arvostetaan sosiaalisen perusturvan jakajana ja yhteiskunnan keskeisenä turvaverkkona, toisaalta se nähdään samanaikaisesti melko byrokraattisena ja vanhanaikaisena instituutiona. Kelan asiakkaat kokevat asumistukiasioiden hoidon muihin Kelan palveluihin verrattuna hitaaksi ja mo-

nimutkaiseksi. Lisäksi entistä suurempi osa asiakkaista toivoo voivansa hoitaa useimmat asiointinsa puhelimitse. Kyselyn tulosten perusteella voidaan arvioida myös Kelan Internet-palvelujen kysynnän kasvavan lähivuosina huomattavasti. Yhteistyökumppanien ja sidosryhmien mielipiteitä kartoittavat selvitykset antavat Kelasta yhteistyötahona hyvin yhdenmukaisen kuvan. Paikallistasolla Kela tekee eniten yhteistyötä kaupunkien ja kuntien sosiaalitoimistojen, työvoimatoimistojen, veroviranomaisten sekä terveydenhuoltoalan eri toimijoiden kanssa. Yhteistyökumppanit ovat Kelan toimintaan melko tyytyväisiä. Kritiikkiä aiheuttavat lähinnä Kelan tiukoiksi koetut tietosuojakäytännöt sekä oikeiden henkilöiden tavoittamisen vaikeus. Myös Kelan puhelinpalvelun toimivuudessa ja sähköisen asioinnin mahdollisuuksissa nähtiin korjattavaa. Suomen Gallupin kyselyn mukaan sidosryhmistä kaikkein kriittisimmin Kelaan suhtautuvat median edustajat.^{2,23,24}

- 1 Lindholm H. Suomalaisen hyvinvoinnin muutokset 1995–2000. Helsinki: Kela, Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 63, 2001.
- 2 Tuomikoski H. Mitä mieltä Kelasta? Helsinki: Kela, Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 51, 2002.
- 3 Kauhanen M. Määräaikaiset työsuhteet ja toimeentulon riskit. Käsikirjoitus, 2002.
- 4 Marski J, Mäensivu V. Ikääntyvät digitalisoituvassa palvelukulttuurissa. Alustavia tuloksia. Helsinki: Kela, Sosiaali- ja terveysturvan selosteita 18, 2001.
- 5 Mäensivu V. Ikääntyneiden viestintävalmiudet digitalisoituvassa palvelukulttuurissa. Käsikirjoitus, 2002.
- 6 Niemelä H, Salminen K. Sosiaaliturvajärjestelmien muotoutuminen eräissä Euroopan maissa. Vertaileva tutkimus poliittisista prosesseista sosiaaliturvajärjestelmien muotoilijoina, ylläpitäjinä ja muuttajina. Käsikirjoitus, 2002.
- 7 Hagfors R. Clustering social protection financing models in a neural network. Käsikirjoitus, 2002.
- 8 Lassila J, Rantala O, Valkonen T. Varallisuus, verotus ja väestön ikääntyminen. Hankkeen väliraportti 30.11.2001.
- 9 Klaukka T. Kunnat terveystilanteissa. Kelan sairastavuusindeksi kertoo kuntien terveystilanteen. <www.kela.fi/tutkimus>.
- 10 Hyypä MT, Mäki J. Individual-level relationships between social capital and self-rated health in a bilingual community. *Prev Med* 2001; 32: 148–155.
- 11 Hyypä MT, Mäki J. Toimivassa kansalaisyhteisössä tarvitaan vähemmän kuntoutusta. *Suom Lääkäril* 2001; 56: 3067–3070.
- 12 Hyypä MT, Mäki J. Why do Swedish-speaking Finns have longer active life? An area for social capital research. *Health Promotion Intern* 2001; 16: 55–64.
- 13 Takala P, Klaukka T, Rahkonen O. Astma ja allergia selittävät lasten pitkäaikaissairastavuuden lisääntymisen. *Suom Lääkäril* 2001; 56: 4151–4155.
- 14 Marniemi J, Kronholm E, Aunola S, Toikka T, Mattlar C-E, Koskenvuo M, Rönnemaa T. Visceral fat and psychosocial stress in identical twins discordant for obesity. *Journal of Internal Medicine*. 2002; 251:35-43.
- 15 Järvisalo J, Lahtinen E, Koskinen-Ollonquist P. (toim.) Sosiaalivakuutus ja terveyden edistäminen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 13, 2001.
- 16 Sosiaaliturvan suunta 2000–2001. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 22, 2000.
- 17 Eronen A, Hokkanen L, Kinnunen P, Rönneberg L. Sosiaalibarometri 2001. Hyvinvointipalvelujen ajankohtainen tilanne ja näkemys kansalaisten hyvinvoinnista. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, 2001.
- 18 Saarijärvi S, Salminen JK, Toikka T, Raitasalo R. Depressiopotilaiden elämänlaatu. *Suom Lääkäril* 2001; 56: 877–879.
- 19 Saarijärvi S, Salminen JK, Toikka T, Raitasalo R. Health-related quality of life among patients with major depression. *Nordic J Psychiatry*. Painossa.
- 20 Virta L. Työkyvyttömyyden lääketieteellisen arvioinnin vaikeudet ja eläkkeiden hylkääminen. Kelan selvitys eläkehakemusten B-lomakekäytännöistä. Turku: Kela, Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 47, 2001.
- 21 Salmelainen U, Hinkka K, Virtanen A. Työterveyslääkäreiden koulutustarpeet. *Suom Lääkäril* 2001; 56: 4519–4524.
- 22 Maljanen T, Mattila Y, Paltta P. (toim.) Kuljetuskokeilut sairausvakuutuksen korvaamilla matkoilla 1999–2001. Matkehankkeen loppuraportti. Käsikirjoitus, 2002.
- 23 Salo MA, Roslakka J, Turunen M. Kelan toimisto yhteistyökumppanina ja palvelun tuottajana. Käsikirjoitus, 2002.
- 24 Suomen Gallup Oy. Kelan sidosryhmätutkimus 2001. Moniste Kelan sisäiseen käyttöön.

